

VONIER-SZUNYOGH

A GYŐZEDELMEKES
KATOLICIZMUS

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT

Vonier – Szunyogh

✱

A GYŐZEDELMEK KATOLICIZMUS

VONIER ANSGARIUS O. S. B.

BUCKFAST APÁTJA

A GYŐZEDELMES KATOLICIZMUS

(THE NEW AND ETERNAL COVENANT)

FORDITOTTA

SZUNYOGH X. FERENC O. S. B.

BUDAPEST

A SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT KIADÁSA

Nihil obstat. In S. Monte Pannoniae, die 26. Novembris 1941.
Dr. Hippolytus Hermann O. S. B., censor. 1411/1941. Imprimi
permittitur. In S. Monte Pannoniae, die 28. Novembris 1941.
Chrysostomus Kelemen, archiabbas.

Nihil obstat *Dr. Michael Marczell*, censor dioecesanus. Nr.
7972/1941. Imprimatur. Strigoni die 8. Novembris 1941. *Dr.*
Joannes Drahos, vicarius generalis.

Stephaneum nyomda Budapest. Felelős : ifj. Kohl Ferenc.

I. FEJEZET.

A hit szava.

Tény, hogy a katolikus Egyház az utolsó négy században nagy károkat szenvedett a súlyos és szerteágazó elszakadások és eretnekségek következtében. A XVI. század protestantizmusa szörnyű katasztrófa volt. Saját szemünkkel láthatjuk, mint csökkent meg a hit oly mértékben, hogy az a régi és hitben erős századok előtt szinte megfoghatatlannak tűnnék fel. És nekem úgy tetszik, mintha ezek a szerencsétlen külső események az Egyház történetében minket, katolikusokat is félénkebbé tettek volna. Úgy tűnik fel, mintha idegesebbekké váltunk volna és mintha bizonyos mértékben megfosztott volna lelki értékeink diadalmas erejének átérzésétől, pedig ez a győzedelmes öntudat a valóban katolikus lelkületből nem hiányozhatik. A szakadás ereje, mely egész népeket és országokat szakított ki az Egyházból, valami bénító ijedelemmel járt át minket is, akik Isten kegyelméből még hívek maradhattunk.

Sokszor gondolkoztam azon, hogy milyen diadalmas érzés lehetne sok katolikus szí-

vében a hit, ha nem lettek volna az Egyházban soha eretnekségek, szakadások. Ha a megpróbáltatások, miket az Egyháznak ki kellett állania, csak kívülről jövő ellenségeskedések lettek volna, a hitetlenek és pogányok táborából származó üldözések. Az ilyen külső megpróbáltatások nem zavarták volna meg a győzedelmes katolikus Egyházzal kialakult képet, hiszen ezek mind a tudatos ellenség cselekedetei. A mai hívők lelkét az állandó bizonytalanság érzésével nem ezek a külső támadások töltik el, hanem azok a veszteségek, melyek belülről érték az Egyházat, azok oldaláról, kik maguk is részesei a szent keresztségnek. Az ilyen veszteségek — nem a pogányok külső üldözései — nagyban hozzájárultak, hogy megkisebbedett a hitünkben való örvendező biztonság és elhomályosodott a bizalom a Krisztusban való győzelem iránt.

Szeretném tudni, milyen lenne egy katolikus lélek gondolata és érzelme, ha az Egyház mindig a legfőbb irányítója maradhatott volna az összes megkeresztelt híveknek, ha soha eretnekségeket és szakadásokat nem kellett volna átélnie, hanem ha minden gyermeke Szent Pál felszólítását követte volna: „Egy lélekkel, egy szájjal dicsőítsék Jézus Krisztusnak, a mi Urunknak Istenét és atyját”. (Róm. 15, 6.) Elisme-

rem, hogy van egy csipetnyi igazság abban, amit oly gyakran hajtogatnak — talán kissé már sokat is —, hogy a szkizmák, herezisek és aposztaziák amikor megpróbálják, ugyanakkor meg is tisztítják az Egyházat. De ezeknek a szomorú eseményeknek van egy nagyon rossz következménye is: sok hívő lelkében ezek támasztották fel a bizonytalanság érzését. Továbbá — és ezt minden teológus elfogadja —, hogy az eretnekségekkel való küzdelem által veszendőbe ment valami a katolikus tan kiegyensúlyozott harmóniájából. Ez egyenes következménye annak, hogy a védekezésben és a hamis tanítással való harcban egyes igazságokat egyoldalúan jobban kiemeltünk más, de nem kevésbé fontos tanítások háttérbe szorításával. Minden eretnekség ugyanis bizonyos hitigazságoknak a tagadása; a fenyegtetett hitigazság védelmezője kénytelen ennek következtében minden figyelmét a veszélyben lévő helyre fordítani és elhanyagolni néha más pontokat. A katolikus hittudósok jó része — bár tanításuk teljesen igaz és helyes —, nem látja meg mégsem azokat az egészhez viszonyítva helyes arányban. Éppen úgy van ez, mint a háborúban; ott is a hirtelen és szabálytalanul felhányt lövészárók pillanatnyilag nagyobb jelentőségű volt a harcosok életére, mint az

ország belsejében lévő régi, erős és jól épített városok.

Valóban valami rendkívüli nagy lenne, ha egy zseniális hittudós ábrázolni tudná a katolicizmus helyzetét, ha azt az Isten városán belül nem rázta volna meg semmiféle küzdelem. Most ez azonban lehetetlen, bár szívünk legmélyéből vágyódunk ilyen ideális kép után. Egy azonban mindenek ellenére is lehetséges: *elsorolni és bemutatni hitünk állandó és változatlan örök értékeit és megmutatni a mi örökségünk és osztályrészünk győzedelmes dicsőségét.* Olyan dicsőség ez, melyet semmiféle emberi szenvedély, semmiféle emberi gyöngeség, állhatatlanság, semmiféle történeti esemény soha megzavarni nem tud. E mellett kimondottan hangsúlyozom, hogy az Egyház felfogása és állásfoglalása általános érvényű megnyilatkozásaiban soha nem ismert semmiféle változást. Legfeljebb a nyomatékosság és a kihangsúlyozás lehetett más. Az az történetének egyes időpontjaiban, ellenségeinek és támadóinak nyomása alatt nagyobb mértékben hangoztatott egy-egy hitigazságot, mint azt más időben tette, mivel éppen ennek az igazságnak az értéke körül forgott akkor a kérdés. A katolikus Egyház hivatalos megnyilatkozásai egészen

csodálatos mértékben mindig ugyanazok maradtak.

Az eszménykép, ami előttem lebeg, a tökéletesség állapota magában a katolikus népekben. Eszményképem millió és millió olyan katolikus serege, akik egész tudással, teljes megértéssel behatoltak hitük győzedelmes fenségébe és gyakorlatban is kiemelik isteni hitünknek azokat az elemeit, amelyek valóban lényegesek és döntő jelentőségűek. Álmom az a katolicizmus, melyet nemcsak győzedelmesnek, hanem „klasszikus”-nak is nevezhetnénk, mert valóban klasszikus is abban az értelemben, ahogy ezt a szót az irodalomban használják. Ott ez a szó jelenti a lényegesnek, mint lényegesnek a világos felfogását, bármily magas és felséges is az. Mégpedig nemcsak a kevés kiválasztott részéről, hanem sokak által. Hogy csak egy példát említsek: klasszikus magatartás lenne a katolikusoknál a Szentlélek Isten adományainak világos felfogása és megértése. Az Egyház maga — mégpedig elsősorban a liturgiájában — a legteljesebb mértékben klasszikus maradt. A nép tömegének azonban a krisztusi dolgokban való lelki nevelése a legkülönbözőbb fokon van. A hit természetesen az alap, de a hitről való tudásuk mind terjedelemre nézve, mind pedig azon

módra nézve, ahogyan ezeket a hitigazságokat eszükkel, érzelmükkel, képzelő erejükkel, röviden egész lelki képességükkel felfogják, nem egységes, hanem teljes egészében különböző. Majd magas, majd egészen alacsony, majd kiterjedt, majd egészen szűk. Egészen az egyes emberek természetének és az egyes korok szellemének megfelelően.

A kitűzött eszményképet kifejezi ennek a könyvnek eredeti angol címe: „Az új és örök szövetség”. Feltevésem ugyanis, melyből kiindulok, ugyanaz, mint minden katolikus teológusé: hogy az Isten Fiának eljövetele által számunkra egy egészen új, egyetlen és változatlan kapcsolat létesült az Istennel. Isten Krisztus vére által új és örök szövetségre lépett az emberrel. És most ennek a Szövetségnek alapjait alkotó tényezők azok, amiket én klasszikusnak szeretek nevezni. Hogy ezek egészen pontosan meghatározott dolgok és nemcsak homályos megsejtések, vágyak vagy ígéretek, hanem szolid, világosan meghatározott valóságok, ez előttünk természetesen kétkedéssel kívül áll. Ezeknek a tényeknek a felsorolása a keresztény tudós feladata. A hívő sereghez közelebb vinni, velük megszerettetni és megbecsültetni: ez pedig a keresztény szónok feladata. Példaképpen és azért,

hogy félre ne értsenek, egy ilyen tényt meg is említek. Ez Krisztus feltámadásáról szóló tanítás, mely a mi testünknek Krisztus feltámadásának erejében való feltámadásával együtt beletartozik az új és örök Szövetségbe. Könnyen el tudjuk képzelni, hogy lehet olyan idő az emberi gondolkodás történetében, amikor egy vagy más okból egy ilyen tanítás pillanatnyilag érdektelen lesz, elveszíti vonzóerejét, amikor meghatározhatatlanul oly látszat lép fel, hogy ilyen hittétel felesleges, szükségtelen, vagy talán nem eléggé szellemi. Egy ilyen igaz tanításnak elhanyagolását vagy az ilyen iránt való közömbösséget a klasszikus magatartás és gondolkodás hiányának nevezem azért, mert az Istennek az emberrel való új szövetségében egy lényeges elemet nem lát meg helyes viszonyában, nem fogja fel legfőbb szépségének értékét és így lelkének érdeklődését nem nyeri meg. Természetesen nem gondolok a feltámadás tanításának tényleges tagadására, mert az ilyen tagadás egy megkeresztelt lélekben a teljes szakadást jelenti a hittől, hanem mindössze ennek a hitigazságnak megértésében való hiányos mértékről, pontatlan arányról szólok.

Azt kérdezhetné azonban valaki, hogy volt-e egyáltalában olyan idő, amikor a krisztusi hívők közt megvolt ez a lelkület,

amit mi győzedelmes katolicizmusnak vagy más szóval klasszikus katolicizmusnak nevezünk. Volt-e olyan idő, amikor a hívőkben megvolt az a nagyszerű adomány, hogy állapotszerűen a maga teljes értékében értékelni tudták az új és örök Szövetség dicsőségét és megértették azt — már amennyiben ez a megértés az isteni kegyelem erejénél fogva itt a földön lehetséges.

Hajlandó vagyok azt a véleményt elfogadni, hogy bizonyos korokban általános volt ez a nagyvonalúság és sokáig tartott. Ekkor az egyszerű hívő is olyan nyelven beszélt vallásos dolgokról, amely elárulta, hogy a keresztény hit titkaiban tökéletesen jártas és ismerős. Biztosra vehetjük, hogy ebben az értelemben véve klasszikus kor volt az apostolok kora, sőt az azt követő idő is. Ez a keresztény klasszicizmus világosan felismerhető még az egyházatyák korában is. Az egyházatyák legtöbb ránk maradt írása annakidején a hívőkhöz szóló prédikáció volt. Ha csak futó pillantást vetünk is ezekre a beszédekre, látni fogjuk, hogy ezek a nagy prédikátorok egészen nagyvonalú, határozott nézőpontot és tényeket tételeztek fel hallgatóikról. Olyan biztonsággal és magától értetődően beszélnek az átlaghívőknek a hittitkokról, ahogyan manapság csak a teológiai fakultáso-

kon szoktak beszélni. Véleményem szerint ez a tény világos bizonyítéka az akkori keresztények klasszikus szellemének, hogy ők minden megerőltetés nélkül, szinte szokásszerűen, a nélkül, hogy a szavak idegenül vagy régiesen hangzottak volna előttük, könnyedén és természetesen beszéltek kegyelemről, szeretetről, Krisztus testéről és vérééről, a Szentlélekről, bűnbocsánatról, Krisztusról a fejről s rólunk, mint tagokról, Krisztusban való életünkről. Átvitték ezeket a dolgokat imádságaikba, ezekért adtak hála-
lát és ezek szerint alakult hétköznapi életük. Az ilyen lelki magatartáshoz nagyszerű lelki készség szükséges. Viszont a nehézség és gyámoltalanság, félelem és této-
vázás ezekben a dolgokban bizonyos hiányra mutat rá; ha nem is a hitnek hiányára, hanem a hitbéli dolgok világos föl-
fogásának hiányára.

Senki sem fogja az előbb fölvetett állítás helyességét vitatni, hogy a keresztény hitigazságok magyarázatának egészen tökéletes magyarázatnak kell lennie, mint ahogy ez így is történt a gondolatnak, kifejezésnek és tettnek igazi mesterműveiben. Bár Szent Pál szól „a kereszt balgaságá”-ról, de egészen hamisan értelmeznők ezt a balgaságot, ha a gyarlóságunkat, tehetetlenségünket akarnók vele takargatni, mikor a hitigaz-

ságokat az őket megillető módon magyarázzuk. Szent Pál az első, aki a hitigazságok nagyságát dicséri: „Bölcseséget pedig a tökéletesek közt hirdetünk, de nem ennek a világnak bölcseségét, sem ezen világ veszendő fejedelmeiét: hanem Istennek titokzatos, elrejtett bölcseségét hirdetjük, melyet Isten öröktől fogva elrendelt a mi dicsőségünkre, melyet senkise ismert ezen világ fejedelmei közül, mert ha ismerték volna, sohase feszítették volna keresztre a dicsőség Urát.” (1. Kor. 2, 6—8.)

Egy bizonyos: annak rendje és módja, mellyel a keresztény vallás bizonyos időben, bizonyos meghatározott számú embernél kifejezésre jut, akár nyelvben, akár írásban, akár művészetben, kétségtelen bizonyítéka és fokmérője az emberi kultúrának, nemcsak természetfölötti, hanem a természetes rendben is. Tudatában vagyok a nagy nehézségnek, melyet a keresztény hitben való tökéletesség megkívánásával támasztok. Őszintén szólva a mi korunknak, bárha telve van jámborsággal, még sincs meg az az adománya, hogy vallási dolgokban ki tudja fejezni magát. Nem akar ez gáncsolás lenni. Határozottan hiszem, hogy nem dobnak majd rám azért követ, amiért korunk vallásos megnyilatkozásának művészi értékét nem becsülöm nagyra. Ezzel

csak olyat mondok, amit minden katolikus kijelenthet. A dolog oly nyilvánvaló, hogy még mentegetőznöm se kell miatta. Nagy Szent Leó, egyike volt a legnagyobb szenteknek, pápa és egyháztanító, olyan ember, akinek nagyságát ez a két jelző: pápa és egyháztanító azonnal elárulja; — azután Liguori Alfonz is egyike a legnagyobb szenteknek, egyháztanító és püspök —, de azt senki se tagadhatja, hogy ez a két férfiú teljesen másképpen beszél prédikációiban egy és ugyanazon tárgyról. Szent Leónál látjuk a klasszikus kifejezési módot, Szent Alfonznál ettől eltérően a sokkal kevésbé klasszikust. Nehéz elképzelni, hogy Szent Leó idejében úgy beszélt volna egy püspök a hívőkhöz, ahogyan azt Szent Alfonz tette. Ez a különbség olyan kézzelfogható, hogy alapja lehet minden kritikai vizsgálatnak. Tudjuk, hogy ugyanazon lelki igazságokat hogyan fejezték ki a különböző idők szent és igazhitű férfiai. A katolikus irodalom ismerőjének füle hozzáélesedik ehhez. Hamarosan és könnyen kiismeri magát a régiebb és újabb korok kifejezésmódjai között. Nem akarom itt azt vizsgálgatni, hogy Szent Leó vagy Szent Alfonz írtak-e jobban a keresztény hitigazságokról, csak azt állítom, hogy *másképpen* szóltak róluk.

Másrészt megengedhető az a felfogás is,

hogy nem minden kifejezés mód egyformán jó. Semmiesetre sem vagyunk kötelesek a modern írásokat a legjobbnak elfogadni. És valóban jogos a kívánság, hogy minél több katolikus ismerje meg a katolikus igazságokat tökéletes mivoltukban. Ezzel az óhajjal —, hogy katolikus hitünk ilyen módon nyilvánuljon meg és nyerjen klasszikus kifejezést —, természetesen nem kicsinyeljük le az egyszerű jámbor hitet. Ellenkezőleg, ez a vágy csak arra tör, hogy korunk férfiai és asszonyai, akik egész életfelfogásukat, viselkedésüket a mai korból merítik, megtalálnák azt a hangot, amellyel hitüknek egységesen kifejezést adnának, úgy mint azt a modern élet más síkjain is tesszik: gondoljunk csak a természettudományok vívmányaira, vagy a lelkesült hazaszeretetre.

Ennek a könyvnek örökösen mentegetőznie kell az ú. n. „ájtatos hívők” előtt. Látványosan talán úgy tűnik majd, hogy előítéllettel vagyok a vallásban az érzelmi elemmel szemben. Pedig mi sem áll távolabb tőlem, mint az ú. n. „népies vallásosság” le kicsinylése. Nagyon jól ismerem fontos jelentőségét a katolikus népek összetartása tekintetében. De mivel ennek a könyvnek kimondott célja az, hogy hitünk hatalmas alapzatát tárja fel, talán még az érzelmesebb

részeiben is kritikusnak tűnök majd fel, — mégpedig talán akkor is, ha nem leszek az. Az én kötelességem az lesz, hogy a vallásos megnyilatkozások egészséges módjára mutassak rá, mely ismeri ugyan az érzelmes elemet, de azt alátámasztja erőteljesebb elemekkel s nem engedi játékos módon lealacsonyítani.

Ha pedig ezt elismerjük, akkor még egy lenyűgözően fölséges kép tárul a lélek elé: a megváltottak vallásának hatalmas, nagyszerű épülete — az új és örök Szövetség szemlélése. És ettől a képtől nem lehet szabadulni. Akárcsak valamely régi bazilika értékes mozaikképének az emlékétől, melyen isteni fölséggel trónol Krisztus, körülvéve az apostolok seregétől s a bárányoktól, amint az Élet Forrásából isznak, mely a győzelmes Isten Bárányának lábainál fakad.

II. FEJEZET.

A Szövetség Lelke.

Ha egy keresztényről azt mondjuk, hogy hisz és remél Istenben, akkor nagyon tökéletes és csodálatosan határozott lelki képességet tulajdonítunk neki. A hit és remény tesznek képessé bennünket arra, hogy Istennel kapcsolódjunk. De nem ám csak általánosságban, bizonytalan módon. Ellenkezőleg: mélyen meg vagyunk győződve egy ragyogó és változhatatlan világ létezéséről, amelynek Isten a középpontja, egy olyan világéről, amely magában véve külön birodalom, telve sugárzó fénnel. A hit és remény építik föl számunkra ezt a „rendíthetetlen országot“, amelyről a zsidókhoz írt levélben ezt olvassuk:

„Mivel tehát rendíthetetlen országot nyertünk, tartsuk meg a kegyelmet, hogy általa Istennek szolgáljunk félelemmel és tisztelettel, mert a mi Istenünk emésztő tűz.“ (Zsid 12, 28—29.)

Mikor hittel és reménnyel vallomást teszünk Istenről, akkor mi sokkal többre gondolunk, mint Isten létezésének és személyes természetének tudásáról. Ezzel egy változ-

hatatlan világról való meggyőződésünknek adunk kifejezést. Arról a szellemi világrendről, amelyet Isten Krisztusban teremtett, s e világnak tulajdonképpen neve: új testamentum, vagy újszövetség. Ez a két szó ugyanazt jelenti s egyforma értelemben használjuk.

A szövetségi gondolat alapeszméje a szilárdság és változatlanság. Ám ez az állandóság nemcsak magán Istenen alapszik. Az ő változatlanságában nem kételkedik a teremtmény. Ez inkább arra a szellemi rendre vonatkozik, amelyet Isten teremtett és alapított. Szövetség, testamentum ezenkívül egyértelmű az ígéret szavával. A két ígéret: a régi és az új, nem más mint a két testamentum, az ó és az újszövetség: „mert ez a két szövetség: az egyik Sina hegyéről való, amely szolgaságra szült... a magasságbeli Jeruzsálem pedig szabad, mely a mi anyánk.” (Gal. 4, 24.)

Krisztus röviden az „új Szövetség közvetítője” s vére pedig mindig „a Szövetség vére”. Nevezhetjük továbbá Krisztust a „Szövetség frigyszekrényének” is, mert benne van az élet minden kincse és bölcsesége. „Megnyílt az Isten temploma az égben és a frigyszekrény láthatóvá vált.” (Jel. könyve 11, 19.)

Az Apokalipszis idézett helyén válik nyilvánvalóvá a krisztusi bizonyosság és földi

dolgok bizonytalansága közötti különbség is. Mert míg a Szövetség frigyszekrénye Isten templomának ragyogásában láthatóvá vált, kívül „villámlás és dörgés, földrengés és nagy jégeső uralkodott.”

Krisztusi hitünknek mély és tulajdonképeni lényege éppen ez a *bizonyosság* nemcsak magában Istenben, hanem Isten dolgaiban is. Olyan isteni rendezettség uralkodik ezekben, amely mozdíthatatlan s amelynek nyugalomát megzavarni, fényét elhomályosítani nem lehet. E két erény: a hit és remény, melyeket nem ok nélkül neveznek isteni, azaz Istenre irányuló, tehát vele kapcsolatot teremtő erényeknek, — kétszeres biztossággal töltenek el bennünket aziránt, hogy Isten rendíthetetlenül hűséges, továbbá aziránt is, hogy a lélek országa, az Újszövetség mint maradandó valóság áll fenn. Isten szövetséget kötött velünk, mint egykor a pátriárákkal és prófétákkal tette. Azzal a nagy különbséggel, hogy az Újszövetség nagyszerűségében jóval felülmúlja az Ószövetséget, akárcsak a delelő nap fénye a hajnalhasadás szürke világosságát.

Isten Fia maga használta a „Szövetség” szót, mikor megalkotta az új rendet. Éppen ez adja meg nekünk a szükséges bizonyosságot és tekintélyt ahhoz, hogy a szövetség szót teljes súlyával gondolatmenetünk elő-

terébe helyezzük. Később elmondjuk majd, hogy mint kapcsolódik össze a szövetség gondolata Krisztus vérével és mint lesz ezzel a kapcsolattal a szövetség gondolata jelentőséggel teljesebb és ünnepélyesebb. Magának a mi Urunknak Krisztusnak teljes szókincsében sem találunk még két szót, amely kifejezőbben és nyomatékosabban vetné meg alapját az új természetfeletti rendnek, mint ez a kettő együtt: *szövetség* és *vér*. Ég és föld elmúlhatnak, de a szövetség, amelyet vér pecsételt meg, el nem múlhatik. Mikor az Isten Fia „Újszövetségről beszél az ő vérében”: ezzel ezt az új Szövetséget a lehető legerőteljesebb módon fejezi ki. Kétségkívül, hogy ezzel Jézus a legtartósabb képet akarta kelteni az új lelki rendről.

Szent Pál is ezt a megszentelt kifejezést használta Krisztus misztériumának, azaz az Isten Fia küldetésének kifejezésére: szövetség vagy testamentum. „Ő tett minket alkalmassá arra, hogy az Újszövetség szolgái legyünk, nem a betűé, hanem a léleké, mert a betű öl, a lélek pedig életet ad. (Kor. 3—6.)

Szent Pálnak nem kellett a testamentum vagy szövetség szavakat a zsidók számára még közelebbről is kifejtenie. Benne volt ezekben a szavakban a zsidók minden várakozása. De Szent Pál a korintusiakhoz írt levelében is rámutat erre. Olvasóinak pedig

akkor, ha nem is voltak zsidók, tisztában kellett lenniök az ember és Isten közötti szövetség gondolatával. Kétségtelenül ismerték azt az Ószövetségből. Csak így utalhatott Szent Pál a mózesi hagyományból levonható következtetésekre:

„Mivel tehát ilyen reménységünk van, nagy nyíltsággal beszélünk, nem pedig úgy, mint Mózes, ki befödte arcát, hogy Izrael fiai ne lássák azt, ami mulandó.” (2. Kor. 3—13.)

Ezekben a szentpáli szavakban benne van a zsidó szellem egész tompultsága. Szent Pál gondolata azonban nagyszerűen bontakozik ki tovább. Az ő lelke az ószövetségi prófétai meglátáson s az abban rejlő lehetőségeken lángra gyul. De lángra gyul azon a módon is, ahogyan azt adták és fogadták. Végül szemlélődésében megvilágosított szellemének gondolata olyan magasságba jut el, amelyben egész nagysága megnyilatkozik:

„Mi pedig mindnyájan fedetlen arccal szemlélvén az Úr dicsőségét, ugyanazon képmássá fogunk átváltozni dicsőségről dicsőségre, az Úr lelke által.” (2. Kor. 3—18.)

Szent Pál itt elsősorban nem az Úrnak az ég dicsőségében való szemléléséről beszél. Kitűnik ez a többi szöveggel való összefüggésből. Az eltakart arcú földi Mózes helyébe az Úr lép, akinek arca teljesen fedetlen s ez az arc telve van dicsőséggel. Ezt az arcot mi

magunk is félelem nélkül, elvakítás nélkül szemlélhetjük. S az eredmény az lesz, hogy ez a szemlélés lelkünk legmélyéig megragad majd minket, valósággal átváltoztat bennünket. Krisztus képe mélyen belénk nyomódik és az ő dicsősége mindig ragyogóbban sugárzik majd bennünk. Krisztus képének világító ereje a Lélek és maga Krisztus tükröződik majd bennünk. Így hordjuk magunkban az Úr képét „az Úr lelke által.”

Ez a szövegrész egész világosan elárulja, milyen mélyen áthatja Szent Pált az a tény, hogy Krisztus az Újszövetség közvetítője. Kitűnik azonban ebből még más valami is: Krisztus egyedülálló helyzete, az egyetlené, akinek személye maga a Szövetség. Az Ószövetséget betűkkel vésték kőtáblákra, az Újszövetség csupa lélek. Nagyon jelentőségteljes Szent Pál levelében ez a kifejezés: „az Úr a Lélek” (2. Kor. 3, 16). Ez az egyetlen hely, ahol Szent Pál Krisztust magát Léleknek nevezi. A betű és lélek közötti ellentét alapos kielemezésén való fáradozás vezetni őt nyilvánvalóan arra, hogy az Urat egyúttal Léleknek nevezi. Ő a tökéletes Szövetség, az a Szövetség, amelynek ereje van arra, hogy az embert egész váratlanul szorosan egyesítse Istennel.

Az a gondolat, hogy az Urat „födetlen arc-cal” szemlélhetjük, továbbfejlesztése annak

a képnek, amely szerint Mózes „befödte arcát”. Erről azonban egészen új és eredeti gondolatra tér az apostol: hogy az Úr dicsőségének szemlélése által „mindig dicsőbben változunk át mi az ő képmására, még pedig az Úr Lelke által”. Annak a hívő szemlélése tehát, akiben megtestesül az Újszövetség — nem betűben, hanem inkább Lélekben — új arcot teremt a krisztusi lélek számára, átváltoztatja, átformálja őt Krisztus képmására. Ez az átváltozás határozottan lehetséges, hiszen az Úr a Lélek s így hatalmában van minden lelki erő.

Leghelyesebb, ha Szent Pál döntő fontosságú, megragadó képbe öltöztetett kinyilvánításainál mindenekelőtt az alapgondolatot keressük meg. Csak akkor tudjuk a képet hasznosan elemezni. Mindenesetre lenyűgöző az az első hatás, melyet az idézett szöveg kelt bennünk. Valami új, ragyogó tény áll előttünk: az Újszövetség, mint élő személy, akinek jelenlétében eloszlik minden sötétség, akinek fényéből kell merítenünk, akire alázattal és szeretettel kell tekintenünk, hogy magasabbra emelkedjünk és tökéletesen átváltozzunk.

Az Újszövetség Krisztusban teljesedett be, — mondja Szent Pál. — *Mert ő maga az Újszövetség.* Ő vert hidat személyében és művében Isten és ember között. Természe-

tesen lényeges különbség van a közt, hogy Isten és ember közti kapcsolat szövetségen alapszik-e, vagy sem. Ha szövetségen épül fel, akkor egy pillanatig sem áll fenn többé az ember tétova Isten-keresése, akkor az ember biztos, jól megalapozott, isteni esküvel megerősített birtokosa Istennek. Az Ószövetségben a szövetségi bizonyosság ígéreten alapult, amelyet Isten adott és esküvel erősített meg:

„Ezért az Isten, hogy annál inkább megmutassa az ígéret örököseinek az ő terve változatlanságát, esküvel lépett közbe.” (Zsid. 6, 17.)

Az Újszövetség bizonyossága egy isteni személyen alapszik, akiben mindaz, amit csak a Szövetség megígért, teljesedésbe ment.

Volna egy indítványom; remélem, nem találják nagyon vakmerőnek. Tegyük félre egy pillanatra minden saját lelki tevékenységünkre irányuló gondolatunkat, minden Krisztus ügyéért való küzdelmünket. Foglalkozzunk ehelyett egyszer kizárólag azzal a nagy dicsőséggel, amely Krisztus Jézusban a mienk. Nem esünk bele még ezáltal a protestáns tévedésbe, hogy van hit cselekedetek nélkül. Azon fordul meg a dolog, hogy mindent helyes viszonylatban lássunk. Nagyon sajnálatos és itt ütközik ki kézzelfog-

hatólag minden eretnekség káros hatása, — hogy Luther túlzó tanítása a cselekedetek nélkül való hitről visszatart minket, aggályosakat attól, hogy a hitet teljes nagyságában felfogjuk. Arra a tökélete hitre gondolok, amelyet én a Lélek Újszövetségének nevezek, és amely nem tekint saját cselekedeteire. Hasznosabb lenne ránk nézve annak világos felismerésére, hogy Krisztusban mit bírunk, és a saját jócselekedeteinket csak későbbben vennénk fontolóra. Ellenben most kövessük az Úr intő szavát:

„Ti is, mikor mindent megtesztek, ami nektek parancsolva volt, mondjátok: Haszontalan szolgák vagyunk, ami kötelességünk volt, azt cselekedtük meg.” (Luk. 17, 10.)

Később majd látni fogjuk, hogy ezek a jó cselekedetek, melyek most kissé utunkban állnak, amikor Krisztust, a Lélek Újszövetségét egész dicsőségében látni szeretnők, fontos alkotórészei ennek a Szövetségnek, szinte ennek a dicsőségnek kisugárzásai. Minden máskép lenne, ha a krisztusi ember állandóan, kizárólag Isten szolgálatába állítva gondolna tevékenységére, mintha csak a saját működése lenne elmélkedésének tárgya. Az ilyen beállítás könnyen felébresztené bennünk a gondolatot, hogy az Újszövetséget egyoldalúan úgy fogjuk fel, amely-

ben az ember cselekedetei lennének a lényeges közvetítők. Ez a gondolat nem lenne helyes, nem volna azonos azzal, amit Krisztus tanított. Bizonyos, hogy Krisztus teljes igazságának ismerete saját életünk megtisztulását is jelenti. De olyan tisztaságot, mely az Úrból áradó mélységes dicsőségnek kisugárzása.

Másszóval leglényegesebbek és legfontosabb dolgok a következők: az Isten Fiának belső tökéletessége, az ő műveinek belső tökéletessége és az ő Egyházának belső tökéletessége. A krisztusi embernek pedig az első és legfontosabb kötelessége az, hogy: ezeket az igazságokat higgye, szemlélje, dicsőítse, értük hálát adjon. Bizonyos tekintetben, bár kisebb mértékben, már a zsidóknak is első kötelességük, életük lényege is ez volt: atyáik szövetségét figyelemre méltatni, aminek természetes következménye volt az Isten szolgálata.

„Irgalmasságot cselekedjék atyánkkal és megemlékezzék az ő szövetségéről, az esküről, amelyet esküdött Ábrahám atyánknak, hogy megadja nekünk, hogy ellenségeink kezéből megszabadulva, félelem nélkül szolgáljunk neki szentségben és igazságban öelőtte minden napjainkban.” (Luk. 1, 72—75.)

Senkinek sem lehet nagyobb hite a jócse-

lekedetek szükségességéről, mint nekem; előttem a protestáns tanítás a „cselekedetek nélkül való hit”-ről egyszerűen pszichológiai szörnyszülött. Másrészt azonban nem tartom katolikus szelleműnek azt a felfogást, mely az Újszövetség üdvösségrendjében túlzott súlyt helyez a jócselekedetekre. Bizonyos az, hogy jóval előbb, mint valamely Krisztust dicsőítő jócselekedetet tehetnénk, meg kell őt ismernünk és el kell őt ismernünk dicsőségének teljességében. Majd ez a Krisztus képéről való szüntelen és beható elmélkedés ösztönöz bennünket a jócselekedetekre. Méltatlanság lenne azonban megfeledkeznünk először arról, hogy Krisztus tulajdonképpen mindent értünk tett, Istennel kibékített sokkal előbb, mint mi ismertük volna őt. Megszerezte nekünk a kibékülést már akkor, amikor mi még a „harag gyermekei” voltunk. És végül, méltánytalan lenne megfeledkeznünk azután arról, hogy:

„Közreműködésünk nélkül részesei letünk az örökségnek, mi, akik kiválasztattunk annak végzése szerint, aki mindent akaratának határozata szerint cselekszik. Tehát magasztaljuk az ő dicsőségét, mi, akik már azelőtt reméltünk Krisztusban.” (Ef. 1, 11–12.)

Ha egyszer eljutunk odáig, hogy az élet minden nehézsége és az Úrtól kapott minden

szenvedés ellenére sem veszítjük soha szem elől a lélek Újszövetségének meg nem érdemelt kegyelmi ragyogását, — akkor valóban tökéletesen krisztusiak leszünk. Az lenne „a klasszikus kereszténység”, ha át- meg át-járna bennünket annak az igazságnak élő hite, hogy mindent Krisztus tett értünk. Akkor nem felejtjük el majd soha, hogy őt ezért dicsérjük, áldjuk és hálaáldozatát, az eucharisztikus áldozatot neki bemutassuk. Dehogyan leszünk akkor természetlenek! Csak termékenységek csöndes, szerény megnyilatkozása így nem lesz más, mint az Újszövetség tökéletességének kiáradása, amelyért mi Istennek, a mi Urunk Jézus Krisztus Atyjának szünet nélkül hálát adunk.

Az, hogy tekintetünket állandóan Krisztusra függesszük, szüntelen reá és arra gondoljunk, hogy ki ő tulajdonképpen és mit tett értünk, — természetesen nem könnyű dolog szórakozásokkal teli világunkban. A ma embere számára óriási nehézséget okoz ez az összeszedettség. A világban minden azon van, hogy minél jobban elfeledtesse velünk azt, hogy Krisztus megváltói művében részt vegyünk. Mindig a saját törekvéseink és küzdelmeink állnak előtérben. Olyan közeli a gonosz hatalma. Bizony gyakran sikerül is neki bennünket ijedtséggel megbénítania, sőt el is buktatnia. Minden

oldalról világi bajok szorongatnak, Krisztus megváltói műve olyan távolinak, olyan valószínűtlennek látszik. A bűn elleni harc lesz legfontosabb előttünk saját bensőnkben, az erény gyakorlása pedig nem ízlik.

Ha üldözést szenvedünk Krisztusért, akkor a nehéz óra keserősége úgy elhatalmasodik rajtunk, olyan egyedülálló valósággá tornyosodik látóhatárunkon, hogy Krisztus amellet hatástalan ködképként szertefoszlik. Ilyenkor csak önmagunkra gondolunk, feladatainkra és nehézségeinkre s a megváltás, melyet az Úr önként ajándékozott nekünk, csaknem teljesen háttérbe szorul, annyira, hogy azt, mint a szükséges kegyelemnek távoli okát vesszük csak figyelembe.

És ez a kusza vallásos gondolkozás végül úgy elvakít minket, hogy a lelki javak értékelésében is egyre lejjebb csúszunk. Ez a szellem ha sokáig él bennünk, bizonyára nem eredményezi majd azt a krisztusi világot, amely a szentpáli diadal biztosságával s a soha nem muló dicsőség látásával van telítve. A valódi krisztusi lélek ott van jelen, ahol a saját küzdelmeinket minden keserűségükkel együtt másodrangúnak tekintjük. Alig volt valaki, aki az emberi hívságok értéktelenségét oly mélyen átérezte volna, mint Szent Pál. Mégis értett hozzá, hogy

belső összeszedettségben a lelkét mindig az Úrhoz emelje, az élet és halál urához.

„Azért mi nem csüggedünk. A külső ember romlásnak indulhat, de a belső ember napról-napra megújul. Pillanatnyi könnyű szenvedésünk a mennyei dicsőségnek túláradóan gazdag mértékét szerzi meg nekünk. Csak nem szabad a látható dolgokra figyelni, hanem a láthatatlanokra. Mert ami látható, az elmúlik, a láthatatlan pedig örökkévaló.” (2. Kor. 4, 16—18.)

Bizonyos, hogy túlzottan foglalkoztatnak bennünket műveink, legyenek azok rosszak vagy jók. Ez sok energiát vesz el tőlünk s emiatt a dolgokat nem látjuk helyes viszonylatban. Ezzel pedig, hogy Szent Pál szavával éljünk, aki az Újszövetség szellemében mesterünk kell, hogy legyen, — elvesztettük a megkülönböztetés adományát: minden legyőzhető abban, aki szeretett bennünket. Mért ne fogadnók el Szent Pál tanítását szó szerint, aki — a rómaiakhoz írt levelében — lehetetlennek tartja a keresztények legyőzését? Jöjj velem olvasó magad a Szentíráshoz! Bukkanj rá magad a kegyelmi ajándékok hosszú sorára az Újszövetségben!

„Mert akiket eleve ismert, azokat már eleve arra rendelte, hogy hasonlók legyenek Fia képéhez, így legyen ő elsőszülött sok testvére között. Akiket pedig eleve arra

rendelt, azokat meg is hívta, akiket pedig meghívott, azokat igazakká tette, azokat meg is dicsőítette." (Róm. 8, 29—30.)

S itt elfordul minden csüggedéstől: „Ki emel vádat Isten választottai ellen? Isten az, aki őket igazaknak ismerte el. Ki kárhoztatja őket? Krisztus Jézus, aki meghalt, sőt feltámadt, ki az Isten jobbján ül, ő jár közben értünk." (Róm. 8, 33—34.)

Végül az apostol, minden bajnak, bármi legyen is az, diadalmasan vágja oda: „Biztos vagyok abban, hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelemségek, sem hatalmasságok, sem a jelen, sem jövőendő erők, sem magasság, sem mélység, sem egyéb teremtmény nem szakíthat el bennünket Isten szeretetétől, amely Jézus Krisztusban, a mi Urunkban vagyon." (Róm. 8, 38—39.)

Hogy lehet az, hogy Szent Pálnak ezek a diadalmas szavai idegenül csengenek a mi fülünkben? Történt valami a világon, vagy az Egyházban, ami ezeket meghazudtolta? Felbukkant-e olyan baj, amelyet Szent Pál nem ismert volna? Vagy talán ő lebecsülte a bajokat? Könnyű a válasz: Nem változott semmi, de ezer alattomos áramlat és káros hatás megingatta Krisztusban való törhetetlen bizalmunkat. Sokkal inkább bízunk és számítunk önmagunkra, mint az Isten Fiára, aki feláldozta magát értünk. Mindnyájunk-

ból hiányzik a nagyvonalúság és az erős bizalom. Ehelyett siralmas bizalmatlansággal vagyunk eltelve Isten szándékaival szemben.

„Ő, aki tulajdon fiát sem kímélte, hanem odaadta mindnyájunkért, hogyné ajándékozna vele együtt mindent nekünk?” (Róm. 8, 32.)

Tehát mindenekelőtt és mindenben ezt az Istenajándékot látni, dicsőíteni s annak magasztosságát hirdetni: ez lenne a lényeges kifejezése annak a szellemnek, amelyet én klasszikusnak nevezek. (S ezt nevezhetjük — a fordító szerint — a liturgikus vagy a szentbenedeki szellemnek is.)

Azok után, amiket az emberi természetről tudunk, Megváltóra volt szükségünk, akinek személyében megtestesül a Szövetség: Megváltóra, akinek helyzetére semmiféle emberi történés befolyást nem gyakorolhat. Hogy még világosabban fejezzem ki magamat, egy modern prédikátor szavát is felhasználom, akinek nevét azonban elhallgatom. Ez az ember ezt mondta egyszer: Ha Krisztus még egyszer megjelenne a földön, néptanító alakját venné fel! — Valószínűleg azt értette ezen, hogy Krisztus a kor szükségleteihez és az emberek kívánságához alkalmazkodnék. Nem akart ez az úr Istenkáromló lenni. Úgy beszélt csak, mint mindazok, akiknek

számára minden más Krisztus, csak éppen nem a Szövetség megtestesítője Istennel, akinek dicsősége minden idők minden emberei előtt kinyilatkoztatott. És pedig olyan módon, ahogyan azt Isten elrendelte.

Az igaz, jó, ősi krisztusi hagyománynak az felel meg, ha Krisztus életének külső körülményeit is úgy látjuk, mint a dolgoknak az isteni cél és a vég szempontjából való tökéletes egymásutánjában Isten bölcseségének rendelését. Krisztus élete ebből a szempontból a Szövetség szekrénye, mely minden tökéletességet és szentséget magába zár. Az isteni Művész remekműve a lelki világban. Vannak ennek az életnek végtelen értékű nagy tettei, de vannak nem kevésbé értékes csendes órái is. Fény és árny, diadal és látszólagos vereség, élettartalom és befejeződés: ezek azok a dolgok, amelyek krisztusi távlatból nézve felragyogtatják Krisztusnak, az Isten Fia művének tökéletességét. Mert ennek a műnek értéke teljes valóságában — az Atya és Fiú között kötött üdvösségszövetség — itt nyer megállapítást:

„Azért a világba bejövén így szól: Áldozatot és ajándékot nem akarsz, de testet alkottál nekem. Égő és bűnázdozatok nem tesznek neked. Akkor mondtam: Íme, eljövök, hogy akaratodat cselekedjem, ó Isten, mint

a könyvtekercsben meg van írva rólam.” (Zsid. 10,5—7.)

Nem volna nehéz mindenféle okoskodást megpróbálni, hogyan alakult volna a Megváltó sorsa, ha ez vagy amaz másképpen történik? Ez a kérdés csaknem divatos most: Mit tenne Krisztus, ha valamelyik nagy városban lépne most fel? Katolikus embert kellemetlenül érint ez a kérdés. Krisztus földi életének zárt nagyszerűsége és szentsége hitünk legmélyén él. Ez a földi élet annak a magasztos Istennek földi látogatása, égből való alászállása, akinek tökéletességéből, széleskörű hatóerejéből semmisem hiányzik. „És az ige testté lőn és miköztünk lakozék. És láttuk az ő dicsőségét, az Atya egyszülött Fiának kegyelemmel és igazsággal teljes dicsőségét.” (Ján. 1, 14.)

Jézus földi életében az Ószövetség beteljesedett s az Újszövetség kinyilatkoztatott. Minket teljesen kielégítenek azok a szegényes jelentések, amiket erről az életről kapunk. Az emberek között élő Istenben való hitünket valósággal Isten erősíti, még pedig sokkal jobban, mint földi cselekedeteinek az elbeszélései.

Az Ó- és Újszövetségnek ezt a lelkületét, melyet én igazán klasszikus krisztusiasságnak tartok, a legszebb kifejezése az egész keresztény irodalomban: a Te Deum. A krisz-

tusi lelkiiség átható erejének legragyogóbb példája. Nem írom le itt újra. Benne van imakönyveinkben. A kritikusok azt mondják, hogy minden valószínűség szerint a 6. századból való. Minden tisztelet megilleti azt a kort, mely a keresztény igazságokról így beszélt. A Te Deumban magasztosan cseng össze isteni és emberi, miből az Isten és ember közötti tökéletes Szövetség harmóniája származik.

Dicsőítjük benne Krisztust a halál fullánkján vett győzelméért, hogy a mennyországot mindazok számára megnyitotta, akik hisznek. Emellett magunkról se feledkezünk meg, hiszen mi Krisztus népe vagyunk. Nem engedjük, hogy hozzá való hűségünk lelki gyötrelmé legyen. Ehelyett bensőséges kéressel fordulunk hozzá: „Őrizd meg ma bennünket kegyesen a bűntől Urunk!” Miközben a dicsőség királyára feltekintünk, tovább folytatjuk magasztaló énekünket: „Krisztus dicsőség király!” Végső odaadásunk legszemélyesebb kifejezésével végezzük dicsőítésünket, semmi esetre sem különbösen arra nézve, hogy mi lesz velünk, hanem inkább maradéktalan reménnyel és bizonyossággal, hogy az örökkévalóságban nem fogunk elveszni. „Tebenned bízom, Uram, és reményemben nem csalatkozom!”

III. FEJEZET.

A Szövetség gazdagsága.

Feladatom ebben a fejezetben az első pillanatra könnyűnek látszik. Olvasóim elé akarom ugyanis tárni a krisztusi hit azon tételeit, melyek Krisztusról és az ő megváltói munkájáról szólnak. Mégpedig az isteni Szövetségnek nézőpontjából. Tulajdonképpen ugyanis csak a Krisztusról szóló katolikus hit néhány pontját kell felmutatnom. Azon nagy valóságokat, melyek minden emberi tevékenység előtt már megvoltak, melyek minden emberi tevékenységet messze magasan felülmúlnak, sőt bizonyos szempontból egészen függetlenek tőlük, habár mindig van valami meghatározott kapcsolatuk az emberi közreműködéssel. Mindez nem lenne nehéz feladat egy teológus számára, akinek megvan a megfelelő dogmatikai képzettsége. Ha a feladat könnyű, ez annál jobb az olvasó számára. De még sem lehet elhagynom abban a feltevésben, hogy az olvasó maga is ki tudja majd egészíteni az elhagyottakat. Napjainkban mindig találunk világos gondolatokat, ezért kell a tanításban és a prédikációban

látszólag magától értetődő dolgokat is újra és újra aláhúznunk.

Ezek a nagy tanulságot rejtő hitigazságok a következők: mi Krisztus és mit tett értünk, mégpedig függetlenül tőlünk. Ezeknek felsorolása megmutatja Krisztusban a Szövetség igazi benső tartalmát, amint azt Isten kötötte meg az emberrel. Valóban a katolikus teológiának egyik legbölcsebb eredménye az üdvösség tényeinek előadása, mikor kimutatja, hogy azok egészen érdemünkön kívül „ingyenadottak” és hogy miért ilyenek. Ez tárja elénk világosan a Szövetség dicsőségének képét. A hívők nem minden időben ismerik fel az új életnek, melyet nyertek, ezt az „ingyen adottságát”. Sőt azt kell bizonyos értelemben mondunk, hogy az emberben valami öntudatlan lázongás él mindig a Krisztusban történt megváltás teljes meg nem érdemeltsége ellen. S itt kap az én feladatom jelentőséget. Céлом — mint már jeleztem is ezt —, lényegében abban áll, hogy pontos teológiai nyelven kimutassam az új és örök Szövetségnek alapelemeit, azokat a dolgokat, amelyek végső elemzésben Isten adományai és kegyelmei. Az Egyház ezen kincseinek, ezen „adományai”-nak mindig helyes méltatását megadja nekünk Krisztusnak egy

örökké új és mindig frissen feltörő felfogása, mely olyan, mint az élő víz:

„Ha ismernéd Istennek ezt az ajándékát és hogy ki az, aki ezt mondja neked: Adj innom: te kértél volna tőle és ő adott is volna neked élő vizet.” (Ján. 4, 10.)

Természetesen az világos, hogy csak az isteni igazságok alkotják az Új Szövetséget, mely Krisztusban, az Úrban bírja valamiképpen az eredetét. Így az ember teremtéséről szóló igazság nem tartozik a Szövetségbe, bár Isten az embert az ő érdeme és közreműködése nélkül alkotta, mint az már a „teremtmény” szóból magából is kiviláglik. A Szentháromság titka sem a Szövetség, bár ez a Szövetség célja. Mert a Krisztusban való Újszövetség által az ember a Szentháromsággal jut összeköttetésbe. Az Ige testté levése azonban, továbbá a Szentlélek leereszkedése már a Szövetségbe tartoznak. De a Szentháromság benső, isteni, örök élete ismét nem. A Fiú eljövetele és a Szentlélek leküldése szükségesesek voltak a Szövetség keletkezéséhez; az Atya, Fiú, Szentlélek a maguk belső életében és kölcsönös vonatkozásában azonban nem a Szövetség, hanem a Szövetség célja.

Ezzel azonnal nyilvánvaló: a legelső igazságnak, melynek az egész sorozat elején

kellett állnia, az emberrélevésnek, az Istenfia eljövételének az igazsága, mely szerint ő valóságos emberi testet öltött magára és így valóban a mi testvérünk lett. Ez az egy hitigazság magában foglalja valamennyi többi igazságot, melyek mind csak következményei ennek az egy és mindent magába foglaló ténynek: Isten emberré lett! Ez az új kötelék Isten és az ember között, ez a „foedus perpetuum“, az Örök Szövetség. Az emberrélevésnek meg nem érdemeltségét, a minden emberi érdem előtt valóságát ékes szavakkal hirdették már az Ószövetség prófétái, elsősorban Izaiás. Az apostolok, kezdve Szent Pállal, azon fáradoztak, hogy a Krisztus vére által való megváltás meg nem érdemeltségét megmutassák. Találunk az apostoli írásokban helyeket, melyek Isten bőkezű jóságát magasztalják, mellyel Isten a születés által Krisztus emberségét ajándékozta az emberiségnek, pedig annak erre semmi igénye nem lehetett:

„Hisz valamikor mi magunk is oktanok, hűtelenek, tévelygők voltunk, különféle vágyaknak s gyönyöröknek szolgáltunk, gonoszságban s irígységben tengődtünk, gyűlöletesek s gyűlölködők voltunk. Mikor azonban Udvözítő Istenünk jósága s emberszeretete megjelent, megmentett minket, nem az igazságnak azon cselekedeteiért, melyeket

véghezvittünk, hanem az ő irgalmassága folytán és pedig a Szentlélek eszközölte újjászületés és megújítás fürdője által.” (Tit. 3, 3—5.)

De ez a semmiképpen meg nem érdemelt és ki nem érdemelt dicső ajándék Izaiás prófétának is a fő témája:

Gyermekek születik ugyanis nekünk
És Fiú adatik nekünk,
S a fejedelemség az ő vállára kerül,
És leszen az ő neve:
Csodálatos, Tanácsadó,
Isten, Hős,
Az örökkévalóság Atyja,
A béke fejedelme.

Növekszik majd uralma,
S a békének nem leszen vége;
Dávid trónján és országa fölött fog ülni,
Hogy igazságos ítélettel megerősítse és
megszilárdítsa
Mostantól fogva mindörökké.
A seregek Urának féltő szeretete
Műveli majd ezt!

(Iz. 9, 6—7.)

De még az emberrélevés nem lenne Szövetség, ha Isten Fia, ki nekünk született, nem lenne velünk lényegben és legmélyeb-

ben testvérünk, bár erre a testvériségre mi mindig és teljesen méltatlanok vagyunk. Az emberré lett Istenfiú azonban most valósággal és legszorosabban egybe van kötve az emberi nemmel. Nem riadt vissza, hogy minket maga testvéreinek nevezzen. De az emberrélevés mentől mélyebb hatással van az emberiség történetére és ha észrevétlenül is, de mentől inkább átalakítja az emberiséget, annál jobban kiviláglik, hogy ez egyesegyedül Isten ajándéka. Mert mi magunktól az emberiségnek ily átgúyrását nem tudnók megvalósítani. Ez egyesegyedül a Legfölségesebb keze műve.

A Szűz méhében való megfogadás pillanatától fogva Krisztus Isten főpapja:

„Így Krisztus sem önmagát dicsőítette meg, hogy főpappá legyen, hanem az, aki mondotta neki: Fiam vagy te, én ma nemzetelek téged. Amint más helyen is mondja: Te pap vagy mindörökké Melkizedek rendje szerint.” (Zsid. 5, 5—6.)

Habár ennek a papságnak a végső kiteljesedése, az Újszövetség áldozatának bemutatása élete vége számára volt fenntartva és valóban ez lett életének a vége, átmenetel erről a földről az Atyához, de azért a papság maga, mint állás és méltóság már tökéletes volt benne földi életének legelső pillanatától kezdve. A papság azon-

ban az emberekkel való lényeges kapcsolatot jelenti:

„Mert minden főpap, emberek közül választatván, emberekért rendeltetik az Isten előtt való ügyeikre.” (Zsid. 5, 1.)

Krisztusnak ez a pappászenteleése ismét Isten fönséges gondoskodása az emberek megszentelésére. Megadatott, mielőtt mi emberek kértük volna, sőt mielőtt erre gondolhattunk volna. Mert az ember számára lehetetlenség volt magától rájönni erre a gondolatra, az Istennek kellett ezzel az oly nagy kegyelemmel a mi elesett természetünknek segítségére sietnie. Krisztus papsága természetesen mindig hatékony és tevékeny volt, mégpedig az imádságban. Krisztus elimádkozta Isten imádságát az emberiségért, mikor még az maga a leglegmélyebb tudatlanságban volt saját léte felől. Nem is egy krisztusi misztikus talál éppen ebben a gondolatban bőséges anyagot a maga elmélkedése számára. Nevezetesen abban a gondolatban, hogy Krisztus titkai egész mélyen és bensőig hatóan egybe vannak kapcsolva az emberiség üdvével, még mielőtt az emberek maguk tudatára jöttek volna, hogy ez a nagyszerű valaki közöttük áll:

„János felelvén nekik mondá: Én vízzel keresztelek, de közöttetek vagyon, akit ti

nem ismertek. Ő az, aki én utánam jő, ki nálamnál feljebb becsültetett, s én nem vagyok méltó, hogy saruszíjját megoldjam." (Ján. 1, 26—27.)

Az új és örök Szövetség rendíthetetlen voltához semmi sem tud minket közelebb vinni, mint éppen az a tény, hogy ő, az Úr, egész fenségében már köztünk, emberek között tartózkodott, hogy minden felől éreztük már a hatását, sokkal előbb, mintsem ennek tudatára ébredtünk volna:

„Láttam a Lelket leszállani az égből, mint egy galambot és megnyugodott rajta. És én nem ismertem őt." (Ján. 1, 32—33.)

A „Te Deum" a maga klasszikus módján a dicséretnek és magasztalásnak ezt a lelkületét, melynek minden krisztusi időben uralkodnia kellene, szavakba foglalta: „Te, hogy az embert megszabadítsad, nem riadtál vissza a szűznek méhétől". Ily lelkülettel kell nekünk Krisztus titka elé lépnünk.

Krisztus megváltói tette — tulajdonképeni és végső értelmében — nem más, mint az ő áldozata a kereszten. Erről kell még röviden elmélkednünk. Szent Pált az üdvösségnek ezen tette győzte meg legmélyebben az isteni kegyelemadomány meg nem érdemelt voltáról. Minden emberi érdemnek a megelőzése, s annak érvényessége és meg nem semmisíthető ereje minden

időkre Szent Pál gondolatában mély nyomot hagyott és ez tette azzá az ő gondolatvilágát, ami a valóságban lett. Nem lenne nehéz idézetekkel bebizonyítani ennek a tanításnak ezt a három alapgondolatát: a meg nem érdemeltséget, az őseredetiséget és a megmaradást. És éppen ezek a részletek a legértékesebb gyöngyei a szentpáli teológiának. Ez a három gondolat éppen elégszer van egymással a legszorosabb kapcsolatban. A következő helyek elég jól ismertetik Szent Pál tanítását Krisztus megváltói munkájának ezen hármas alakjáról:

„Ki megmentett és szent bizással megbízott minket, nem a mi cselekedeteink alapján, hanem az ő saját elhatározása s azon kegyelem folytán, amely örök idő előtt adatott nekünk Krisztus Jézusban.” (2. Tim. 1, 9.)

„Akkoriban Krisztus nélkül voltatok, idegenek voltatok Izrael közösségéből, kívül álltatok az ígélet Szövetségén, remény nélkül és Isten nélkül voltatok ezen a világon.” (Ef. 2, 12.)

„És ezzel az akarattal szenteltettünk meg Jézus Krisztus testének egyszer való feláldozása által.” (Zsid. 10, 10.)

Ezekkel a gondolatokkal kapcsolatban legyen szabad a krisztusi üdvösségtanból még egy másik megjegyzést tenni, amelyre már

céloztunk is. Üdvösségünk művében az isteni elemnek felszámolása sokkal mélyebb jelentőségű feladat, mintsem az első pillanatban felfoghatnók. Mert Krisztus megváltói művéből, melynek értéke már magában is megmérhetetlen, még más termékeny értékek is következnek. Értékek, melyek az emberiség egyetemére nagyon is maradandóan hatottak és mégis bár benső nagyságuk és életerejük nem csökkent, az egyes emberekre nem hatottak ugyanolyan mértékben. Teológiailag szemlélve talán éppen ez az Újszövetségnek tanulságokban leggazdagabb felismerése. Mi valóban meg vagyunk váltva, Isten haragja valósággal lecsendesedett, a pokol hatalma valóban megtörtetett, a halál fölött valódi a győzelem, az ég valósággal kitárult: és mind ez Krisztus megváltásának erejénél fogva lett valóság. Ezek a hatalmas tények valódi gyümölcsei Krisztus megváltói művének. Olyanok ezek, mint egy „actus transiens”, mint hatalmának látható megnyilvánulása, melyet tűzként vetett a földre és most ott él ez a láng tovább oly emésztő erővel, hogy senki nem tud neki ellenállni.

Emellett azonban fennállanak más tények is; így, az egyes emberek közül sokan nem békültek ki Istennel, nem tudtak kiszabadulni a Sátán kötelékeiből, hogy lelkükre

még mindig ránehezedik a bűn terhe. Ezek az emberek még mindig Isten haragja alatt állanak és adósságukat az isteni igazsággal szemben még mindig nem fizették le.

A katolikus tan valamelyik ellensége azt mondhatja erre, hogy mindez nagyon valószínűtlenül hangzik; olyan az egész, mint üres szójáték, mint a „nominalizmus“, mely a pusztá gondolatot megfogható valóságnak fogadja. Az így gondolkozó ellenfél számára nincs más megváltás, mint az egyes embernek a megváltása. Nem létezik számára az emberiség egyetemes megváltása, amelyben az egyesnek csak részt kell vennie, hogy maga is megváltott legyen.

De egész katolikus tanításunknak össze kell dőlnie önmagában, ha az egyetemes megváltásnak gyümölcseit és értékét csak üres képzelődésnek kellene tartanunk. Megengedjük ugyan, hogy egyáltalában nem könnyű ezeket a dolgokat szavakkal úgy kifejezni, hogy ne lehessen félreérteni. A bűnös, aki ma valamely bűnt elkövet, valósággal megbántja Istent, magára vonja Isten haragját és a Sátán rabságába veri magát. Azonban mindez a baj, bármily nagy is legyen mindegyik és bár az egyes ember számára valóban bajok maradnak, de sohasem az egész emberiség örökölt kárai. Nincs már többé a gonosznak uralma, nem áll többé

a bűn birodalma, nincs többé az ördögnek uralkodása. Ezek a sötét hatalmak egykor uralkodtak, de Krisztus a kereszten hatalmukat egyszer s mindenkorra megtörte. Ő, az Erős, belépett „az erősen felfegyverzett ember” házába és megfosztotta „minden fegyverétől, melyben bízott”.

„Lefegyverezte a fejedelemségeket és a hatalmasságokat, nyilvánosan megszégyenítette őket és diadalmaskodott rajtuk ő benne.” (Kol. 315.)

Ha mi a katolikus teológiánkban azt mondjuk — és mondjuk is állandóan —, hogy Isten Fia a maga vére által az isteni igazságosságnak tökéletesen eleget tett, akkor ezzel annak a meggyőződésünknek adunk kifejezést, hogy ez a megváltás első és legnagyobb gyümölcse. Oly gyümölcs azonban, mely közvetlenül és egészen az Istené és csak azután lesz az ember java. Napjaink emberei azon fáradoznak, hogy a megváltó igazságok összeségét elembereiessék s egyedül ránk, emberekre áradó hasznára mutatnak rá és a megváltás végső értelmét az emberi szív átalakulásában látják. „Megváltás — mondják —, mi lenne más ez, mint a belső embernek az átalakulása? A megváltás csak Isten haragját szüntette meg és ez egyedül a bűnök igazi elengedése és eltörlése; az ember egyedül

ebben az értelemben szabad a Sátán kötelekeitől.”

Tulajdonképpen fölösleges részletesen kimutatni, hogy az ilyen nézetek a hitigazságok végső értelmével ellenkeznek. Mégis meg kell itt említenünk. Elsősorban, hogy rámutassunk: mi következik abból, ha a nagy hitigazságokat nem fogadja el az ember, úgy amint azok objektív igazságként fennállanak, a maguk sajátos lényegében. Nevezetesen úgy, mint Krisztus megváltó tényének nagy, mindent befoglaló gyümölcseit.

Ilyen igazságok az adósság kiegyenlítése, melyet nekünk meg kellett volna fizetnünk az isteni igazságosságnak; Isten haragjának kiengesztelése; az elégtétel a mi bűneinkért; a kegyelmek teljességének kiáradása; a Sátán birodalmának széttörése; a győzelem a halál felett; a mennyek ajtajának kitárulása. Mindezek, amik az emberre is legmélyebb hatással vannak ugyan, de amik közvetlenül nem az egyes ember személyes átalakulására irányulnak, hanem lényegében az új és örök Szövetségnek önmagában nyugvó alkotó részei.

Krisztus feltámadásnak nem csak egyszer igaz történeti jelentősége van, hanem lényegében állandó üdvtörténeti értéke is

van. Ez azt jelenti, hogy a feltámadás a mi megváltásunknak és az üdvösség jelen történetének egész lényeges alkotó eleme, s így tehát nemcsak Krisztus istenségének meg nem fogható bizonyítéka. Szent Pál világosan leírja mind a két nézőpontot. Számunkra elsősorban arról van szó, hogy a megváltás azon oldala kapjon nyomatékos hangsúlyt, mely által az emberiség új életet nyert; vagyis más szóval a feltámadás üdvtörténeti jelentősége: Krisztus feltámadása által a szellemi világban, a lelkek világában, sőt magában a testi világban valami történt, ami mindig hatékony és tevékeny és amit soha többé megakadályozni nem lehet; a feltámadás ettől kezdve mindig velünk van. Szent Pál beszéde a feltámadásról az athéniek előtt oly izzó volt, hogy szerintük egy új istenségről beszélt:

„Némelyek az epikureista és a stoikus filozófusok közül vitatkoztak vele. Némelyek ezt mondták: Mit akar mondani ez a szószátyár ember? Mások ellenben így szóltak: „Úgy látszik, hogy idegen Istent hirdet, mivel Jézust és az ő feltámadását hirdette nekik“. (Ap. csel. 17, 18.)

Mi Krisztus feltámadásával, mintegy mennyei világban járunk: „Jézus megszabadított minket bűneinktől és feltámadott a mi megigazulásunkért“. (Róm. 4, 5.)

Ezért Krisztus feltámadásának titkát úgy kell tekintenünk, mint Isten legnagyobb kegyelmi ajándékainak egyikét, mely teljes valósággal és igazán a közösség birtoka, eltekintve attól egészen, hogy az egyes ember részesült-e benne. Mi a megváltásban egy önmagában szilárdan megálló örök felmagasztalásban részesültünk, mint legdrágább örökségünkkel dicsekedhetünk benne; általa a mi egész életünk oly hatalmas belső fenséget nyert, hogy azt nem is tarthatnók lehetségesnek, ha Isten maga nem tett volna mellette bizonyosságot:

„Noha bűneink miatt holtak voltunk is, Krisztussal együtt életrekeltett, (kegyelemből történt az üdvözítések!) vele együtt életrekeltett és Krisztus Jézussal együtt az égiek közé helyezett el, hogy megmutassa a jövőendő időkben gazdagságát hozzánk való jóvoltából Krisztus Jézusban. Mert kegyelemből üdvözültetek a hit által és nem magatoktól. Az Istennek ajándéka ez. Nem cselekedetekből, hogy senki se dicsekedjék.” (Ef. 2, 5—9.)

De még tovább is mehetünk és elmélkedhetünk az Újszövetség azon alkotó részeiről is, melyek többé nem Krisztus személyében találják alapjukat, hanem inkább az ő művének végső következményei. Így például a Szentlélek Isten leereszkedése köz-

vetlen következménye Krisztus mennybe-menetelének.

„Jobb nektek, hogy elmenjek, mert ha el nem megyek, a Vigasztaló nem jő el tihozzátok: de ha elmegyek, elküldöm azt tihozzátok.” (Ján. 16, 7.)

A Szentlélek oly módon és oly formán van jelen közöttünk, mely hasonló Krisztusban való jelenlétéhez földi vándorlása idején. Mi magunkban hordozzuk a Szentlelket, még pedig oly állandóan, amint az pünkösdi ünnepe előtt ismeretlen.

„És én kérem az Atyát és más Vigasztalót ad nektek, hogy veletek maradjon mindörökké. Az igazság Lelkét, melyet a világ nem fogadhat be, mert nem látja őt meg és nem ismeri őt fel. De ti megismeritek őt, mert bennetek lakik s bennetek marad.” (Ján. 14, 16—17.)

A Szentlélek bennünk lakását lényegében ismét az isteni oldaláról kell szemlélni, mint tényt, amelyet többé nem lehet visszaszorítani. Lehet, hogy az egyes krisztusi hívőt többé-kevésbé járja át ez a valóság; — lehet, hogy többé-kevésbé tud abba belehatolni, maga a tény azonban ettől függetlenül a maga teljességében fennáll.

A szakramentumok létesítése, az Egyház alapítása csak másik oldala ennek a valóságnak, mely nem más, mint a Szentlélek

mindigtartó jelenléte, mint isteni erő; mint kimeríthetetlen valami a maga gazdaságában; a földre van ültetve, mint az élet fája. A mi feladatunk, hogy ennek az éltető erőnek élvezői legyünk. Az egyetlen, de a mindent átfogó, amit mi tehetünk: a behatolás ezekbe a kincsekbe úgy, hogy a megszentelés és megváltás benne nyújtott eszközeit személyes **életünk számára** egyre jobban és jobban gyümölcsözővé tesszük. A jó cselekedetek, amiket eközben végzünk, első sorban Isten adományai és nem a mi részünkről történő erőfeszítések. Ezek csak „kamatai” a mi isteni örökségünknek, melyben részesedtünk. Szent Pál az efezusiakhoz írt levelében hangoztatja nagy nyomatékkal ezt a nézetet:

„Hiszen az ő művei vagyunk, megteremtett minket Krisztus Jézusban jó cselekedetekre, melyeket az Isten előre elkészített, hogy bennük éljünk.” (Ef. 2, 10.)

De az elmondottak még távolról sem merítik ki az Újszövetség gazdagságát. A következőkben még többet fogunk erről mondani, mert ez az egész könyv csak ezt az egyetlen egy, de központi gondolatot fogja kidolgozni, azért minden fejezete ezt a célt szolgálja. De úgy gondolom, hogy már most eléggé világossá tettem ezt az egy gondolatot, mely nekem szívemből fakadó gondolat:

hogy van a lelki igazságoknak és tényeknek egy fönséges birodalma, mely nyitva áll az egész emberiség számára áldással teljes használatra és ebben minden egyes ember életet, sőt „bővebb életet” talál. Ezek a valóságok megelőzik a mi tevékenységünket és munkánkat; és mérhetetlenül nagyobbak, mint amit mi elérhetnénk. Amit nekünk teljes egészében el kell hinnünk, az pedig a következő: Mi részesei vagyunk ezeknek a kegyelemmel teljes valóságoknak, bennök élünk, minekünk „az evangélium által az ígélet öröklő társainak és részeseinek” (Ef. 3, 6.) kell lennünk. Ez a hitből fakadt bizonyosság és bizonyossággá lett hit alakítja bennünk azután azt a krisztusi lelkületet és magatartást, mely lényegében nem más mint az égből adott bizonyosság, hogy bírjuk Krisztus ajándékait. Így is van, mi az Ószövetség patriarkáinál sokkal több joggal emlékeztethetjük az Urat a szövetségre, mert az Újszövetséget nemcsak esküvel ígérte nekünk, hanem egyszülött Fiának személyében kézzel fogható élő valósággá tette előttünk!

IV. FEJEZET.

Lépjetek bel

Az evangélium szókincsének és szólásmódjainak szentnek kell lennie számunkra, nemcsak isteni eredetük miatt, hanem a bennük rejlő belső erő miatt is. Amikor az Isten Fia emberi nyelven szól, akkor meg kell győződve lennünk arról: ő ismeri minden egyes szavának tartalmát és jelentését azoknak utolsó következményéig és a jövőendő nemzedékek számára való hatásáig.

Az evangéliumokon pedig végigvonul kezdetétől a végéig egy gondolat, melyet az Úr nagy szeretettel használt, valahányszor az ember legfontosabb lelki elhatározásáról beszélt. Ennek a legfőbb lelki ténynek kifejezésére ezt a szót használta: „Lépjetek bel!”

Krisztus része az emberek megváltásában oly nagy, hogy azt egy szóval elegendőképpen kifejezni nem lehet, — de kétségtelen, hogy egy kötelezettség fakad belőle a mi számunkra: az embernek „be kell lépnie” abba, amit Isten Fia neki készített. Az Újszövetség megnemérdemeltségét, öselsőségét és örökmegmaradását semmi mással nem lehetne megmutatni, mint éppen azzal a gon-

dolattal, hogy az embernek el kell foglalnia azt a lelki helyet, ahol azután meg kell találnia a maga életét és létét. Éppen ez a nézőpont lényegesen fontos az egész krisztusi tanítás megértéséhez. Azért akarunk most elmerülni benne. „Lépjetek be” Krisztus királyságába: ez az a gondolat, melynek világosan meg kell mutatnia, mit kell még mondanunk a Szövetségről.

A „lépjetek be” eszméje egész mélyen belegyökerezett az Úr gondolataiba. Világosan látszik ez azokban a szemléltető példákban, melyeket maga az Úr használ a „be lépés” megvilágítására.

„Lépjetek be a szoros kapun! Tágas a kapu és széles az út, mely a pusztulásba vezet és sokan járnak rajta. Ellenben szoros a kapu és keskeny az út, mely az életre vezet és csak kevesen találják meg.” (Mt. 7, 13–14.)

Ez a kép a nép életéből való. Mint mikor valaki körüljárja egy város falait, hogy valahol egy rejtett kapura találjon és beléphessen azon, melyet csak külön parancsra és a beavatottak előtt lehet egyébként ki nyitni.

„Könnyebb a tevének átmennie a tű fokán, mint a gazdagnak bejutnia Isten országába.” (Lk. 18, 25.)

Lehetne-e az emberi képzelet elé hatáso-

sabb hasonlatot adni, hogy megéreztessek az Isten valóságaiba való „belépés” nagy komolyságát és teljes valóságát? Ez egyáltalában nem tisztázatlan fogalom vagy határozatlan kép. Sőt, ellenkezően minden kétértelműséget kizárva megmutatja, hogy vagy teljes eredményt, vagy szinte nevetséges sikeretelenséget arathat az ember.

„Jaj néktek, képmutató írástudók és farizeusok! Ti a mennyek országát bezárjátok az emberek elől. Magatok sem léptek be és azokat sem engeditek belépni, akik be akarnának menni!” (Mt. 23, 13.)

Krisztus ellenségei őrzik az ő birodalmába vezető utat. Még azt is iparkodnak visszaráncigálni, aki lábát már a küszöbre tette. Alig van még egy gondolat az evangéliumokban ily nyomatékosan kifejtve, mint a „belépés” eszméje. Azt mondhatnók, hogy ez adta mintegy az Úr ajkára a legkülönlegesebb hasonlatot: a tevéről meg a tű fokáról. A belépés gondolatának képes körülírását kiegészíti egy másik isteni hasonlat Szent János evangéliumában és abban az Úr magamagát ajtónak nevezi:

„Én vagyok az ajtó. Aki rajtam át lép be, üdvözl; bemehet és kimehet és legelőt talál.” (Já, 10, 9.)

A belépésre való biztatással elsősorban egyet biztosít számunkra: ott bent pompás

vároost találunk majd, nem pedig pusztát, elhagyott helyeket. Mindig újabb fordulatokkal azt akarja Krisztus, az Úr előttünk egészen világossá tenni, hogy ő isteni hatalmában biztos helyet készített számukra, olyan helyet, hová felvesznek bennünket és amelynek hazánkká kell lennie. Hogy most ezt a helyet minek nevezi, az lehet különböző: hol királyság, hol város, hol egy nagy király ünnepi terme, hol Isten háza, hol Szövetség néven említi, de a gondolat mindig egy és ugyanaz: bár szoros kapun át „lépünk be”, de az élet teljébe jutunk és nem valami köpár pusztaságba. Ez a bőség tárul elénk, ebbe tudunk bejutni. De ez a teljesség olyan, hogy a maga gazdagságában nélkülünk is megmarad, ha mi a küszöbről esetleg vissza akarnánk lépni. A krisztusi lelki élet legbensőbb eleme közé tartozik, hogy az oda való belépés nagyságának tudata egészen átjárjon és betöltsön minket. Tudnunk kell, hogy ezzel oly életbe lépünk be, mely végtelenül nagyobb a saját egyéni életünkénél és hogy az itt van tőlünk egészen függetlenül és mégis, amely pillanatban belehatolunk, azonnal előbb nem is sejtett módon a mi legsajátosabb, legszemélyesebb életünké válik. Ezzel szemben a „belépés” bibliai szavának egész teológiai mélysége még mindig nem nyerte el teljes értékét. Ezt a „belépést”

helyesen megérteni annyit tesz, mint tudni az igaz hitet a hamistól megkülönböztetni. Lényegében az az igaz krisztusi hívő, aki egészen és teljesen és fenntartás nélkül belépett a kegyelem rendjébe és az igazság teljébe, amelyhez magából semmivel sem járult hozzá. Az egész hozzájárulása egyesegyedül az itt talált fenséges dolgokba való teljes átadásban áll. A tévelygő persze előbb nagy vitákat rendezhet a kapunál a város urával. Az igaz és helyesen hívő azonban tudja, hogy Isten háza végtelenül nagy és annak nincs szüksége őreá.

Senki teremtetett lélek nem tudja elgondolni a lehetőségeket, mik az Úrnak rendelkezésére álltak, hogy teremtményeit megszabadítsa. Teljes valószínűséggel azonban két lehetőségéről beszélhetünk: az Úr kialakíthatta volna szentjeit, egyiket a másik után, egymástól teljesen függetlenül. És csak azután, mikor már milliónyi számban maga köré gyűjtötte, nevezhette el volna őket népének és akkor tehetné volna meg őket a kegyelem gazdagságának részeseivé. Másrészt alkothatott volna az Úr minden tekintetben kialakult személyt, aki magában hordja annyira minden kegyelem forrását, hogy ennek az isteni alkotásnak a kezdete már egyúttal a végső és érvényes teljességet, befejezettséget mutatja. Amit mindenkor a

kegyelem-megnyilvánuláson azután csak látnánk, az nem egészen új kegyelmi megnyilvánulás, hanem csak az első nagy kegyelem-áradásnak a gyümölcse.

Mi tudjuk, hogy Isten ezt a második lehetőségét valósította meg: Isten már kezdetben Krisztus személyében megadta a kegyelem teljességét, minden tekintetben korlátatlanul és mindent magábanfoglalóan. Ami kegyelmi ajándékot adott nekünk azután az idők folyamár, az mind csak ennek az első kegyelmi ajándéknak a sarjadéka. Jézus Krisztus, az Isten Fia, nemcsak az első és a legnagyobb a szentek között, hanem magában már minden szentség forrása. Utána és rajta kívül nincs más és új szentség.

„Az ő teljességéből kaptunk mi is mindnyájan kegyelemről kegyelmet.” (Já, 1, 16.)

A krisztusi üdvrendben tehát a szentségnek bárminő kialakulása ezzel nem más, mint „belépés” egy már eredetileg adott teljességbe. A krisztusi szentség soha más nem lehet, mint ez a „belépés”. Ez Szent Pál hatalmas tanítása a Krisztusban való bőségről.

„Mindeneket az ő lába alá vetett és őt tette mindenek felett az Anyaszentegyház fejévé, mely az ő teste és teljessége annak, aki mindeneket mindenben betölt.” (Ef. 1, 22—23.)

Az Egyház maga nem más, mint Krisztus

teljessége abban az értelemben, hogy ő kap túláradó gazdagságából, nem pedig abban, mintha ő adna Krisztusnak a magáéból. Nem az Egyház tölti el Krisztust szentséggel, hanem Krisztus tölti el az Egyházat a maga szentségével, mely nem más, mint ő maga.

Nem lehet nehéz számunkra megérteni Krisztus teljességének ezt a misztériumát. Csak még egy másik, talán még nagyobb tényre kell rámutatnunk. A szentes Szentháromság a világot nem azzal a szándékkal alkotta, hogy a világ őt valami módon betöltse vagy kielégítse, hanem inkább azért, hogy ő töltsse be a világot a maga dicsőségével. Ezzel szemben azonban még távolról sem akarjuk mondani, hogy a világmindenség fölösleges, még akkor sem, ha magából semmit sem tud nyújtani Istennek. Ehhez teljesen hasonlóan a minden idők krisztusi szentjei nem fölöslegesek, habár nem jelentik a természetfeletti szentségnek valóságos gyarapodását, mert hiszen minden természetfeletti szentség Krisztusban már a legvégső teljességben megvan. Ha mi egyszer ezt a nagy alapigazságot megértettük és elfogadtuk — és valóban ez minden krisztusi teológiának a tulajdonképpeni magja —, akkor azonnal világos előttünk, hogy minden megtérés és minden haladás csak „belépés” lehet: belépünk egy vagy

más módon abba, ami már van, nevezetesen Krisztus szentségébe. A kiválasztottak, akik Krisztus után következnek egymás után a végsőig, ezzel csak a Szentlélek sok hajlékai. Ez pedig azt jelenti, hogy mi „belépünk” az ő seregükbe, mert „belépünk” Krisztusba. A szentek érdemei így Krisztus érdemeinek sokfelé oszlása. És a századok folyamán Isten városa, a mennyei Jeruzsálem, egyre nagyobb és nagyobb lesz abban a mértékben, amint a kiválasztottak elnyerik a menylyet. De soha nincs a mennyben érdem vagy szentség, mely már kezdettől fogva ne lett volna meg a Bárányban, kinek fénye vonja ragyogásba az egész várost.

Ez után egy most már könnyen érthető: a krisztusi életről való felfogásunk mélységes átalakulását tapasztaljuk meg aszerint, hogy mi a teljes súlyt erre a „belépésre” helyezzük a kegyelem és igazság országába, amely egyszerűen itt van, vagy aszerint, hogy ezt az alapvető tényt elhanyagoljuk. De ha a „belépés” gondolata uralkodóvá lett, akkor meg nem sejtett távlatokban tárulnak fel elmélkedéseinkben a krisztusi élet lehetőségei. A szegényes emberi lét tüstént dicsőséges és nagy lesz abban a pillanatban, amikor hittal belépünk ebbe a birodalomba. A lelki és erkölcsi életről való eddigi és megszokott foglmaink elégtelenek ahhoz, hogy ezt a

létet leírjuk. A mennyek polgársága nemcsak valami magasabb erkölcsiség, hanem az a szentség egészen új faja, de ez a lényeges krisztusi szentség. Mint krisztusiak találunk bevezetést Isten misztériumaiba, az isteni dolgokba. Viszont ezzel szemben minden emberi erőlködésünk, legyenek bár magukban még oly helyesek és jogosak, mégis szegényesek és gyöngék, szinte a sötétség cselekedeteihez közel állók. Mert most Krisztus királyságának cselekedeteivel léptünk kapcsolatba; Krisztus testének tagjai vagyunk s ezzel mindez a legvalóságosabb valóság lett. Így hirdeti hitünk minden tétele. Enélkül az alapvető gondolat nélkül — mely tehát a „belépés” a kegyelem országába s amely végtelenül nagyobb, mint mi —, nem tudhatjuk helyesen felfogni sem Krisztus megtestesülését, sem a szentek közösségét, sem a szakramentumokat, sem a szenttétevő kegyelmet, sem a bűnök bocsánatát, sem a szeretetet kötelékét, sem az Eucharisztia misztériumát, sem a Szentlélek bennünk lételét. Mindezek a krisztusi igazságok és erők alapjukban véve egy és ugyanazt a tényt hirdetik: nevezetesen a krisztusiak belépését Krisztus életének teljességébe, mely Krisztusban magában és az ő kiválasztottjaiban lakozik. Természetesen megmaradnak a mi természetfeletti életünk cselekedetei, miket

nekünk magunknak kell elvégeznünk. De mindezek a cselekedetek, bár tőlünk származnak, mégis sokkal inkább származnak Krisztustól, aki bennünk van. Minden helyes teológiának ezzel az alapvető ténnyel kellene kezdenie, hogy a krisztusi lélek nem különálló valami, amit Isten megszentel, hanem lényegében Krisztus testének tagja. Ez a kifejezés: „Krisztus testének tagja” az egyetlen kifejezés szerintem, mely minden lelki jelenségnek legitokzatosabbikát: az embernek „belépését” Krisztusba, valahogyan kielégítő módon közelünkbe hozza. Természetesen ez is metaphora, szókép, de olyan, hogy közelebb jut a valósághoz, mint az emberi kifejező tehetség bármely más alkotása.

Egyedül az élő hit adja meg ennek a legfontosabb tanításnak minden tan között a maga helyét, arányát és súlyát. Gondoljunk csak a krisztusi lélekre! Magában mily gyöngé és tökéletlen, de most Krisztus érdemeinek hatalmas hulláma kiviszi az élet-óceán csendes végtelenségére. Akkor nem lesz nehéz megértenünk, miért oly értékes Isten szemében minden egyes megkeresztelt lélek.

V. FEJEZET.

Az ellenkező végét.

A katolikus hit javait különféle módon lehet előadni. Egyik mód, melyet a teológia is felhasznál, abban áll, hogy legelőször valamely hittanításnak az ellentétét ábrázolja, hogy ezáltal a tanítást hatásosabban írja körül. Mégis az előadásnak ez a módja az isteni Szövetség tárgyalásánál nem szükséges. A közelmúlt kemény történelmi tapasztalata nekünk a modernizmusban olyan ellentétet szolgáltatott, aminél hathatósabbat semmilyen elképzelés ki nem gondolhatott volna. Mert mi más a modernizmusnak a tulajdonképeni lényege, mint minden olyan feltevésnek teljes tagadása, amint azok a Szövetség eszméjében bennfoglaltatnak. Éppen ez a lényeges egy Szövetségben, hogy ott valóságok alakulnak, melyek aztán egyszerűen itt vannak és pedig örökre itt vannak és örökre hatnak is az emberek minden működésében és alkotásában. A modernizmus elmélete szerint ezzel szemben minden magasabbrendű élet csak tapasztalat. Mindenesetre olyan tapasztalat, melyben az egyes emberi élet magából mind többet és

többet megvalósít és teljesít. A modernizmus csak egy feltételről beszél: a tudatalattiról az emberben, mely azután mindinkább átmegy a tudatosba. A modernizmus így tehát nem ért meg egy tényt: hogy tudniillik vannak valóságok, melyek sem nem ezen, sem nem azon módon jutnak az ember öntudatába. Kétségtelen, hogy van modernista, aki a kinyilatkoztatás bizonyos történelmi tényeit elfogadja, mint ilyeneket. Bizonyára arra is készek volnának, hogy ezeknek az egyes emberek által való megvalósítását és megértését vallásnak nevezzék. De természetesen az ő nézőpontjuk szerint a személyes megtapasztalás lényegében sokkal inkább vallás, mint maga a történelmi tény. A modernizmus egyedüli követelménye: a tudatalattinak a tudata. Ezért a modernista, akár mérsékelt, akár radikális, született ellensége a kinyilatkoztatás mindazon tényeinek, melyek az emberi tudat és tapasztalat birodalmába sohasem hatolhatnak be. Az ilyen tényeket nem valláshoz tartozónak és nem lelkinak tartja akkor is, ha el is fogadja azok történeti valódiságát. Ezen nézet szerint senki sem lehet valóban vallásos, aki a megváltásban való hite révén nem tapasztalja és nem érzi a megváltottságot. Ezért lenézi a kegyelmekért való imádságot s mert

nem lesznek azonnal foghatókká, már eleve haszonnélkülinek tartja.

Ezzel szemben egyenesen bámulatos, mennyire átvesz minden katolikus dolgot a modernista, amint az valamiképpen a megtapasztalás alá esik. Így átveszi jóformán a szemlélődő imádság egész elméletét; magáévá akarja tenni a katolikus misztika gazdagságát; s a katolikus szentek minden misztikus élményét a maga értelmezése szerint értékesíti. Mert az „élmény” neki a minden. Amint azonban Krisztus keresztje megváltó erejének világos hitbeli meghatározását kérjük tőle, mindjárt az össze nem egyeztethető ellenséges lelkület jelét adja. Amint a szakramentumok erejében való hitre akarjuk indítani, abban az erőben való hitre, mely a tudatos „átélés”-től teljesen függetlenül hat a lélekben, egészen nyíltan azt válaszolja, hogy mágikus erőkben nem tud hinni. Éppen ezért lesz a modernizmus a legnagyobb veszélyé, még pedig legelsősorban a magasrátörő lelkek számára. Mert lelkiségről beszél, — természetesen egészen személyi és egyéni megtapasztaláson alapuló lelkiségről, — és pedig majdnem egy Szent Terézia buzgalmával. Isten országának bennünklétéről olyan szavakkal beszél, melyeket Szent Loyolai Ignác is alig tudott volna felülmúlni. De közben elfelejti, hogy Isten országa, mely raj-

tunk kívül itt van, létét tőlünk teljesen függetlenül bírja. Az isteni Szövetségről szóló tanítást csaknem teljes ellentétként lehetne a modernizmussal szembeállítani. Mert aligha túlzás, ha azt állítom, hogy a modernizmus az egész katolicizmus, kivéve természetesen éppen azokat az alapelemeket, melyeket én isteni feltételeknek nevezek. A protestantizmusról nem lehet ezt mondani, mert ők ezeket az isteni feltételeket elfogadták. Sőt, bizonyos tekintetben ebben a pontban még túlozott is a protestantizmus: az ember megszentülését és megmentését olyan dologgá tette, mely teljesen rajta kívül áll, mert szinte a megigazulás nem más, mint Isten részéről történő tisztán külsőleges beszámítás vagy önkényes előrerendelés. A modernizmus azonban szinte úgy tűnhetnék föl, mint a protestantizmus nemezise, mint minden emberi megtapasztalás teljes tagadásáért való bűnhődés. Mert már az első protestantizmusban ott van a modernizmus gyökere. A lutheri hit lényegében az egyéni megtapasztalás dolga. A modernizmus így hát csak ennek a tanításnak a teljes kifejtése. A modernizmusnak magában véve semmilyen tan sem idegen, mindenkinek és mindent elhisz, de természetesen mindig azzal a feltevéssel, hogy az vallásos élménnyel jár s erre szolgáltat bizonyítékot. A moderniz-

mus bizonyára nem tagadná — a priori — az eucharisztikus átlényegülést abban az esetben, ha a vallásos pszichológia haladásával ez a mélységesen titokteljes esemény egyszer „experimentum”, azaz kifogástalanul ellenőrizhető élménnyé válnék. Az egyetlen, amit elvetnek, azok a katolikus dogmák — a priori — követelményei, melyek nem várnak először a tapasztalat bizonyítékaira, hanem már minden tapasztalat előtt hit-tétellé lettek. Erre csak megvető és kicsinylő ítéletük van.

Egy olyan műben, mint ez a könyv, nehéz bizonyos fogalmakat és kifejezéseket elkerülni, melyeket önmagábanvéve szívesen elkerülnénk. Így nem szeretem ezt a kifejezést az újabb angol vallásos irodalomban: „institutional religion”, amelyen az Isten részéről kinyilatkoztatott és objektív módon elrendelt vallást értenek. (A német theológusok ezt nevezik „Offenbarungsreligion”-nak, a kinyilatkoztatás vallásának.) Azonban ezt a kifejezést a mai theologiai irodalomban állandóan használják.¹ Azt egy-

¹ A katolikus felfogás szerint már most az Ó- és Újszövetség vallása legbensőbb lényegük szerint kinyilatkoztatott vallások. Ezzel ellentétben a modernisták azt a véleményt képviselik, hogy minden vallás, a katolikus is, eredetét egyedül az emberi lélek mélyén bírja, a „tudatalatti”-ban és az ott szunnyadó „istenigénylet”-ben, tehát egyedül és tel-

szerűen kerülni előítéletre mutatna. Így megkísérlem a kifejezésből a legjobbat kihozni.

Nem szükséges, hogy a modernista a kinyilatkoztatott vallásnak szükségképpen ellensége legyen, ha a szót tágabb értelemben vesszük. Egészen jól lehet a modernizmus teljes vallási felfogását osztani és mégis helyet találni benne a kinyilatkoztatott vallás számára. A lelki átélést és a vallásos meg tapasztalást, mely a modernizmus egyetlen Credoja, okos módon össze lehetne foglalni „kinyilatkoztatás”-ban, sőt kialakulhatna a lelki-társak *Ecclesia*-ja is, feltéve, hogy az egyes tagok vallásos lelki élményei a gyakorlatban is összhangzanának. A modernisták tollából nagyon örvendetes fejtegetéseket olvashatunk „Krisztus misztikus testéről”. Ezekben minden módon dicsérik az Egyházat és annak tagjait a felhőkig emelik. Az ilyen dicsőítő himnuszok elég gyakran a hívőket is megtévesztették. Mert elég gyakran csak egy ártatlan szó árulja el a modernizmus szellemét, egy szó, mely a laikusok figyelmét teljesen el is kerülheti. Ez a szó: élmény vagy meg tapasztalás. A kinyilatkoztatott vallás tulajdonképpen ellenségei mindig a puritánok és a nonconfor-

jesen a „vallásos érzés”-ben, nem pedig ezen kívül álló fentről származó isteni alapításban. (A német fordító megjegyzéséből.)

misták voltak, mert éppen önáluk csak a személyes átélésnek van értéke. A puritán szemében a kinyilatkoztatott vallás vagy a lelki élet segítője vagy annak eredménye. A modernista ezt nem mondja, sőt valósággal éppen az ellenkezőjét hirdeti. Talán egyszer egy meggondolatlan pillanatában a kinyilatkoztatott vallást, mint olyant, elítélte, mert nem hitte, hogy benne élményt talál. De nem ez a tulajdonképpen döntő felfogás. A modernizmus az „*una sancta apostolica Ecclesia*” egész hitvallását átveheti és elismerheti, de közben mindenesetre ragaszkodik ahhoz, hogy hitvallásunk ezen megszentelt tétele csak egy hatalmas emberi átélés eredményét írja le.

De a tulajdonképpeni kinyilatkoztatott vallás szövetség-vallás, tehát messze túl van az élményszerűn, messze túl a személyesen, az emberin, sőt messze túl minden emberinek összességén. Ez a vallás oly alkotórészekből áll, melyek mindent mennyei magasságban túlszárnyalnak, amit az emberek valaha gondoltak és tettek. A Szövetség vallása „organismus”-ban, szervezeti közösségben fejeződik ki, de nem abban az értelemben, mintha vallásos hajlamú emberek egyszerűen öszetalálkoznának egy társaságban, hogy a vallásos ügyeiket, mint az államiakat, közösen intézzék el. Mint már

mondottuk, a modernizmus is képes volna ilyen szervezésre. Csakhogy az igazi kinyilatkoztatott vallás lelkileg akarja megszervezni az embereket és mindenekelőtt az emberektől teljesen függetlenül állít fel törvényt, sőt még talán saját akaratuk ellenére vezeti. Olyan tekintéllyel áll az ember előtt, mely végtelenül nagyonn, mint a magáé. Törvényeket ad nekik, gondolatokat közvetít és a megszentelés eszközeit adja, mint készen adott és magukban zárt valóságokat. A kinyilatkoztatott vallás vezetése mindenesetre lényeges részeiben — a priori —, felülről és már eleve megadott intézmény, nem pedig bölcs emberek gondolatainak eredménye. Ebben az összefüggésben hangsúlyozni kell, hogy „szervezet” nem egyértelmű „a közösség”-gel. A közösség a nagyobb, a szervezet annak egyik külső következménye, megnyilvánulása lehet. Ebben az értelemben kinyilatkoztatott vallás erősen körvonalazott fogalom, melyet vagy elfogadunk vagy visszautasíthatunk, melyről azonban tudjuk, mit kell rajta érteni. A vallás ilyen fajtája ellen dörögnek tehát a nemkatolikus szónokok ezrei. Elítélik azt, mint minden igaz vallás lealacsonyítását és megmérgezését.

Emellett azonban a kinyilatkoztatott vallásnak ez az „ex professo” ellensége, mint

általában minden kifejezett modernista, lángoló védelmezője a misztikának. Szerinte természetesen az igazi misztikus élmény egy kinyilatkoztatott valláson belül teljesen elgondolhatatlan. Azért megpróbálja a maga számára igénybe venni annak a katolikus örökségnek nagy részét, melyek nagy lelkek személyes tapasztalataikban reánk hagytak. Nagy tisztelője Szent Assisi Ferencnek, de viszonzásul engesztelhetetlen ellensége minden pápának. Ott lát mártirokat, ahol a katolikus történelemkutató csak lázadókat lát. Krisztus a törvények és kinyilatkoztatások vallásának igája alól való fellázadás hőse volna. Ehhez a saját fantáziája által alkotott Krisztushoz való lelkesültsége egyenes arányban áll minden lelki megkötöttség iránti ellenszenvével. A modern ember számára szinte nehezzé vált e „forradalmár” Krisztus képét letenni, aki erős ellentétben áll minden kinyilatkoztatott vallással. Az alkotó Krisztus, az a Krisztus, aki jól előkészített alapra lelki épületet emelt fel, a Szövetség Krisztusa, neki ismeretlen. Maguknak a katolikusoknak is manapság e tekintetben résen kell lenniök. Hitükben a Krisztuskép pozitív, teremtvő, isteni vonásait kell kialakítaniok, nem pedig a negatívumokat. Az Úr folytonos harca a farizeusok és főpapok ellen senkinek sem adhat e tekintet-

ben igazolást. Az evangélium nem Krisztus és az ő ellenségei közötti személyes viszály kevésbé örvendetes elbeszélése. Ennek az összeütközésnek megvan a maga szükséges helye az evangéliumban, de nem ez az evangéliumok vezető alapeszméje. Itt minden jó összhangban van. S az a szeretet, mely az Urat az evangéliumi tudósításokban körülveszi, minden tekintetben és történelmileg nézve is sokkal nagyobb, mint ellenfeleinek gyűlölete és üldözése.

VI. FEJEZET.

A Lélek záloga.

Az Új és Örök Szövetség minden hatóerői közt a legnagyobb a Szentlélek. Az Egyház a Szentléleknek háza és otthona, itt úgy lakik ő, mint sehol másutt. Szent Pál szava: „Ti is... az ígért Szentlélekkel vagytok megpecsételve; ő a mi örökségünk záloga”. (Ef. 1, 13—14.) Világosan mutatja ez a mondat, hogy a Szentlélekről szóló tanítás milyen helyet foglal el a Szövetség misztériumában. A szentpáli gondolat szerint a Szövetség lényegében szerződés, eskü. Ez a körülírás: „pecsét és ígéret” fölötte tanulságos és felvilágosító mindazok számára, akik gondolkozni akarnak ennek az áldott Szövetségnek gazdagságáról. Pecsét és ígéret jelzik a megpecsételt tárgynak birtoklását és megőrzését, éspedig azon személy által, akinek az ígéret adatott. Ezért a Szentlélek lényeges része a Szövetségnek. Mégpedig abban az értelemben, hogy személye szerint megígértetett az Egyháznak, de nemcsak a jövőre, hanem mint már most létező és mindig jelenlévő hozomány. Ez a kifejezés: „örökségünk záloga” tehát a

Szentléleknek legbensőbb természete szerint, egészen meghatározott területére utal: nem lehet sehol másutt találni, mint egyedül a krisztusi lélekben.

„Az igazság Lelke, kit e világ nem tud befogadni, mert nem látja és nem ismeri őt. Ti azonban megismeritek őt, mert állandóan bennetek lesz.” (Ján. 14, 17.)

Erre gondolunk, amikor azt mondjuk, hogy a krisztusi hit valami teljesen természetfölötti. A krisztusi hit végső értelmezésben a legsajátosabb vallás, mert legbensőbb része, tulajdonképpeni lényege csak azoknak tárul fel, akik mindezt már birtokolják. A Szentlélek, aki a krisztusiakban lakik, nem közölhető akárkivel. Csak a krisztusiak életében nyilvánul meg. Nem lehet őt valahogyan utánozni, sem színlelni. Nincs egy harmadik lehetőség: vagy bírja valaki a Szentlelket önmagában vagy nem. Ez két teljesen különböző és lezárt világ. A Szentlélek olyan lényeges része a Szövetségnek, mint Krisztus vére.

Ezzel eljutunk az első pünkösti ünnep misztériumának kérdéséhez. Milyen ajándékot kapott ezen a napon az Egyház? Hogy itt valami egészen új ajándékozás történt az Egyház számára, az világos az Újszövetség egész szelleméből. Nem elég azt mondani, hogy a Szentlélek akkor nagyobb kiáradás-

ban adatott, mint azelőtt valaha. Nem, a pünkösdi esemény, mely tíz nappal Krisztus mennybemenetele után történt, olyan egyedülálló és világtörténelmi jelentőségű esemény volt, mint az utolsó vacsora, vagy mint a kereszthalál. A Szentlélek adása előbb nem volt lehetséges, hanem csak ebben a felejthetetlen órában a feltámadás utáni ötvenedik nap délelőtt kilencedik órájában.

Bizonyos, hogy a Szentlélek az ősi kor szentjeivel mindig valamiképpen összeköttetésben volt. A Credo mondja, hogy a próféták szája által ő szólt: „Qui locutus est per prophetas!” Valóban Isten Lelke nélkül nem is lehet semmi szentséget elgondolni sem, annál kevésbbé lehetséges a meglétele. Mégis, Pünkösd napjának eseménye valami egészen új. A Szentlélek most olyan módon van velünk összeköttetésben, ahogy az a próféták és az ószövetségi szent királyok előtt nem volt ismeretes; bármennyire vágyódtak is, hogy lássák, amit mi látunk, — valójában nem láthatták azt mégsem. Kívánták hallani azt, amit mi hallunk, azonban mégsem hallhatták. Nem mondunk túl sokat ezzel az állítással: a Szentlélek jelenléte Pünkösd óta olyan új, mint az Isten Fiának jelenléte az emberek között emberrélevése óta. Isten valamiképpen mindig az

emberekkel volt. „Járt” velük a paradicsomkertben; barátaivá tette őket. Mégis sohasem lehetett mondani, hogy az Isten emberré lett és emberek között lakott, mégpedig olyan módon, mint ahogy már most köztünk lakik, amióta Máriában valósággá lett, amit az Úr előre megmondott. A megtestesülés az Istennek az emberek között való lakásának egy egészen új módját jelenti. A Vigasztaló Szentlélek eljövetele már most az új valóságok ugyanezen fajtájához tartozik. Olyan új, olyan eredeti, mint a világ teremtése az idők kezdetén, vagy mint az Ige megtestesülése az időben. Emellett azonban mégsem szabad a Szentlélek eljövetelét mintegy a harmadik isteni Személy „megtestesülésének” nevezni. Mert a Szentlélek nem vett fel testet, mint az Ige. Mi azt mondjuk mégis: a Szentlélek eljövetele minden tekintetben olyan, mint a Fiú jövetele. Mindkét esetben valóságos „descensus de coelo” volt, valóságos lejövetel az égből és ehhez hasonló személyes lejövetel azelőtt soha nem történt. Hogy ez az új eljövetel miben különbözik a Szentlélek sugalmazásaitól az Ószövetségben Krisztus előtt, — ezt a theologusok próbálják megértetni és megmagyarázni. De itt éppen olyan nagy misztériummal állunk szemben, minő a megtestesülés misztériuma.

Amint az Isten titka, hogyan lett az Isten ember, ugyanúgy Istennek a titka, hogy lakik a Szentlélek az emberekben. Azonban mindkét magasztos eseménynél betűszerint igaz, hogy mindkét alkalommal egy isteni személy és nem más jött le az égből és lakott s még mindig lakik az emberek között a földön.

Természetesen itt fel lehetne sorolni mindazt, amit a teológusok a Szentléleknek bennünk lakásáról írtak. Azonban éppen a legbelátóbbak elismerik, hogy mindezek a szavak csak gyermekes dadogások. Azt mondják például, hogy a Szentlélek jövedele által a krisztusi lélek egészen sajátos és kizárólagos viszonyba jut a Szentháromság harmadik Személyével. Szent Pállal azt tanítják, hogy a Szentlélekkel meg vagyunk pecsételve, mint ahogy a szent keresztségben Krisztus jelével pecsételtettünk meg. Ebből világos, hogy a Szentléleknek annyit kell számunkra jelentenie, mint a testtélett Igének. Ezzel aztán a teológiai kérdés lényege is kitűnik: bizonyos megegyezés van a Fiú jövedele és a Szentlélek jövedele között: az egyik jött, hogy egy ember testét vegye magára, a másik pedig jött, hogy az egész megváltott emberiséget, tehát mintegy az egész Egyházat magára öltse.

Ebben az összefüggésben jelent az „Apos-

tolok cselekedete" a teológia szempontjából végtelen fontos értéket. Nem is más ez a könyv, mint a Szentlélek evangéliuma, a róla szóló „jó hír”, mint ahogy a négy evangélium az emberrélett Isten „jó híre”, evangéliuma. Az „Apostolok Cselekedetei”-ben a Szentlélek megnyilvánulásairól találunk leírást. S nincs semmi ok arra, hogy ezekben a tudósításokban ne az Egyház tényleges állapotának eleven magyarázatát lássuk. Tudjuk, hogy az Úr tanítása a Szentlélekről legnagyobb részt Szent Jánosnál található. Az Apostolok Cselekedeteit azonban más kéz írta meg: Szent Lukács, aki nem is egy a tizenkettő közül; nem egy azok közül tehát, akik az Úrnak a Szentlélekről szóló felséges kinyilatkoztatásait hallották: első-sorban azokat, amelyek az utolsó vacsora és az Úr vérének fájdalmas kiömlése közti hézagot kitöltik. És mégis olyan tökéletesen megegyezik a Szentlélek megígérése — amint azt Jánosnál találjuk — s ennek megvalósulása a fiatal Egyházban, hogy csaknem Szent Jánost tekinthetnők Szent Lukács ihletőjének. Az Apostolok Cselekedeteinek olvasója könnyen észreveheti, hogy az ősegyházat mennyire betöltötte ez a Lélekben való mindent átható hit. A Szentlélek valóban a „másik vigasztaló” lett, a másik segítő,

a másik barát, aki Krisztus elmenetele után az övéinél marad:

„Én kérni fogom az Atyát, hogy más Segítőt adjon nektek, aki örökké veletek maradjon.” (Ján. 14, 16.)

Az Isten Fiának a biztatása, hogy nem fogja apostolait árván hagyni, itt vált a legelevenebb valósággá. Mert ha valami az első Egyházban elejétől fogva mindörökre teljesen hiányzik, az a magárahagyottság és elárulás érzése. Ellenkezőleg: az élet teljességét látjuk, a megelégedettség szellemét, a biztonság érzését, mely akkor sem lehetett volna elevenebb és vidámabb, mikor az Úr apostolaival együtt járt és bámulatot keltő csodáit művelte. Az Apostolok Cselekedetei nem kevesebbet mutat nekünk, mint az Úr ezen bámulatos ígéretének teljes megvalósulását:

„De én igazságot mondok nektek: jó nektek, hogy én elmegyek. Mert ha én nem megyek el, a Segítő nem jön hozzátok; de ha elmegyek, elküldöm őt nektek.” (Ján. 16, 7.)

És valóban: az Apostolok Cselekedeteiben mindenütt olyan lelki érettséget, merészséget, vakmerőséget látunk, melynél nagyobb akkor sem lehetne, ha emberi alakban volna jelen a vezér, kinek szava a legfőbb törvény. Az apostolok maguk lépnek fel s mint vezetők és mint törvényadók beszélnek:

„Tetszett ugyanis a Szentléleknek és nekünk, hogy semmi több terhet rátok ne rakjunk, a következő szükségeseken kívül.” (Ap. Csel. 15, 28.)

Az apostolok átgondolták hatalmuk teljességét s már most ebből a tudatból merítenek. Olyan öntudat éledt fel bennük, mely — emberileg szólva — alig lett volna lehetséges, ha az isteni Mester kimagasló Személye még láthatóan közöttük lett volna. Csaknem azt mondhatnók, hogy az Úrnak most idézett szavai az ő távozásának szükségességéről a vallásos pszichológia egyik legmélyebb és felvilágosításokban leggazdagabb problémáját foglalják magukban. A látható Vezető eltávozása, a Vezér személyiségének eltűnése semmiképpen sem kisebbíti hatását, — ellenkezőleg, egyre növekszik és tulajdonságai így lesznek csak igazán ismertté. Lelki szemükkel olyan tisztán, olyan fényben látják, ahogy azelőtt sohasem tudták nézni. Eleven és élettel átjáró, mindent átfogó tevékenységgel működő erő lesz. Ettől fogva sokkal inkább jelenlévő, mint akkor volt, amikor testi szemmel láthatták őt.

„Látom nyitva az eget és az Emberfiát az Isten jobbján állni.” (Ap. Csel. 7, 55.)

Szent Istvánnak ez a közvetlen látása valóban a krisztusi lélek tekintete az egész világon a Szentlélek erejében. Hiszen az Úr

maga adott nyomatékosan biztosítékot, hogy az ő eltávozása a világból nem csak hogy nem lesz veszteség, hanem valójában nyereség. Az Apostolok Cselekedeteinek olvasásakor nem zárkozhatunk el ez elől a hatás elől.

„Ő meg fog engem dicsőíteni, mert az enyémből fog venni és nektek hirdetni.” (Ján. 16, 14.)

Már ez a tény magában is a legerősebben megkülönbözteti a Szentléleknek az Egyházban való lakását a Léleknek azon sugallatától, amelyben az Ószövetség prófétáinak részük volt. A Lélek, aki Pünkösöd ünnepén lejött, lényegében az a Lélek volt, aki által Mária fiát foganta és aki most új és még bensőbb módon ajándékozza Jézust. Emellett azonban a Szentlélek eljövele Krisztust nem teszi fölöslegessé. Ennek a felséges titoknak ilyen félreértését határozottan viszsza kell utasítanunk. A Szentlélek eljövetelét nem is ugyanazon tény időbeli folytatásaként kell értékelni: mintha Krisztus elvégezte volna a maga részét az emberek megváltásában s most visszatérve az Atyához, elküldte volna a Szentlelket, hogy az vállalja és folytassa ezt a művet. A Szentlélek eljövele már valóság Krisztusban, de az emberrélevés illatába burkolva. Nincs semmi megszakítás, de egymásra következés sem,

inkább a belső működésnek külső megnyilvánulása. A láthatatlan Krisztus a Lélek, aki mindig az Úrban volt, kormányozza most az Egyházat, kormányozza olyan erővel és biztossággal, mely őt csaknem valamiképen foghatóvá és láthatóvá teszi. Mert ha van valami jellemzője a Szentlélek Pünkösdi napján történt „epifániájának”, úgy az a következő: a Lélek most már nyíltan beszél és cselekedetei, művei láthatókká lettek. Egyes esetekben jelenléte majdnem világosabban mutatkozik, mint a keresztség látható szakramentuma. Midőn Péter az Evangélium tanát Kornéliusznak és háza népének hirdette,

„a Szentlélek mindazokra lejött, akik az ő beszédét hallották. A körülmetélésből való hívek, akik Péterrel jöttek, csodálkoztak, hogy a pogányokra is kiáradt a Szentlélek adománya. Hallották ugyanis őket idegen nyelveken beszélni és Istent dicsőíteni. Ekkor Péter mondotta: Vajjon lehet-e még megtagadni a keresztség vizét ezektől, akik ugyanúgy vették a Szentlelket, mint mi? Így hagyta, hogy megkereszteltessenek Jézus Krisztus nevében.” (Ap. Csel. 10, 44—48.)

Túlzás nélkül lehet mondanunk, hogy éppen ebben a tényben ismét a krisztusi életnek egyik legmélyebb és eredeti sajátosságát pillantjuk meg, mely mint különös

java, olyan egyedül álló, hogy semilyen más vallásban nincsen párja. Egy és ugyanaz a tanítás nyilvánulhat meg a test és vér, valamint a Lélek jelében. Krisztus műve a Szentlélek műve éppen ott, ahol az Egyház megszentüléséről van szó. Bizonyára nem mondjuk, hogy a Szentlélek váltotta meg a világot. De teljes igazsággal mondhatjuk Pállal, hogy Krisztus megváltásunk áldozata: „Krisztus örök lelkének erejénél fogva önmagát szeplőtelen áldozatul hozta Istennek, hogy ezáltal a halál cselekedeteitől megtisztuljunk.” (Zsid. 9, 14.)

A Szentlélek az, aki megóvta a krisztusi tanítást attól, hogy pusztán történeti emlékké legyen. A Szentlélek által él állandóan köztünk mindaz, amit Krisztus véghezvitt és hirdetett. A Szentlélek által bírjuk a legmélységesebben a Szent Eucharisziát. Természetesen nem a protestantizmus értelmezésében, mely az utolsó vacsora titkát lelki eseményné akarja tenni, azaz valójában egy egészen elhalványult emlékeseményné. A Szentlélek az alapoka az Eucharisziának, ugyanabban az értelemben, ahogy alapoka megtestesülésnek. Mert az egyházi hagyomány régi tanítása szerint a Szentlélek ereje által változik a kenyér Krisztus testévé és a bor Krisztus vérévé.

Az újabb aszketikus irodalomban találko-

zunk néha a Szentléleknek olyan tiszteletével, mely őt egy egészen új erővé teszi. Ez az új erő követte volna a történeti Krisztust és őt teljesen pótolta. Az ilyen felfogás teljesen figyelmen kívül hagyja, hogy a Szentlélek csak az a „más Segítő“, ki Krisztustól kapta küldetését s aki magát Krisztust kell, hogy közel hozza. Éppen a Szentlélek által lesz az igazi Krisztus nekünk élő, állandó jelenlétűvé. A Szentlélek iránti tiszteletünknek éppen az az egyetlen értelme, hogy Krisztust hozza mindig közelebb hozzánk.

Az apostoli írások rendkívüli erővel és közvetlenséggel domborítják ki a Lélek adományait. Azt olvashatjuk ki belőle, hogy a krisztusi ember nem tehet többé egyáltalán semmit anélkül, hogy cselekvése a Szentlélek „re-actio“-ja, megújított cselekedete ne legyen. Ha valamiképpen árt az Egyháznak, ez azt jelenti, hogy megcsalja a Szentlelket. A Szentlélek adományai olyan nyilvánvalók, hogy Simon, a megtért mágus, megszerzéséért pénzt kínál. A krisztusiak hűtlenségét úgy tüntetik fel, mint a Lélek megszomorítását. Igen, a krisztusi hívőnek még az a félelmes hatalma is megvan, hogy a Lelket a saját lelkében kioltsa, ahogy egy lámpát eloltanak. Az apostolok mennek és közlik a Szentlelket azokkal, akiket a diakonusok megkereszteltek. Ezen új Krisztus-hívők közül

egyesek különös fokban kapják meg a Szentlélek adományait, a nyelvek adományát, avagy a bölcsesség adományát is. A Lélek bírása teszi az embereket méltókká arra, hogy az Egyházban magasabb helyet foglaljanak el.

„Válasszatok azért, kedves testvéreim, magatok közül hét jóhírnévű férfiút, kik telve vannak Szentlélekkel és bölcseséggel; ezekre akarjuk bízni ezt a dolgot.” (Ap. Csel. 6, 3.)

A Szentlélek vezeti az első krisztusiak életét. Ő küld embereket különösebb hivatások betöltésére. Minden dologban övé a legfőbb hatalom, ő a ház Ura. Valóban a krisztusi Egyház az apostolok napjaiban a Szentlélek háza. Az Egyház biztossággal bírja a Lelket; egész határozottsággal tudja, hogy az övé s reá támaszkodik azzal a bizalommal, mely csak úgy lehetséges, hogy az Isten megesküdött: Szentlelkét fogja neki adni, éppen úgy, amint esküt tett arra is, hogy egyszülött Fiának személyében Főpapot ad neki.

VII. FEJEZET.

A liturgia.

Világos, hogy az olyan vallás, mely szövetségen alapul, kétségkívül teljesen különbözik minden más vallástól, mely nélkülözi az ilyen isteni szerződést. Isten hívására az ember felelete egészen más, ha egy szövetség áll fenn. Ennek a fejezetnek feladata éppen az lesz, hogy megvizsgálja a krisztusi istentisztelet lényegét, amint az az Új és Örök Szövetségben alapvető módon kialakult.

Fogalomzavarok elkerülése céljából hasznos lesz azonban az „istentisztelet” szó értelmét közelebbről megmagyarázni.

Általánosságban véve minden cselekvés, melyet az ember Istentől kapott jótéteményért hálából végez, valamiképpen „istentisztelet”. Ide tartozik a hit, remény, szeretet minden bizonyítéka, s minden erények, melyeknek célja Isten. Az „istentisztelet” fogalmának ilyen körülírása mindazonáltal sokkal általánosabb, hogy sem azt a mi gondolatmenetünkben használhatnók.

Az „istentisztelet” megfelelő körülírása alkalmasint ez lehetne: az „istentisztelet”-

ben három tény elismerését juttatjuk kifejezésre: először ki Isten önmagában, azután ki ő minékünk és végül mik vagyunk mi öneki. Ez az elismerés nagyon különböző formákat vehet fel, de legbensőbb jellege mindig ugyanaz: egy ténynek elfogadása. Nem pedig valami nemlétező után való sóvárgás. Nem a lehetőségek álmodása. Nem véletlen eseményektől való félelem. Inkább teljes elismerése annak, ami Istenben van és ami Isten által az emberben van. Ez a felismerés, elfogadás és megvallás, a természetfeletti birodalomban régen fennálló valóságok hirdetése: ez az istentisztelet. Filozofálhatunk és töprenghetünk Isten megismerhetetlen nagy titkairól amennyit akarunk, de tisztel-et csak tényleg létező valóságnak nyújtunk. Emellett természetesen egyáltalán nem szükséges, hogy mi ezt a valóságot teljes egészében megértsük, hogy tisztelni tudjuk. Teljesen elég, hogy annak létezésében bizonyosak vagyunk. Ebben az értelemben tiszteljük a legszentebb Szentháromságot, noha ebbe a titokba behatolni nem tudunk. S viszont nem „istentisztelet” az Isten természetéről való elvont gondolkozás.

Az isteni valóság elismerése az istentisztelet lényege, de mint mondtuk, ezt az elismerést nagyon különbözőképpen lehet ki nyilvánítani. Nyilvánulhat gondolatban,

szóban, külső jelekben. Kifejezésre juthat egy fogható adományban épűgy, mint az értelem vagy akarat egy belső aktusában. Kiindulhat egyesekből, de épűgy egy nagy közösségből. Lehet egyetlen személy érzelme, de egész népeket is megragadhat. Továbbá kiterjedhet ez az elismerés a természetfölötti világ minden ismert tényére. Az ilyen istentisztelet által elismerjük Isten teremő mindenhatóságát. Nem kevésbbé ismerjük el azonban a megváltásra vonatkozó akaratát is. Épűgy megvalljuk a legszentebb Sentháromságban, mint a megtestesülésben való hitűnket. Mindent elismerűnk, amit Isten az emberekért tett és tesz most is, az égben és a földön. Az ilyen elismerő istentisztelet azután mintegy magától is imádásban, hálaadásban, dicséretben, töredelemben, csodálatban fog megnyilvánulni, vagyis az értelem és akarat minden lehető lelki tevékenységében.

Mihelyt tehát az istentiszteletet úgy határozzuk meg, hogy nem más, mint isteni valóságoknak elismerése és elfogadása, nem lesz nehéz felfognunk, hogy egy Szövetség fennállása mennyire befolyásolja magát az istentiszteletet. Mert ha valaha adatott egy isteni valóság: ez a magasztos szerződés Isten és ember közt, melyet mi „Szövetség”-nek nevezűnk, egy ilyen valóság. Mármost a krisz-

tusi istentisztelet nagy feladata, hogy ezeket a valóságokat változatlanul elfogadja és mindig kellő módon hirdesse. A krisztusi istentisztelet így egészen sajátos, egészen új az emberiség vallástörténetében. Ez a lényeges másféleség igazolja, hogy az általános fogalmú „istentisztelet” helyett új nevet használunk. A keresztény istentisztelet lényegében liturgia. Ez a fogalom visszaadja a titokteljes képességek, lehetőségek és szentségre-törekvések egész összességét az emberekben, amikor arra törekszik, hogy megadja az Istent megillető tiszteletet mindazért, amit Isten az emberekért tett.

Emellett van azonban a liturgiában még egy másik, igen nagy fontosságú elem, mely az istentisztelet általános fogalmával nincs szükségképpen összekötve. Az isteni valóságok fogható közelségben állnak az emberhez. A Szövetség kincsei fel vannak tárva s azok mindenkor közölhetők az emberekkel. Éppen ezért a liturgia, az istentiszteletnek legteljesebb, legátfogóbb és legközvetlenebb formája. A liturgia „par excellence” az istentiszteletnek az a módja, mely a kinyilatkoztatott vallásnak a legjobban megfelel. Egy kis megfontolás a távolállók előtt is világossá teszi, hogy az istentisztelet megnyilvánulásai a katolikus vallásban egészen sajátos dolgok. Mi nemcsak hogy minden el-

gondolható módon elismerjük mindazt, amit Isten értünk tett és ami ő önmagában; hanem még többet is teszünk. Ezekből a természetfölötti valóságokból egyeseket mindjárt birtokunkba veszünk, mintegy megfogjuk azokat, átvesszük mint talentumokat, melyeket használatra, „kamatoztatásra” kapunk. A katolikus liturgiában az isteninek tökéletes elismerése maga is isteni tényé lesz. S éppen ez a legmagasabb értelemben vett istentisztelet. Hogy még világosabban mondjuk: mi nemcsak imádjuk a testté lett Igét, hanem esszük az Isten Fia imádandó testét és ebben az evésben imádjuk a leg-tökéletesebben a testté lett Igét. Az Isten-anya Magnificat-ja klasszikus példája annak az istentiszteletnek, mely egészen liturgia.

„Magasztalja az én lelkem az Urat és újjong az én lelkem Istenben, az én Üdvöztőmben.

Mert letekintett szolgálójának alázatosságára.

Íme, mostantól fogva minden nemzedék magasztal engem.

Mert nagyot tett velem a Hatalmas, kinek neve szent.”
(Luk. 1, 46—49.)

Ezekben a szavakban nagyszerű dolgokról hallunk, melyeket Isten tett. De tudjuk azt, is, hogy maga a szentséges Szűz mit ért eze-

ken a szavakon: „Mert nagyot tett velem a Hatalmas.“ Istentisztelének tárgya méhének Gyümölcse.

A liturgiában a birtoklás, a biztonság érzése, a győzelem és diadal kifejezése uralkodik, csupa olyan dolgok, melyek a megszokott értelemben vett istentiszteletben szükségképpen nem foglaltatnak benne. A liturgia ezen egyedülálló helyzetének alapját nem nehéz megtalálni. Emlékezzünk arra a Szövetségre, melyet Isten, az Úr kötött velünk Jézus Krisztusban. A liturgia tehát lényegében a Szövetség misztériumának az Egyház által való ünneplése:

„Úgy tekintsenek minket, mint Krisztus szolgáit és Isten misztériumainak gondozóit.“ (I. Kor. 4, 1.)

A liturgia legbensőbb lénye Isten misztériumainak közlése. És Isten ezen misztériumai nem egyebek, mint megváltásunk kincsei, melyek az Új és Örök Szövetséget alkotják. Ha istentiszteletünknek nélkülöznie kellene a nagy Testamentumra való emlékezés elemét, akkor semmiképpen sem különböznék a természetes vallástól, annak az egy pontnak a kivételével, hogy itt még az emberré lett Isten gondolata is megvan. Vagyis: mi minden emberrel együtt egyformán imádnók Istent, azzal az egy különbséggel, hogy még az emberré lett Istent is

tisztelnénk. Ám a krisztusi istentisztelet több ennél. Végtelenül több! Olyan lelki lehetőségek állnak rendelkezésére, melyre azelőtt sohasem gondolhattunk volna. Kegyelmi rend, az üdvösség rendje áll rendelkezésére, melyet fel is használ, éspedig olyan módon, ahogyan a megszokott értelemben vett istentiszteletnek sohasem lehet része benne. A krisztusi ember, szövetségénél fogva, nemcsak az Atyát bírja, hanem az Atya gazdagságát is. Mihelyt a krisztusi liturgiának ezt a külön lényeges jegyét elfeledjük, azonnal valami nagyon is természetes felfogás kezd tért hódítani, mely a vallást csakhamar pusztán egy magasabb lény természetes elismerésévé teszi. Egy ilyen kifejezés fölötté végtelen volt, az emberi lélek leírhatatlan katasztrófája lenne. Ezért látjuk is, hogy az Egyház milyen féltékenyen őrököl liturgiája felett, mennyire az Isten misztériumainak ünneplését látja istentiszteletében, abban az értelemben, hogy a liturgiában a neki adott isteni kincsek gazdagságát kitárja és közli.

A liturgia tulajdonképpen életterületét tehát azok a magasabb valóságok alkotják, melyeket mi, bárcsak egészen tökéletlenül és csak nagy vonásokban, a Szövetség gazdagságával kapcsolatban felsoroltunk. Azonban még hozzá kell fűzni egy megkülönböz-

tetést, melynek jelentőségét, a katolikus istentisztelet teljes megértését illetően, nem lehet eléggé hangsúlyozni. Krisztus misztériumának mintegy két oldala van: a történelem és a Szövetség misztériuma. Krisztus történeti életének lefolyása minden részében fölöttébb imáadásraméltó; az Egyház emlékeztet is rá az ünnepeken. Egészen meghatározott időpontokban történtek ezek a tények, melyeknek valóban végtelen értékük és határtalan érdemük van, mert az emberrélett Isten cselekedetei. Krisztus születése, keresztsége, halála, feltámadása és mennybemenetele: mindezek egészen határozott történelmi események, meghatározott történeti adatok. Az Egyház a róluk való szent emlékezést mindig fölötte nagy örömben és hálával ünnepli meg újra.

Ám ezek az esetek magukbanvéve tisztán eseményként értékelve, bármennyire is okot szolgáltatnak imádásra és tiszteletre, a szó szoros értelmében mégsem lehetnek soha liturgiává, mert a liturgiához szükségünk van Krisztus titokteljes továbbélésére az Újszövetségben. Az Úr születése, keresztsége, halála, feltámadása és mennybemenetele, — hogy Isten földi életének csak legkiemelkedőbb pontjait említsük —, a lelki világban állandó, változhatatlan valóságot hagytak hátra. Nevezhetjük azt kegyelem-

nek, győzelemnek, vagy királyságnak: a név nem sokat számít, mert az alapvető gondolat mindig ugyanaz: Krisztus életének eseményei még mindig velünk vannak. Még pedig velünk vannak állandó maradandó hatásukban, bár természetesen misztériumos módon, amint azt már fentebb is előadtuk. A misztériumban továbbélő Krisztus eme birodalma a liturgia tulajdonképpeni tárgya. A liturgia juttatja egyedül kifejezésre a valásnak azt az egyedülálló, eredeti formáját, melyet katolicizmusnak nevezünk. Itt sokkal több történik, mint azokra a nagy dolgokra való pusztá emlékezés, miket Isten értünk tett. És sokkal több, mint csak a róla való beszéd. A legnagyobb nyomatékkal állítjuk egy lelki világ fennállását és létezését, melynek eredete Krisztus életében van s ami mégis mindig velünk van! Ezt fejezi ki világosan a liturgia, a maga nyelvén. A krisztusi ünnepek megünneplésében ugyanis nemcsak a múlt eseményeire emlékezünk, melyeknek a jelenre való tartós hatását is talán megengedjük, hanem sokkal több történik. Mi magunk lépünk be a kegyelem bőségébe, melyet az Úr hagyott nekünk, s mely mindig meg is marad; soha az emberek bármilyen gonosztette meg nem semmisítheti. Mert ezek a szent események az ég és föld

arculatát alapján s mindörökre megváltoztatták.

„Megismertette ugyanis velünk jószántából akaratának titkait, amelyet kinyilatkoztatott általa, azt tudniillik, hogy meghozva az idők teljességét Krisztusban, mint egy fej alatt összefoglaljon mindent, ami az égben és a földön van.” (Ef. 1, 9—10.)

Mélységesen meg kell győződve lennünk arról, hogy az Úr lejövetele a Szűz méhébe, születése, megjelenése, a Jordánban való megkeresztelése az emberiség állapotát alapján megváltoztatták és magasra felemelték. Az Egyház nagy litániájában folyvást emlékeztet ezekre az eseményekre, mert ezek az események Istent arra bírják, hogy mindig újra kegyesen nézzen le reánk: „Per adventum tuum, Te rogamus, audi nos — Eljöveteled által, kérünk téged, hallgass meg minket!”

Mindenesetre az kevésbbé világos, hogy ezek a szentséges események milyen módon hagyták hátra kegyelemmel ható befolyásukat. Hogy minden dolgoknak Krisztusban való titokteljes, de mégis teljesen valóságos felemelését megmagyarázzák a szentatyák, szívesen használják Jézus példáját a Jordánban való megkeresztelésekor. Az Úr tiszta teste ott egyszersmindenkorra minden vizet megszentelt a teremtmények újjászü-

letésére, mert ezzel a ténnyel felemeltetett és megszentelődött minden víz.

A katolikus liturgia már most éppen ezeket a tényeket fogja meg. Mert éppen a liturgiában van meg a világos fogalmi körülíráson kívül még az a biztos megérzés minden dologban, ami a tisztán fogalmi meghatározásokon kívül és túl esik. A krisztusi népnek eziránt egészen eleven érzéke van. Abban a meggyőződésben él, hogy Krisztus misztériumainak Krisztussal együtt való megünneplésében, ki mint óriásként előttünk halad, mi magunk szintén kegyelemről-kegyelemre megyünk előre az ő dicsőséges kegyelmi országába. Azért nemcsak azokra a mezőkre tekintünk vissza, melyeken Krisztus életét megkezdte.

Az Úr életének egyéb eseményeiről, melyeket élete csúcspontjának és befejezésének nevezünk: szenvedéséről, haláláról és feltámadásáról behatóbban vagyunk értesülve, azokra vonatkozólag határozott tényeket kaptunk kinyilatkoztatásként. A teológia nagy feladata lesz pontosabban körülírni, milyen vonatkozásban vannak az Úr életének békés eseményei — melyeknél vérontás nem ment végbe — a többi, félelmes eseményekkel, melyek vérének kiontását eredményezték. Eddig ezek a kérdések még a teológiának nem elég világosan megmagyará-

zott és nem értett pontjai. Rendszerint azt mondják, hogy mindaz, ami az Udvözítő életében a tulajdonképpeni áldozatot megelőzte, életének véres odaadásában nyerte bevégeztségét és befejezését, hogy mindez az Úr keresztségére irányult és mintegy az utolsó áldozat feláldozottjának isteni díszítését alkotják. Ez egészen kétségbevonhatatlan tény s a mi katolikus gondolkodásunkat teljesen betölti: van a dolgoknak egy természetfölötti rendje, a fény és szabadság birodalma s mindezt az Úr halála és feltámadása hozta létre. Itt tűnik elénk a megváltás a maga abszolút nagyságában. Majdnem azt mondhatnánk: a természetfölöttinek új birodalma a megváltás. Ezt már behatóan tárgyaltuk, ezért nem kell ennél sokáig időznünk. Egyet azonban ebben az összefüggésben minden nyomatékkal ki kell tüntetnünk: a liturgia tulajdonképpeni tartalma a megváltás csodálatos misztériuma önmagában szemlélve. A győzelmi örömmel teljes bizalom, mely oly jellemző az egész katolikumra, nem más, mint hatalmas örömujjongás: Isten megváltotta a világot! Ez a nagy Alleluja, melyet Szent János az égből hallott megszólalni s amely az Egyház minden liturgikus énekén átvonul:

„Amint a Bárány a könyvet vette, a négy élőlény és a huszonnégy vén leborultak

előtte . . . és új éneket énekeltek: Méltó vagy te, Uram, a könyvet elvenni és pecsétjét megnyitni. Mert megölettl és véred által megvásároltál minket Istennek, minden nemzetség, nyelv, nép és nemzet közül. Te a mi Istenünknek királyokká és papokká tetted őket, hogy uralkodjanak a földön." (Jel. 5, 8—10.)

Nem értenők meg jól az Egyház felfogását a megváltásról, ha azt hinnők, hogy Krisztus megváltásának misztériumát egyedül történeti megemlékezésésként ünnepli. Még a vágy és fáradozás a megváltás gyümölcseiben való mennél tökéletesebb részesülés után, még az sem adja meg nekünk az Egyház tulajdonképpeni felfogásának teljes megértését. Az Egyház mérhetetlenül többet lát. Ő a megváltás ünneplésében egy mindig és mindenütt jelenlévő, abszolút tényleges valóságot lát. Valóságot, mely egészen sajátos lelkiséget hoz létre: az igazságban bevégzett vallást.

A Szentlélek lejövetelét pünkösdi ünnepén joggal nevezhetjük a katolicizmus legjellemzőbb liturgikus ünnepének. A húsvét utáni ötvenedik nap visszatérésével mindig megünnepeljük annak emlékét, ami azon a reggelen Jeruzsálemben történt, s amint az az „Apostolok Cselekedetei”-ben le van írva. Emellett azonban egészen világos, hogy a

Szentlélek ezen lejövetele nekünk sokkal több, mint történelmi megemlékezés. Még a liturgia szellemében nem egészen iskolázottak előtt is világos lesz ezen a napon a nagy különbség egy történelmi eseményre való emlékezés és egy tényleges valóság ünneplése között. És az utóbbi eset áll fenn: a Szentlélek még mindig velünk van, még nem hagyott el bennünket, lejövetele ma éppen olyan valóság, mint akkor volt, amikor Péter felállt és az ezerhez beszélt. Ez liturgia. Benne az egész, teljes valóság lép elénk. Egy élő közelségben lévő ténnyel van dolgunk. Az Egyház ünnepli a Szentlelket, ki az övé, mint ahogy egy vendéget tisztelnek, aki eljött és maradni akar. „A Lélek és a menyasszony mondják: Jöjj!” (Jel. 22, 17.) A menyasszony nem a Léleknek mondja: jöjj, hisz a Lélek mindig nála van; a hívó kiáltás az Úr Krisztusnak szól, hogy jöjjön le a földre, melyet elhagyott. Hol van másutt egy ilyen magasztos vallás és mégis egyúttal lelki erőinek felfogásában a valóság közelségét adó! A krisztusi hit nemcsak kívánság, sóhajlás a Szentlélek után: ez a különbség a szétválasztás elismerése volna. De nem is csak imádó odaadás a dicsőség Urának. A krisztusi hit közvetlen jelenlét, azért minden emberi gondolatnál fölségesebb is. Istennek magának tényleges megragadá-

sát jelenti. Ez az új istentiszteletnek alapja; ebből fakad az az imádás, melyet az Atya már most tőlünk kíván.

„De eljön az óra és már itt van, mikor az igaz imádók Lélekben és igazságban imádják az Atyát; mert ilyen imádókat keres az Atya. Lélek az Isten és akik őt imádják, Lélekben és igazságban kell imádniok.” (Ján. 4, 23—24.)

Isteni jelenlét és ismét isteni jelenlét! Ez a krisztusi istentiszteletnek, a katolikus liturgiának a legbensőbb magva, legmélyebb tartalma.

Ebben nyilvánul meg egészen különleges módon az Egyház hatalmas adománya az isteni dolgok kifejezésére és magyarázására.

Jézus életének történetét az evangélisták utánozhatatlan szavakban fektették le. Az Egyház mindig fog emlékezni ezekre az elbeszélésekre, melyekben a legnagyobb és legmagasztosabb élet van leírva, amint azt a szemtanuk vagy azok tanítványai megőrizték.

De most már az Egyház tulajdonképpeni feladata marad szavakban és szertartásban feltárni ennek a jóhírnek legmélyebb értelmét, mely az Istennek a megváltásban való győzelméről beszél. Ezeknek a dicsőséges hagyományoknak a liturgiában való visszaadása az emberi lélek mesterműve. Ennek a

liturgiának tisztaságáért fáradozni végtelenül több, mint a finomlelkű ember szeretete a régi formák iránt. Ez a fáradozás mélységes szent buzgalom a hit tisztaságáért.

VIII. FEJEZET.

A Szövetség vére.

Mi sem könnyebb, mint a szent Eucharisztia és a Krisztusban való új Szövetség közötti benső kapcsolatot kimutatni. A szent Eucharisztia alapításának szavai nem hagynak kétséget egy ilyen szoros és lényeges összeköttetést illetően:

„Akkor vette a kelyhet, hálát adott és tanítványainak nyújtotta e szavakkal: Igyatok ebből mindnyájan; mert ez az én vérem, az Újszövetségé, mely sokakért kiontatik a bűnök bocsánatára.” (Mt. 26, 27—28.)

„És mindnyájan ittak abból. És mondá nekik: Ez az én vérem, az Újszövetségé, mely sokakért kiontatik.” (Mk. 14, 23—24.)

„Ez a kehely az Újszövetség az én véremben. Valahányszor isszátok, az én emlékezetemre tegyétek.” (1. Kor. 11, 25.)

„Mert ez az én véremnek kelyhe, az Új és Örök Szövetségé, a hitnek titka.” (A szentmise kánonja.)

Szándékosan állítottam így össze ezeket a szövegeket; az egész emberi nyelvben a legszentebb szavakat tartalmazzák. Súlyuk

és nyomatékosságuk nem hagy kétséget azon mély egység tekintetében, mely a szent Eucharisztia és az Újszövetség között fennáll. Ezen hatás teljessé tételére szeretném még a Zsidókhoz intézett levél idevonatkozó szavait is hozzá adni:

„Ezért ő egy új Szövetség közvetítője. Így halála miatt — melyet a régi Szövetség alatt elkövetett bűnök engeszteléséül tűrt el —, kapják meg a hivatottak a megígért örökséget. A végrendeletnél előbb az örökséget hagyónak halálát kell kimutatni. Csak e halállal lesz jogerős: míg az örökség-hagyó él, nincs érvényessége. Ezért az első Szövetség alapítása sem volt vér nélkül szentesítve. Miután ugyanis Mózes az egész népnek kihirdette a törvény minden parancsát, vette a borjak és bakok véret, vízzel, vörös gyapjával és izsóppal a könyvet és az egész népet meghintette, mondván: Ez a Szövetség vére, melyet Isten veletek kötött.” (Zsid. 9, 15—20.)

Ezért a hosszú idézetért nem kell mentegőznöm. Ennek kell az olvasónak megadnia az eleven meggyőződést, mily mélyen van begyökerezve a Szentírás szavaiba az a gondolat, hogy a vérnek mintegy összekötő eszköznek kell lennie a Szövetségben, mely Isten és ember között létrejön. A legkifejezésteljesebb hely mégis e tekintetben

ugyancsak a Zsidókhoz intézett levél 13. fejezetében található:

„A békesség Istene, ki a mi Urunk Jézus Krisztust halálából feltámasztotta, ő, ki az örök szövetség vére által a juhok fölséges pásztora, erősítsen meg titeket minden jóban, hogy az ő akaratát teljesítsétek.” (Zsid. 13, 20—21.)

Itt egy- és ugyanazon mondatban utalást találunk a Szövetség véreire, s annak ketős létezési módjában: mint eleven vér, mely a kereszten kiontatott és mint a feltámadt Üdvözítő eucharisztikus vére. Az a vélemény, hogy ezeken a helyeken csak képletes körülírásokkal, metaforákkal van dolgunk, a krisztusi dogmára rendkívül veszélyes lehetne. Mégis itt nem bocsátkozunk további vizsgálódásokba. Inkább elég nekünk a tény, hogy ez a nagy titok, ez a hitigazság teljes valóságban az, amit mond: mi valóban bírjuk oltárainkon az Új és Örök Szövetség vérét.

Az Eucharisziát több szempontból tekinthetjük, habár minden megfontolás végül ismét egy pontban találkozik. Ám mi, feladatunknak megfelelően, az oltár misztériumát az Újszövetség nézőpontjából próbáljuk megérteni. Emellett reméljük azonban, hogy az Eucharisziát, mint egészét tudjuk felfogni, nemcsak egyes részleteiben. S ez-

által is megerősíthetjük azokat a gondolatokat, melyeket már másutt előadtunk.

Az első megismerés, ami bennünk felmerül, ez: kivétel nélkül a Szövetséggel kapcsolatban vannak a vér és a vérnek kelyhé. A kenyér ellenben, melyet megáldanak és megtörnek, nem fordul elő a Szövetséggel való ilyen kapcsolatban. A Zsidókhoz intézett levél tehát elválaszthatatlan egységben mutatja nekünk a vért és a Szövetséget. Mindez azonban csak kiszakított rész az újszövetségi írások teljes tanításából. Azonban az egészben is az az egy gondolat uralkodik, hogy a megváltást, a bűn fölötti győzelmet, az Egyház diadalát az Úr vérének köszönhetjük. Ezen alapvető igazság állandó ismétlésének —, hogy tudniillik Krisztus vére volt az emberek megújulásának és megváltásának isteni eszköze — egyedülállóan mély jelentősége kell, hogy legyen. A Szentírás több vonatkozó helyének idézése fogja ezt a legjobban bizonyítani. Mert abban a meggyőződésben élek, hogy a Szentírás szavai egyszerű és mégis oly hatásos mivoltukban a legjobb bizonyítékok minden fejtegetésben és értelmezésben.

„Ugyeljetek magatokra és az egész nyájra, mely fölött a Szentlélek benneteket püspökökké rendelt, az Isten Egyházának

kormányzására, melyet az ő vérével szerzett magának." (Ap. Csel. 20, 28.)

„Őt az Isten vérében engesztelő áldozatul állította oda a hitért, hogy az ő igazságosságát kimutassa." (Róm. 3, 25.)

„Benne bírjuk a megváltást, vére által a bűnök bocsánatát, az ő túláradó kegyelme által." (Ef. 1, 7.)

„Most azonban, ámbár egykor távol voltatok, Krisztus Jézusban, Krisztus vére által közel jutottatok." (Ef. 2, 13.)

„Tetszett Istennek, hogy az egész teljesség öbenne lakozzék, s hogy ő általa mindent kibékiítsen önmagával, mindent az égben és a földön, midőn vére által a kereszten békét szerzett." (Kol. 1, 19—20.)

„Mennyivel inkább fogja akkor Krisztus vére — ki örök Lelke által magát szeplőtelen áldozatul adta Istennek —, lelkiismereteket a holt cselekedetektől megtisztítani, hogy így az élő Istennek szolgáljatok." (Zsid. 9, 14.)

„Hiszen tudjátok, hogy nem mulandó értékeken, aranyon és ezüstön lettetek visszavásárolva az atyáitoktól örökölt, fonák életmódból, hanem Krisztus drága vére által." (1. Pét. 1, 18—19.)

„Jézus Krisztusnak, az ő Fiának vére megtisztít bennünket minden bűntől." (I. Ján. 1, 7.)

„Jézus Krisztus . . . , ki minket szeretetből, vérével bűneinktől tisztára mosott.” (Jel. 1, 5.)

„Ők legyőzték azt a Bárány vére által.” (Jel. 12, 11.)

„Boldogok, kik megmossák ruhájukat a Bárány vérében.” (Jel. 22, 14.)

Ezzel szemben sehol sincs az Úr teste, vagy húsa a bűnfölötti győzelem eszközeként említve. Krisztusról méltán lehet mondani, hogy a bűnt a testében ölte meg (Róm. 8, 3.); hogy emberi testének halála által az embereket Istennel kibékítette (Kol. 1, 22.); hogy minket testének odaáldozása által egyszersmindenkorra megszentelt (Zsid. 10, 10.); hogy testén keresztül új életutat nyitott (Zsid. 10, 20.); hogy bűneinket saját testében vitte fel a kereszt fájára (1. Pét. 2, 24.). Mindazonáltal seholsem tulajdonítják a szent szövegek azt a végső hatást az Úr húsának vagy testének, melyet a Szentírás sugalmazott szerzői Krisztus vérének tulajdonítanak. Krisztus testéről és húsáról a szövegek lényegében ezt az egyet akarják mondani: a test és hús volt mintegy a megváltás magasztos titkának a lakóhelye. Ebből a testből áradt ki a szentséges vér, mely a mindenre kiható megváltást véghezvitte. Ha tehát a vért tesszük az Új-szövetség ismertetőjelévé, semmiesetre sem

távolodunk el az újtestamentumi gondolatvilágtól. Ellenkezőleg: ezzel annak a szentélyébe magába lépünk be.

Miben áll már most a Szövetség és a vér egyenlővétevézésének teológiai értéke?

Elég-e pusztán azt mondani, mint az egyes modernek teszik, hogy nem hordanak magukban határozott értéket, mert csak egy primitív vallásos lelki magatartás kifejezései? Vagy azt, hogy lelki értékek, de amelyek jobban kifejezhetők lennének az erkölcsi életre vonatkozó előírásokkal? Elfogadhatjuk-e azt a véleményt, hogy Krisztus és apostolai a vér megváltó erejéről szóló hittanításukban csak zsidó hallgatóik gondolkodásmódjához alkalmazkodtak? Az ilyen értelmezések kétségkívül tisztára önkényesek volnának és ezenfelül éppen üdvösségünk egyik legfontosabb kérdésében világos bizonyosság nélkül hagynak.

Először is vannak az Új Testamentumnak olyan részei, melyek mindenekelőtt a túlnyomóan görög olvasókhoz vannak intézve, de ezek is legalább ugyanoly gazdagok az Úr vérére vonatkozó részletekben, mint azok a részek, melyek a zsidókból lett keresztény közösségeknek szólnak.

Nem is volna más szavunk, melyet a „vér” helyett alkalmazhatnánk és soha senki nem indítványozott ilyen pótlást.

Ezért meg akarjuk tartani a Szentírás szavait szószerinti értelmükben; abban a mély-séges meggyőződésben, hogy a keresztények számára nincs jobb eszköz a megváltás misztériumának kifejezésére, mint azok a szavak, amelyek az isteni rendelkezéssel szólnak a Szövetség véréről.

De akkor miért a „Szövetség vére”? Nem elég magában „Szövetség”? Hogyan nyerhet egy Szövetség éppen a vérben szilárdságot és szentesítést? A feleletet a megadott szövegekből vehetjük: Az Isten győzelme a bűn fölött éppen a vér kiontásában ment végbe, melyet az emberré lett Istenfiú azon egyszeri történeti tényben a kereszt fáján kiontott. Az ő vére ott valóban eszköz lett az isteni hatalom és bölcsesség csodálatos kinyilatkoztatására. Ezért tehát ahol ott van Krisztus vére, ott van a Szövetség is a maga teljes valóságában és életerejében. Részesülni Krisztus vérében annyi, mint részesnek lenni a Szövetségben, azaz Szent Pál szavaival annyi : „hogyan csak az örökség-hagyó halálával lesz a testamentum jogerős”. (Zsid. 9, 16.) Az emberek csak az Úr halála által érték el a Szövetség birodalmának teljességét, de az Úr halála lényegében vérenek kiontása az utolsó cseppig:

„Valahányszor ugyanis ezt a kenyeret

eszitek és e kelyhet isszátok, az Úr halálát hirdetitek, amíg eljő." (1. Kor. 11, 26.)

Az eucharisztikus vér ivása Krisztus halálát jeleníti. Ez által lesz Istennek az üdvösségre vonatkozó akarata hatásos és ez által foglaljuk el örökségünket. Testamentum, vér és halál — vagy helyesebben: véröntés általi halál és örökség: ezek az alap gondolatai nemcsak a szentpáli teológiának, hanem az egész Új Testamentumnak. Hiábavaló fáradság volna más kifejezések és más szavak után kutatni. A Szentlélek maga akarta megváltásunk megfoghatatlan tényét ezekben a szavakban közelhozni hozzánk. Ezen fogalmak kisebbitése, elhalványítása vagy éppen visszautasítása csak hitünk csökkenéséhez vezethet.

Fentiekből folyólag tehát három felette értékes és felvilágosításban gazdag teológiai következtetés van.

Az első: Krisztus vére, mégpedig az a vére, amit a természetes valóságban a kereszten kiontott, az Újszövetség vérének neveztetik, egészen nyomatékosan és minden kétség nélkül. Ha itt-ott célzások és utalások történnek az Ószövetség rituális vérére, úgy az csak ezen új misztérium magyarázatául történik, de egyébként az a maga részéről önmagában tökéletesen bevégezett.

A második: Krisztus vérét sakramentális alakjában is az Újszövetség vérének nevezük, mégpedig olyan kizárólagossággal, melyet az eucharisztikus testnek soha nem tulajdonítanak a szövegek.

És végül: a vér és a Szövetség azonosítása mind a kereszten, mind a sakramentumban az Újszövetség gondolatkinsével való teljes megegyezésben történik, mely Krisztus vérében semmi mást nem lát, mint az emberek megváltásának váltságárát és eszközét.

Mindezekből világossá válik, hogy az Eucharisztia misztériumában a kehely, az Úr vére nemcsak egyik lényeges rész, hanem egyenesen a fő rész. Mert éppen általa lesz sakramentális módon jelenlét az a tény, melynek jelenléte számunkra a legnagyobb jelentőségű: nevezetesen az Úr halála. A zsidókhoz írt levél szavai szerint csak a kereszthalál által leszünk tulajdonképpen és igazán a Szövetség örökösei és pedig egy olyan mindent átfogó és feltétlen értelemben, mely csak a keresztt megváltó művét illeti meg. Az oltárhoz tehát mindegyikünk örökségének ugyanazon vére által lép oda. Sakramentális és misztériumos módon itt az Úr vére újból kiontatik, halála jelenlévő valósággá és valóságos jelenlétté lesz. Az eucharisztikus áldozatot a Szövet-

ség teológiájából nem lehet kiemelni s attól elválasztani. Lényegében egészen az Újszövetség kelyhe Krisztus vérében. A kelyhet, az Úr vérét az Eucharisztia misztériumától elválasztani annyi volna, mint magát az áldozatot megsemmisíteni. A Szövetséggel való egység szünnék meg, a halálra való gondolatnak kellene elenyésznie s ezzel a Kálváriával való minden kapcsolat felbomlanék.

Miután így megállapítottuk a vér és az Újszövetség dogmatikai helyét, most még mélyebben bele kell hatolnunk az Úrnak ama nagyszerű ígéretébe, melyet ezekkel a szavakkal adott nekünk: „Igyatok ebből mindnyájan, mert ez az én vérem, az Új Szövetség vére”. Mit fentebb a liturgiáról szóló fejezetben mondtunk, az itt nyer nem is sejtett valóságot.

A szent Eucharisztia ünneplésében a Szövetség fogható közelségbe jut hozzánk, éppen azon valami által, ami a Szövetségnek oka, azaz Krisztus vére által. Itt van minden élet forrása, eredő oka. Itt mintegy a tenger partján állunk, melynek mélyéből új világ emelkedik fel. Amikor a szent Eucharisztia ünneplésében a vér kelyhét kezeinkben tartjuk, ezzel a legünnepélyesebb, legvilágosab és legszemléletesebb módon teszünk bizonyosságot arról a győzedel-

mes tényről, hogy Krisztusban meg, vagyunk váltva és hogy ez a hit bennünket teljesen betölt. A krisztusi kehely a legnagyobb győzelem legtökéletesebb szimbóluma. A keresztény művészet ezt egészen jól látja, mikor az Egyházat mint szűzet ábrázolja kehellyel a kezében. Ezzel a legkézzelfoghatóbban fejezi ki az Egyház anyai uralmát a lelkek fölött. Így szabadon és akadálytalanul az áldozati kehelyből, mint ahogy a fiúk és leányok az ünnepnapon atyjuk borából isznak. Így magától értetődő természetes módon veszünk részt a gazdagságnak abból a bőségéből, melyet a Szövetség zár magába. Ez, amint tudjuk, liturgia, a legnagyobb bevégeztségben. Ha az Úr Krisztus az ő vérét ismételten „az Újszövetség vére”-nek nevezi, úgy ennek többet kell jelentenie, mint e szent vér kegyelimbőségének pusztá körülírását. Ezzel feladatot akar adni, nem pedig csak valamit ismertetni. Ez a vér telve van szent erővel és ezen erő által lesz csak az Egyházban és az egyes lelkekben a Szövetség kegyelmeinek teljessége hatásos. Ez azonban a vér szakramentális alakjában, mert a Szövetség vére most csak már a szakramentumban omlik ki. Régi hagyomány, hogy a szavak, melyeket az Úr az Eucharisztia alapításánál használt, teljes jelentőséggel bírtak mind-

arra vonatkozólag, ami abban a pillanatban történt. Ki kételkedhetnék a keresztény üdvösségtanban a Szövetség kimagasló jelentőségében, midőn látja, miként adatott maga az Eucharisztia is mintegy a Szövetség szolgálojául, s midőn látja, hogyan áll teljesen rendelkezésünkre a Bárány vére! Senki sem kételkedhetik abban, hogy szabad a Szövetséghez közelítenie, abba belépnie. A Szentírásnak két helye vonatkozik ide:

„Most azonban ti, ámbár egykor távol voltatok, Krisztus Jézusban, Krisztus vére által közel jutottatok”. (Ef. 2, 13.)

„A békesség Istene, ki a mi Urunk Jézus Krisztust halálából feltámasztotta, ki az Örök Szövetség vére által juhainak fölséges pásztora, erősítsen meg titeket minden jóval, hogy az ő akaratát teljesítsétek.” (Zsid. 13, 20—21.)

Szent Pál itt Krisztus véréről úgy beszél, mint általánosan elismert erőről, mely nekünk az Urat adja. Ez a kifejezés teljességgel megfelel az őskeresztény hagyománynak. Krisztus vére, amint az a Kálvária hegyén kiontatott s ahogy az a krisztusi oltárokon kiömlik, teljes és egész lelki valóság. A vér által van elsősorban belépésünk Krisztushoz és általa az Atyához, általában mindenhez, ami szent az égben és a

földön. Mi odajárulhatunk „Jézushoz, az Újszövetség közvetítőjéhez, s az ő vérével való meghintéshez, mely hatalmasabban szól, mint Ábelé”. (Zsid. 12, 24.)

Mivel ez a fejezet nem az Eucharisziáról szóló értekezés akar lenni, nem kell arra a kérdésre kitérnem, ami itt-ott ugyan feltámadhatna; nevezetesen arra a kérdésre, hogy miben áll a szent Eucharisztia misztériumában a test és vér közötti viszony. Legyen elég itt arra utalni, hogy ez a két lényeges rész az Eucharisztia egész mivoltával és teljes jelentőségével elválaszthatatlanul össze van kötve. A test hiányában a vér nélkülözné azt a mélységes értelmet, hogy élő testből ömlik. A vér hiányában a test nélkülözné az áldozat és odaadás jelentőségét. Mert a test feláldozása és odaadása lényegében az életet-adó vér kiontásában áll. A két titok egy egészet alkot. Ezt a kettőt oly kevésbé választhatjuk el egymástól, mint ahogy a természetes szervezetben a test és vér széjjelválaszthatatlan. Hogy a tabernákulumban csak az eucharisztikus testet tiszteljük, ez természetesen csak esetleges; fő oka, hogy a konszekrált bort nem lehet époly könnyen megőrizni. Hasonló szempontok jönnek tekintetbe a laikusoknak egy szín alatti áldozásánál is. Ezek az

esetleges jelenségek nem érintik az Eucharisztia legbensőbb lényegét. Az lényegében az Újszövetség ünneplése marad annak vérében, ki „egy magasabb Szövetség keze.” (Zsid. 7, 22.)

IX. FEJEZET.

A Szövetség köteléke.

A Szövetség, melyet Isten, az Úr az emberekkel kötött, még nincs egészen és teljesen kifejezve ezekkel a szavakkal: ajándék vagy ígéret, lelki táplálék vagy jószágos gondoskodás. Még egy lényegi alkotórész tartozik a Szövetség fogalmához, ami nélkül ez az isteni kötés csak egyoldalú volna: kötés ugyan Isten részéről, de az ember részéről annak megfelelő cselekedet nélkül.

Ám a Szövetség kétoldalú kötés Isten és ember között. Béke, mely az isteni igazságosság és a bűnös között kötöttetett. Barátság, mely a Teremtő és a teremtmény között ismét helyreállt. Az embernek a Teremtőhöz való ezen kapcsolata nélkül nincs igazi Szövetség. Isten és az ember között tehát van valami eleven kötelék, s ezen kötelék nélkül az Új Testamentum egészen elgondolhatatlan volna. Szent Pál adja nekünk azt a jelszót, mely mélységes jelentőségében az Isten szerződésének végső és elengedhetetlen teljességét tükrözi vissza, mert a Szövetségben fennálló egyesülésnek, békének és barátságnak lényegét mutatja

meg: s ez a szó — szeretet. Szent Pál szavai szerint a szeretet „a tökéletesség köteleke”, ami annyit jelent, mint mindent átfogó, magábazáró, tökéletes kötelék.

Hogy a barátság lényeges alkotórésze az Isten és ember közötti minden Szövetségnek, kiviláglik már Ábrahám történetéből, ki Isten barátjának nevezetik:

„Ábrahám hitt Istennek s ez megigazulásul tudatott be neki. És az Isten barátja nevet kapta.” (Jak. 2, 23.)

A szeretetről szóló krisztusi tanításnak tehát az alapja hiányoznék az esetben, ha Isten és az emberiség között nem állna fenn valódi Szövetség, Krisztus Jézusban. A szeretet, mely gondolatainknak és akaratunknak lényegi kifejezője, tulajdonképpen eredetét abból a közösségből veszi, melyet Isten velünk az Újszövetségben létrehozott. Ennek az Istennel való összeköttetésnek „ethos”-a, benső erőáradata a szeretet. Amit Isten szeretetben tesz és amit az ember szeretetben tesz: mindkettő közvetlen ennek az egyesülésnek eredője, melyet a szövetség alapozott meg. Nem maga a szeretet a Szövetség, de annak tulajdonképpen élete, legmélyebb kifejezése, legbensőbb lényege, uralkodó szelleme.

Ha két nép egymással szerződést köt, akkor gondolatban és cselekvésben közös

alapon kell lenniök, mert e nélkül a Szövetség csak csalás volna. Így hoz létre az Újszövetség is a Teremtő és teremtménye között kölcsönös bizalommal teljes és egészen sajátságos és kizárólagos viszonyt.

Csaknem azt mondhatnók, hogy Szövetség és szeretet ugyanaz: két különböző szó ugyanazon valóság jelzésére. Hiszen valóban a szeretet oly benső és oly teljes élete a Szövetségnek, hogy a kettő között nem kell mindig szigorúan különbséget tenni. Emellett azonban igaz marad, hogy egymással kölcsönös viszonyban vannak, ami azokat egymástól világosan megkülönbözteti. Itt a gazdagság, mely megígértetik, ott a Lélek, melynek a Szövetség által kell valósággá lennie. E tekintetben a szeretet, legyen az teremtetten vagy teremtetlen, lelki öntudat, mely egyedül teszi a Szövetséget igazzá és boldogítóvá. Majdnem azt mondhatnók, hogy a szeretet annak a baráti Szövetségnek, melyről beszélünk, isteni biztosítéka. Általa marad az ember abban a magatartásban, mely őt az időben és az örökkévalóságban Isten méltó „szövetségtársává” teszi. Az ellenségeskedés, mely két nép között hirtelen támad, szükségszerűen feldúlja a közöttük fennállott, áldásos összeköttetést. Így fosztja meg — természetesen sokkal mélyebb értelemben — a szeretet hiánya

az embereket a Szövetség gyümölcseitől. E mellett természetesen figyelembe kell venni, hogy Isten részéről sohasem következik be a szeretet megszakítása vagy megszűnése. Isten örök szeretettel szereti Egyházát. Ő nem tudja megszegni a Szövetséget, melyet egyszer megkötött. Ő nem ismeri a gyűlöletnek gondolatát sem, melynek a béke- és barátságszövetséget semmivé kellene tennie.

És másrésről a földön az Egyház sem vesztheti el soha teljesen szeretetét. Mindig marad abból valami utolsó maradék addig, míg Krisztus misztériuma egyáltalán jelen van az emberek között. A szeretet sohasem fog az Egyházban kialudni, mivel isteni erőkből él. Ezen nem változtat semmit az a szomorú tény, hogy vannak krisztusiak, mégpedig igen nagy számban, akik ideiglenesen vagy örökre, elvesztik a kegyelmet. Az ilyen krisztusiak a maguk részéről személyileg mindenesetre Isten ellenségei, mert nincs meg bennük a Szövetség szellemének megfelelő lelki magatartás.

Igy tehát világos, hogy a szeretet, a szó klasszikus és krisztusi szellemű értelmében, a Szentlélek ajándéka. Eredetében teljesen isteni. A maga nemében époly egyedüli és tökéletes, mint a Szövetségnek többi alkotórészei. Nem beszélhetünk a szeretet-

ről a nélkül, hogy az Istennel való egyesülést ne ismerjük el minden szeretet végső céljául. Szeretetről beszélni és az Istennel való egyesülés fogalmát kikapcsolni, önmagában ellentmondást jelent.

„Tehát amit láttunk és hallottunk, azt hirdetjük nektek, hogy ti is egyesülve legyetek velünk. És a velünk való egyesülés az Atyával és Fiával, Jézus Krisztussal való egyesülés.” (1. Ján. 1, 3.)

Még az emberek iránti szeretetről sem lehet beszélni, ha nem tartjuk szem előtt az embernek Istennel való összeköttetését. Hisz csak ezáltal nyer az embereknek egymással való egyesülése egyáltalában helyes értelmet és tulajdonképpen jelentőséget. Minden, ami a szeretet ellen van, ezen összeköttetés ellen van. Azonban addig, míg a kötelék nincs szétszakítva, még nem lehet a szeretet elleni bűnről beszélni. Más oldalról azonban e kötelék teljessége a krisztusi lélek bevégzettsége. Ha nincs már semmi, ami a lelket ebben a tökéletes egyesülésben gátolja, akkor a lélek a tökéletesség, a szentség állapotában van. Sem ezen, sem a másvilágon nem tudja akkor szentségét semmi elpusztítani.

„Ha mindnyájan a világosságban járunk, amint ő is a világosságban van, akkor egymással egyesülve vagyunk és Jézusnak, az

ő Fiának vére minden bűntől megtisztít bennünket." (1. Ján. 1, 7.)

A katolikus teológiai irodalom a maga teljességében használja a „szeretet” szót. Ez a teljesség azonban nem határozatlanság.

A szeretet minden erénynek királynője. A szeretet befödi a bűnök sokaságát. A szeretet egy aktusa megnyitja az embernek az eget, ha ebben a boldog állapotban hal meg. Minden más erény a szeretetből nyeri érdemét. Egy erényes cselekedet értéke nem annyira annak nehézségétől függ, mint inkább a szeretet fokától, ami azt betölti. Ezeket a hasonló mondatokat találjuk mindenütt a katolikus irodalomban. Szerfölött nehéz volna azok tartalmát egyenként felmutatni és ismertetni. Nem habozunk azonban mindazt egész valóságként elfogadni. Ennek a feltétlen elfogadásnak legmélyebb alapja a hívő bizonyosságban nyugszik, hogy a szeretetben isteni erőt bírunk, mely önmagában ajándék és kegyelem, mely bennünket bár titokzatos, de egészen valóságos értelemben minden krisztusi hívővel Krisztusban egyesít s megváltása kegyelmeinek teljes részeseivé tesz.

A szeretet fogalmának tág volta különös világossággal kerül kifejezésre Szent Pál fölséges szavaiban. Az apostol nem ad erősen körvonalazott meghatározást a szere-

tetről, de olyan súllyal beszél a szeretet bírásának szükségességéről, hogy a szeretet nélkül minden kegyelemadomány a semmiségbe merül. Megmutatja nekünk az igazi szeretet nagyszerű gyümölcseit, de nem is hagy semmi kétséget sem az iránt, hogy ez a szeretet nemcsak pusztá emberi jóakarat, nem csupán szép érzelem. Ez a szeretet csírában már egészen az, ami teljes kibontakozásban az Isten látása, melyben az ember Istent úgy fogja megismerni, ahogy ő önmagát ismeri. A szeretet végső célja mindig az Istennel való közvetlen egyesülés.

Nem nehéz tehát az Újszövetség és a szeretet közötti benső kapcsolatot elismerni.

„Isten a szeretet; aki a szeretetben marad, Istenben marad és Isten ő benne.” (1. Ján. 4, 16.)

A krisztusi életszentség az embereknek Istennel való tökéletes egyesülésében és az egyes embereknek embertársaikkal való époly tökéletes egyesülésében éri el tetőfokát, melynek mindenesetre Isten kell, hogy végső célja legyen. A természetes ember mindezt nehezen érti meg. Ha mégis az ember ezt egyszer megérti és felfogja, akkor minden igazságot teljesített, a teljes megigazulás mértékét felöltötte. Minden más e mellett elenyészik. Ellenben ha valaki minden jócselekedetet teljesített, de ezt

az egy tényt nem vette észre, akkor életét hiába élte le, lelke gyümölcstelen marad. A katolikus Egyháznak a lelki élet terén való minden fáradozása a szeretet kifejtésére irányul. Ha azonban béke uralkodik Istennel, ha béke uralkodik az embertársak közt — hiszen ez a caritas, a szeretet —, akkor feltárul a Szövetség gazdagsága és bőségben adatik:

„Jó, teli, megrázott és túláradó mértékkel fognak a ti öletekbe önteni.” (Luk. 6, 38.)

Némely ember azt hiszi, hogy csak a kemény és fáradságos dolgoknak van tulajdonképpen értékük a lelki életben. Nem tudják megérteni, hogyan lehet valami nagy már egy természetfölötti közösségnek való egyszerű odaadás. És egy tény mégis bizonyos: krisztusinak lenni elsősorban Istennel való egyesülést jelent. Ez az egyesülés tesz szentté, nem pedig a mi erőfeszítésünk. Igenis: a mi szentségünk lényegében Istennel való egyesülésünkben áll és nem a saját tetteinkben és igyekezetünkben. Minden személyes fáradozás csak annyiban működik közre szentségünkben, amennyiben a magasabbnak, az Istennel való egyesülésnek szolgálatában áll. Ennek a személyes törekvésnek és közreműködésnek neve pedig: szeretet Isten iránt és szeretet az embertársak iránt.

Az egyik nehézség, mely a szeretetről szóló ezen gondolatok leírásában felmerül, a következő: a szeretetet illetőleg olyan fogalommal van dolgunk, mely az eget és földet magába foglalja, mely egyszer magának Istennek az életével tűnik egynek, másrészt pedig a legegyszerűbb erényes cselekedet gyakorlásához s a mindennapnak szenttétevéséhez is szükséges. Hogy azonban a szeretet ilyen tág teret fog körül, az tulajdonképpen egyáltalán nem csodáltnivaló. Époly kevésbé csodálatos ugyanis, mint ahogy a nehézkedési törvény a természet birodalmában nem csodálandó: érvényes az almára, mely a fáról leesik épúgy, mint a bolygóra, mely a világűrben futja pályáját.

A szeretet egyesítő erő. Ezért minden, ami valamiképpen is megoszlást, széjjelválást, meghasonlást jelent, a szeretet ellen van, legyen az akár világháború, akár csak egy családi körben felmerülő szeretetlenség. Ezen az alapon tekint a katolikus erkölcs-tan minden bűnt a szeretet gátlójának, ha nem is állítja, hogy minden bűn megsemmisíti a szeretetet. Bűn valahogyan mindig ön-akaratot jelent, vagy a test, vagy a lélek önakaratát. De akár test, akár lélek: mindkettő elválasztja az embereket a szentek közösségétől.

Hiszen éppen ez a nagyszerű az erkölcsi

rendben, hogy az minden tisztaságot, igazságosságot, irgalmasságot, igazságot a szeretettel hoz eleven viszonylatba. Minden jó, amit teszünk, az emberek megszentülésének hatalmas épületéhez segít hozzá. Egyek vagyunk a kiválasztottakkal, velük együtt megyünk minden szeretet forrásához, az Istenhez:

„Maradjunk meg az igazságban és a szeretet által nőjjünk bele teljesen Krisztusba, aki a fej. Ő általa lesz az egész test összeillesztve és összetartva minden izület segítségével, melyek a maguk szolgálatát teljesítik, ama tevékenység szerint, mely minden egyes tagnak ki van jelölve. Így megy végbe a test növekedése, míg a szeretetben felépül.” (Ef. 4, 15—16.)

Ez a kifejezés: az igazságban megmaradni és a szeretet által növekedni, a legjobb körülírása minden katolikus életnek. Találónan foglalja össze azt, amit ebben a fejezetben más szavakkal próbáltunk elmondani. Igazság itt nem jelent semmi mást, mint az Újszövetségnek, ennek az isteni üdvösségrendnek okjektive adott tényeit. Nem mond semmi egyebet, mint „egységet a hitben és az Isten Fiának ismeretében.” (Ef. 4, 13.)

A krisztusi szentségretörekvés feladata marad ennek az isteni programnak a kivi-

tele. Ezért a nagy igazságokért élni minden életkörülmények között s az istentisztelet minden módjával ezen igazságok szerint élni: ez igazán az Isten országának munkálása. De ezeket a hatalmas adományokat nemcsak a magunk részére kapjuk. Mi nem élünk elszigetelten. Ha Isten kiválasztottjai vagyunk, akkor számtalan, velünk együtt kiválasztott társunk van. Akkor azonban a Szövetség feladatait szívbeli örömben és őszinte szeretetben betölteni kétségkívül minden tettek legnagyobbika. Így „maradunk meg az igazságban és növekedünk a szeretet által.”

X. FEJEZET.

Szakramentális bizonyosság.

Az olvasó joggal vár egy olyan könyvben, mely az Újszövetségről tárgyal, néhány szót az Egyház szakramentumairól is. Minden katolikus szinte ösztönszerűen tudja, hogy a szakramentumokban lelki erőket és természetfölötti valóságokat bírunk, amelyek minden más kegyelemeszköztől lényegesen különböznek, de amelyek a legmélyebben belekapcsolódnak a Szövetségbe.

A szakramentumokban azonban nemcsak isteni ígéretetek vannak előttünk, melyeknek jövőben való beteljesüléséről a hitben oly erősen meg vagyunk győződve, hogy a megvalósulásukban való kételkedés katolicizmusunk elleni bűnnek tűnik fel. A szakramentumokban többet bírunk, mint ígéreteket. Valóságos és teljes meghatározott intézmények azok, láthatóak és foghatóak, a szó legteljesebb értelmében. Így azokról épp oly nagy biztossággal beszélhetünk, mint valamely adottságról, mely az évszázadokon át emlékezetünkben fennmarad.

Természetesen ennek a könyvnek tárgya

tiltja, hogy behatóbban fejtegyük a szakramentumok tanát, de még is meg kell kísérelnünk ezen a téren, hogy valamivel mélyebbre jussunk.

A szakramentumokban az Új és Örök Szövetség Krisztus vérében bámulatos világossággal tűnik elénk. A feltétlen állhatatosság, mellyel az Egyház a szakramentumokba vetett hitét megőrizte, az általános vallástörténetben egyedül áll. Ebben van katolicitásának legerősebb biztosítója.

Vannak idők, mikor az emberi öntudat erősen kifejlődik. Akkor az ember vallásos életalakításának nagy feladatát saját kezébe akarja venni. Lelkének megmentésére szorgáló, biztos és pontosan körülírt eszközökkel szemben türelmetlenné válik. A finomkodó és ugyanakkor szabadgondolkodó korszakok nem törődnek a szakramentális theológiával. Sőt, éppen a misztika hajlandó sokszor a szakramentumok által való megszentülést a kegyelem alacsonyabb fokának tekinteni, melyet nem lehet összehasonlítani az Istennel való misztikus kapcsolatban az Isten jelenlétének nagyszerűségeivel. Éppen ezt az utóbb említett tényt tekintve, annál bámulatosabb, hogy az Egyház a szakramentumokba vetett hitet milyen szilárdsággal tartja nagyra. Ez előtt a lelki valóság előtt

minden más lelki nagy tettnek meg kell hajolnia.

Ezen fölséges ajándékok legjobb méltatásának a jelen esetben azt tartjuk, ha a szakramentális bizonyosságot egészen világosan feltüntetjük. Ezen nemcsak azt a történelmi bizonyosságot értjük, hogy a szakramentumok az emberi lélek minden büszke kifejlődését és elgondolását túléltek, hanem theologiai értelemben vett bizonyosságra gondolunk. A szakramentális kegyelem csodálatos bizonyossággal teli kegyelem.

A szakramentumok theológiája hatalmas feladatok előtt áll. A legtartósabb benyomás azonban, melyet ennek a tág területnek a tanulmányozása ad, ez: a szakramentumok hatásokat hagynak hátra, melyek állandóak és elpusztíthatatlanok, — és ezek adják a legsajátosabb értelemben vett szakramentális bizonyosságot.

A szakramentumok tanának egyik általános alaptétele így hangzik: A szakramentumok isteni erők, melyek megszentelőleg hatnak. Eredményük kétségtelenül bizonyos, csak akkor nem, ha valaki akadályokat gördít az útjába. Ezenkívül néhány szakramentumnál szükséges az ember részéről, ha nem is szoros értelemben vett közreműködés, de mégis egy bizonyos előkészület, hogy ezáltal a szakramentális kegyelemre alkalmas le-

hessen. Ha ugyanis hiányzik ez az előkészület, a szakramentum nem tudja hatását gyakorolni. Épp oly kevésbé, mint ahogy a világosság nem tud áthatni egy át nem látszó testen. A theologia a szakramentális hatásnak ezt a meghiusítását „ponere obicem”-nek nevezi (akadályt gördíteni az útjába.). Nagyon találó kifejezés, mely a theologiai bölcsesség egész világát magában foglalja.

Lelki életünk saját, személyes cselekvéseinél az a fontos, hogy mi azokat megteszszük-e vagy elhagyjuk és hogy jól vagy rosszul tesszük-e meg. A szakramentális életben azonban más fogalmakat kell alkalmaznunk, mihelyt az ember felelősségét akarjuk körülírni. Van-e önmagában véve akadálya a szentségi kegyelemnek, vagy nincs — ez a fő kérdés. Az újszülött gyermek nem akadálya a keresztségi kegyelemnek, mert nem tudja azt visszautasítani. Ellenben az újszülött gyermek, mielőtt a keresztségét megkapja, akadály valamely más szakramentális kegyelemnek (pl. a bérmlásnak) befogadására: a még meglévő eredeti bűn akadályozza a Szentlélek betérését.

A követelés ebből a következő: nem szabad akadálnak lennie az útban, tehát csak elenyészően csekély előkészület szükséges. Minden egyebet a legmagasabb hatóerővel a szakramentális kegyelem tesz meg. Az em-

bert a legmagasabb kegyelemre tartja érdekesnek, mihelyt teljesítette az előkészületnek ezt a legkisebb mértékét és ezt az erkölcsi, sokszor csaknem fizikai, materiális akadályt eltávolította. Mert ez a szakramentális kegyelemmel összeférhetetlen.

A theologia tehát semmiképpen sem akarja az „obex”-et, az akadályt mint nagyot és leküzdhetetlent feltüntetni. Ellenkezőleg, megkönnyítő lehetőségeket enged meg, a szerint, hogy melyik szakramentumról van szó. Így pl. a keresztségnél semmi sem áll a keresztségi kegyelem útjában, még a felnőttnél sem, amennyiben a megkeresztelendő szándékozik a keresztséget felvenni. Ellenben ha a keresztelendő tudatosan ragaszkodik a bűnhöz, a szenttétevő keresztségi kegyelem nem térhet be hozzá. Kegyelem és bűn egyáltalában össze nem egyeztethetők. Abban a pillanatban azonban, amidőn a keresztelendő tudatosan elfordul a bűntől, a kegyelem, mely addig akadályozva volt, teljes mértékben árad a lélekbe.

A theológiának egyetlen része sem oly részletes s nem tárgyalja annyi figyelemmel az összes felmerülő kérdéseket, mint a szakramentális kegyelem befogadásának biztonságáról és bizonyosságáról szóló rész. Szent Ágoston például erről a kérdésről való elmélkedésben találta meg a legnagyobb meg-

nyugvását. Az Egyház történetében már nagyon korán komolyan kutatták a keresztség érvényességét: egyszer abból a szempontból, amikor azt méltatlan szolgáltatója ki, máskor abból az alkalomból, amikor méltatlan és eretnek vette fel. Akkor lobbant fel hatalmas harc a keresztelés és újrakeresztelés körül. A római Egyház és vele Szent Ágoston Afrikában hőiesen védelmezi az egyszer kiszolgáltatót keresztségnek „in se”, önmagában való feltétlen érvényességét.

A keresztség nem egy embernek a cselekedete, — az Krisztus cselekedete. Még egy bűnös ember sem tudja Krisztus tettének hatásait meghiusítani, ha valóban komoly szándéka van a keresztséget kiszolgáltatóni, vagy felvenni, bár maga nincs is még egészen illő formában.

Krisztus ráteszi kezét a lélekre és ezt a hatást a lélek soha többé nem tudja eltörölni. Az Egyház mindig abból a meggyőződésből élt, hogy a szakramentális erő valóban Krisztus ereje. Az emberi közvetítő csak Krisztus eszköze. Krisztus mindenhatóságának kimagasló helyzete a szakramentális rendben lényeges katolikus felfogás, bár sokak számára a botránkozás köve lett. Szent Pál intelme a korintusiakhoz — akik nagy súlyt vetettek a szakramentumok kiszolgáltatóinak személyes méltó voltára —

azonban teljesen és egészen a mi felfogásunkat igazolja.

„Részekre van-e osztva Krisztus? Vajjon Pált feszítették-e meg értetek? Vagy Pál nevében vagytok-e megkeresztelve?” (1. Kor. 1, 13.)

Krisztus kereszthalála alapvető oka minden sakramentális kegyelemnek. Krisztus ereje mint egyedül döntő erő hat az ember titokzatos ujjászületésében. Minden egyéb csak segítő, szolgáló eszköz még az embernek szabad és önmagában véve az érvényességhez szükséges előkészületi aktusa is. Nem csoda, hogy a katolikus nézet a sakramentális bizonyosságról a felületesen gondolkozók előtt egészen túlzottnak tűnik fel.

A Egyháznak végtelenül fontosabb a sakramentális bizonyosság megőrzése, mint hitetlenek, eretnekek és szakadárok megbüntetése. Erős vallási küzdelmek napjaiban, mikor a lázadás mint tövis fúródik az Egyház testébe, nagy lehet a hívők kísértése, hogy kijelentsék: az eretnekség megsemmisíti a sakramentális kegyelmet. Hogy eretnekeknek és szakadároknak nincsenek többé érvényes sakramentumaik és keresztségük, Eucharisztiajuk, szenteléseik nem egyebek, mint üres formák, mert kiszolgáltatóik elmentétben állanak az Egyházzal. Hogy egye-

nesen istenkáromlás lenne, ha az, aki az Egyház egységét megbontotta, még mindig bírja Krisztus erejét a szakramentumok kiszolgáltatásához.

Mégis a római Egyházat, minden egyházak anyját és úrnőjét, ez a kísértés sosem ejtette meg. Minden szakramentumnak érvényességét és valóságát minden ellenséggel szemben megvédélmezte. Mindaddig, míg a többi keresztények hívő lélekkel használják azokat a szavakat és jeleket, melyek együtt kívántatnak meg a szentségek kiszolgáltatásához és a theologia a szakramentumok „anyagának” és „alakjának” nevez — mindaddig, míg ugyanazokat a szertartásokat és formulákat helyesen használják, melyek isteni és apostoli eredetűek, az Egyház szakramentumaikat mindig elismeri.

Itt fejeződik ki a legmerészebb módon az Egyház hatalmas ereje az állhatatosságban. Akármilyen alacsony formája legyen az a kereszténységnek, akármilyen messzire tért el valamely szekta a hitnek attól a dicsőségétől, mely Péter sírjából világít: szakramentumai, ha azokat hűségesen kezeli és szolgáltatja ki, isteni dolgok maradnak. A római Egyháznak sokkal kedvesebb, hogy a szakramentumok eltörölhetetlen hatóerejében való hitét nagyrabecsülheti, mint hogy

ellenfeleket és pártütőket kizárjon a szakramentumok vételéből.

Ez azonban mintegy csak egyik és a külső oldala a szakramentumok változhatatlanságába vetett katolikus hitnek. Az Egyház belső életében a szakramentális erőnek ez a változhatatlansága a kiválasztottaknak győzelmi örömévé, dicsőségévé és vigasztalásává válik. Természetesen nem tudjuk a szakramentumok működését a legfinomabb részletekig kifürkészni. Senkinek sincs olyan lelki látása, hogy a szakramentális kegyelemnek az életbe való csodálatos kisugárzásait a legapróbb részletekig követni tudja. A szakramentális kegyelem mindig túlhalad minden ember fogalmát, minden emberi tudatot és még inkább minden emberi érdemre támaszkodható igényt. Nem lehet az időre korlátozni. Sokkal több, mint valamely kiűntető bánásmódra való emberi igény. A szakramentális kegyelem valami természetfölötti étherhez lehetne hasonlítható: akkor is működik, ha itt-ott eltérnek tőle. Egyszóval: a szakramentumok theológiája arra tanít bennünket, hogy az isteni működésnek kell az első helyet adnunk, az emberinek ellenben a másodikat, az alárendeltet. E mellett jól tudjuk — s az Egyház folyton ismétli nekünk, — hogy a szakramentális kegyelmek hatása nagyrésztben tőlünk

függ, még pedig attól a buzgóságtól, ahogy a szakramentumokat fogadjuk. Semmiesetre sem szabad ennek a felfogásnak elmosódnia. Az egyes lelkek buzgósága képességüket növeli a szakramentális kegyelmek befogadására. De ez a buzgóság sohasem közvetlen oka a kegyelmek hatásának. Ennek egyetlen és egyedüli okát Krisztus erejében kell keresnünk, mely a szakramentumok által szabadon és akadálytalanul hat a lélekre.

A szakramentumok tana a katolikus hit más tanainál világosabban és teljesen érthetővé teszi, hogy az Újszövetség nem egyesekért, kevés lélekért, hanem sokakért van; — hogy az Isten Fia nem az igazakért jött, hanem a bűnösök megmentésére. Csak Isten bízhatott ilyen kincseket az emberekre, olyan nagy és szent kincseket, mint maga az Újszövetség, a nélkül, hogy félnie kellene, hogy azok az emberekkel való érintkezés által elveszhetnének vagy megfogyatkozhatnának.

A krisztusi szakramentumok nagy szentségének s használatuk határtalan lehetőségeinek láttára az a gondolatunk támadhatna, hogy vagy egy nagy tévedéssel állunk szemben, vagy pedig egy egészen hatalmas isteni misztériummal, isteni titokkal, mely oly nagy mint a világ teremtése, vagy a megtestesülés, oly nagy, mint a Mindenhatónak fölsége, aki napját felkelti igazakra és bűnö-

sökre, ki esőjét küldi a jók és gonoszok földjére. De mi nem vagyunk egy nagy tévedés áldozatai. Mi hordozói vagyunk annak a hitnek, mely az Apostolok szikláján nyugszik. Ez a szakramentumokba vetett hit nem élhette volna túl az ezerkilencszáz év lelki történelmének minden változását, ha nem állna magasan fölötte minden kétségnek és ellentmondásnak. A szakramentumok a hívők krisztusi öntudatába olyan súllyal és méltósággal vannak bevésve, mely őket a világmindenséget kormányzó nagy és ércből való törvényekre emlékezteti.

XI. FEJEZET.

Krisztusban való hit.

Ezen elmélkedés feladata, hogy kifejtse az Úr Krisztusban való személyes hit csodálatos kegyelemadományát. Az Újszövetség lényegének megismerése mértékéhez igazodik ugyanis nem kis mértékben hitünk milyensége is.

Valóban, alig van különbözőbb valami, mint a nézetek, melyeket az emberek még ma is, nap-nap után, az Úr Krisztusról maguknak alkotnak. Ha lehetséges volna Krisztusról mondott minden emberi szót tökéletes antológiába összegyűjteni, bizony az meglehetősen zavaros képet adna. De ne gondoljunk egyáltalán az Úr ellenségeire, az Isten Fiának ellenfeleire, rágalmazóira és káromlóira. Az ő vádjaik mindig ugyanazok. Lélek és tartalom és minden pszichológiai érdekesség nélkül valók. Gondolatszegénységükben és korlátoltságukban sokszor csak műveletlen lelkek megnyilvánulásai.

A mi feladatunk az legyen, hogy azoknak a gondolatoknak járjunk utána, melyeket Krisztus tanítványai alkottak és fejeztek ki az idők folyamán az Úrról. Mert a tanítvány

és követő mindig a legjobban ecseteli mestere jellemét és életét: ő hozza képét közel a világhoz. De természetesen csak kevés embernek lehet tanítványa. És azonkívül a tanítvány túlzott buzgósága veszélyes lehet a mester jellembeli értékére. Csak egy feltétlenül kimagasló lelkierejű és gránitszilárdságú ember bízhatja magát rá visszavonhatatlanul tanítványainak jóakarátára.

Mármost mindez, amit egy mesterről és tanítványairól általában mondtunk, az Úr Krisztusnál a legtökéletesebb mértékben beteljesedik. Ő égi magasságban emelkedik tanítványainak lelkesültsége és buzgósága fölé. Nagyobb, mint amilyenre valamilyik tanítványa valaha is tehetné, legyenek bár ezek a tanítványok odaadón hűségesek hozzá a halálig.

Ha Krisztus küldetéséről való katolikus felfogást tartjuk szem előtt, érezzük, hogy egy egyéniséggel van dolgunk, aki minket minden tekintetben felülmúl, de akinek részvétele a mi életünkben élet és halál fölött döntően fontos. Krisztusban való hitünkben állandóan két dolognak kell összhangban találkoznia. Egyszer Szent Pál szavaival mondjuk róla:

„Amit pedig mostani testben élek, az Isten Fiában való hitben élem, ki szeretett engem és önmagát adta értem.” (Gal. 2, 20.)

De azután ezt is mondjuk és ismét Szent Pál szavaival:

„Az Isten Krisztusban kiengesztelődött a világ iránt s többé nem tudja be neki a bűneiket.” (2. Kor. 5, 19.)

Ez az egybekapcsolása a legszemélyesebbnek a legáltalánosabbal adja meg majd az egészséges és a hagyományoknak megfelelő hitet Krisztusban. Akármilyen benső összeköttetésben is érzi magát mindegyikünk Krisztussal, emellett nem felejtjük el, hogy ő a fölséges Isten, kinek neve örökké áldott, kinek hatalma a világ egyik végétől a másikig terjed.

Úgy tűnhetnék fel, mintha nem minden keresztény kor lett volna egyformán biztos és boldog e két oldalnak, mind a személyesnek, mind az általánosnak és így az Istenember, Jézus Krisztus misztériumának tényleges befogásában. Valóban erős hagyománynak kell élőnek lennie, hogy az Isten Fiának misztériuma úgy jusson kifejezéshez, hogy Krisztus gazdagságának teljessége egészen az igazságnak megfelelő legyen. Ezért ameddig valamely katolikus hiszi, hogy Krisztus az Isten Fia, maga az Isten, minden korlátozás nélkül, addig az ő Krisztus-hite hamisítatlan. Bármily nagy legyen is emellett az ő emberi szeretete Krisztus iránt, bármily nagyszerű is az, amit emberileg ehhez a hithez hozzáad,

amivel az Úr Krisztusról való szerető megemlékezését emberi megjelenítésében feldíszíti: gondolatainak háttérében minden személyes érzés fölött ottmarad elevenen a hit, hogy Krisztus az Isten Fia. Ennek a teológiai bizonyosságnak birtokában, mely mintegy horgony hitének hajóján, a katolikusnak már most teljes szabadságában áll, hogy Krisztus emberi megjelenését különböző szempontok szerint képzelje el magának.

Egy azonban szükséges marad. A krisztusi élet végső és teljes megértését csak Krisztus isteni tulajdonságainak helyes felfogásában találhatjuk meg. Katolikus mivoltuknak csak ez a magyarázata. Életünknek Krisztus, az emberiség isteni Megváltójának el nem múló napja alatt kell kibontakoznia. Bármily nagy legyen mindegyikünk személyes tisztelete Krisztus iránt, az semmi ahhoz az élő hithez képest, mely benne Isten testet öltött Igéjét látja, mely benne az Atya Egyszülöttének dicsőségét ismeri el. Ez nem képtelenség. Ez az egyetlen és egyedül igaz krisztusi hit. Az Úr Krisztus lehet nekünk személyileg mindenünk, de azért minden személyes érzelmenél végtelenül nagyobb és fölségesebb marad.

Mindenkeresztény korban megkísérelték, és sokszor eredménnyel, hogy az Isten Fiában személyes jóbarátot lássanak. Emellett azon-

ban mindig élt a gondolat — s ez a gondolat kétségkívül Isten különös ajándéka —, hogy Krisztus olyan személyiség, ki minden emberit végtelenül felülmúl. A megváltás művének módja világos példája Krisztus ezen kettőségének: a kifürkészhetőnek és kifürkészhetetlennek. Mindkét fogalom mindig eleven az Egyház tudatában.

A Megváltónak minden cselekvése és minden szenvedése egészen világosan és biztosan emberi cselekvés és emberi szenvedés. Nem szellem-lelki cselekvések és szenvedések, mert az Úr Krisztus itt a földön nem úgy szenvedett, mint ahogy egy lélek szenvedne, ahogy talán a lelkek a tisztítóhelyen szenvednek. Nincs semmi az evangéliumok tudósításaiban, sem pedig a katolikus hagyományokban, ami arra jogosítana fel minket, hogy az Úr szenvedéstörténetébe olyan dolgokat olvassunk bele, melyek ne volnának teljességgel emberiek. Maga a halálos gyötrelmem a Getszemáni-kertben is egy ember halálos gyötrelme volt, noha angyal jött vigasztalóul. Krisztus szenvedésének és halálának történeti részleteit az evangélisták gondosan és pontosan feljegyezték. Ezért nincs jogunk ezekhez a tudósításokhoz valamit is hozzátennünk. Egy bizonyos: minden törekvés, hogy az Úrnak szenvedéseit emberi jellegükből kivetköztessék, hogy azokat

emberfölöttieknek, vagy már nem emberieknek nevezzék, egészen súlyos következtetésekhez vezet. Ez annyit jelent, hogy a bizonyost bizonytalanná gyengítjük, a biztost valószínűvé, a türelem példaképét az ábránd képzeltevé. A Krisztusról szóló tannak egyik legfontosabb feladata, hogy Krisztus szenvedésének emberi értékét és emberi megjelenését meghagyja. Emellett mégis egy tényre különösen kell ügyelni. Krisztus cselekedeteiben benne van, hogy azok a körülhatároltból a határtalanba emelkednek fel. Ez a határtalanság ismét különös. Az időbeli cselekvés nem korlátlan, világosan körül van írva és ki van mérve. És mégis, a korlátlanság lényegesen és közvetlenül hozzátartozik. Minél világosabban megérti ezt valaki, annál életteljesebben érti meg az Úr Krisztust.

Nem egy jámbor író, kinek szándéka jobb volt, mint teológiai tudása, túlozta Krisztus cselekedeteinek emberi oldalát, azoknak értékét többé-kevésbbé határtalannak tüntette fel. Csak így talált megoldást Krisztus szenvedésének végtelen értékét illetően. Bizonyos, hogy vannak kiváló tehetségű emberek, akiknek nehéz ott is értéket látni, ahol színleg semmi megerőltetés nincs. Az ilyen emberek számára a megváltás tana mindig csukott könyv marad. Mert a megváltás értékét nem maga a hatalmas tett, hanem az

állapot adja: a hiposztatikus egyesülés állandóan megmaradó része, az Istenség jelenléte Krisztusban, ez adja elsősorban Krisztus minden emberi cselekvésének tulajdonképpeni értékét.

Egy Szent Assisi Ferenc meghalna a szeretettől, mikor Krisztus szenvedését szemléli. De mint megvilágosodott lelkű szent, tudja azt is, hogy a saját mélységes részvétele ebben a szenvedésben semmiképpen sem lehet mértéke a Megváltó ezen műve fölséges isteni szépségének, mely minden emberit fölülmúl. Krisztus tetteinek hatását nem lehet azon a visszhangon megmérni, melyet emberi szívekben keltenek. Olyan mértékkel kell azokat mérni, melyek túl vannak minden emberi mértéken. A megváltás végtelenül több, mint az ember maga odaadása a megváltónak. A megváltás esemény, mely az eget és földet átfogja, amely megfoghatatlan s Isten előtti érvényességét emberi ész fel nem fogja.

A mai teológusnak nincs könnyű helyzete, még a jóakarók előtt sem. A minden téren megnyilvánuló, tisztán emberi gondolkodásmódnak hatalmas túltengése nehézséget nehézségre halmoz, mihelyt olyasmiről van szó, ami emberileg nézve nem mindjárt tetszik. Azok a valóságok és értékek, melyeket csak az Isten mértékével lehet mérni,

a modern embert érzéketlenül hagyják. Azokat a tanításokat, melyek isteni jogigények formájában kínálóznak, lenézik, mint a pszichológiával ellentétben állókat. Az a tény, hogy Krisztus a kereszten egy tartozásért szenvedett, melyet Isten igazságosságával szemben el kellett törölni, lenéző mosolyt vált ki. Azt mondják, hogy a modern ember számára nem a bűn jóvátétele, nem a bűnös emberiség és a mérhetetlen Szentség közötti kiegyezés a megváltás értelme. Szerintük a megváltás inkább Krisztus szerető szívverésének érezhető élményében áll, melyre azután kell, hogy a mi szívünk is ugyanolyan szeretettel feleljen. Szerintük ezek a kifejezések: „kiegyenlítés“, „jóvátétel“ a megváltás tanában nem egyebek, mint azoknak a koroknak utóhatásai, melyeket mi már régen magunk mögött hagytunk s amely kifejezéseket vissza kellene utasítanunk.

De az ilyen merőben emberi gondolkodásmóddal szemben joggal lehet felvetni a kérdést, vajjon okos és igazságos dolog-e az Isten fiát a pszichoanalízis kutatásainak kiszolgáltatni, egy olyan kutatómódnak, mely végső eredményben nem hagy rajta, amit nem értenénk meg, amit pontos vizsgálat segítségével felfogni és ellenőrizni ne tudnánk. Mennyi ideig tarthatna egy ilyen pél-

dakép iránti lelkesedés? Nem feltétlen szükséges-e az embereknek, hogy a Megváltó sokkal több legyen, mint pusztán szép erkölcsi tanításoknak hirdetője; több legyen, mint bölcs tanító; több, mint hűséges barát? Vajon nem az kell-e inkább, hogy emberfölötti lény, igen, maga a tökéletes szentség legyen? Nem mondjuk-e joggal, hogy egy nemzedék az előzőt alig érti meg, hogy nem vagyunk képesek apáink, mégkevésbé nagyapáink helyzetébe képzelni magunkat? Mi olyan elfogultak vagyunk önmagunkkal szemben, hogy a multnak minden egyes részletébe beleolvassuk magunkat.

Ha már most Krisztusban nem volna semmi, ami a mi emberi mivoltunkat messze felülmúlja, nem volna-e akkor teljesen kiszolgáltatva az emberek ötleteinek? Nem alakítanák-e őt át az emberek saját képükre és hasonlatosságukra. Megváltásának művét nem alacsonyítanák-e le ma erre, holnap arra a célra? Az Isten Fia helyett ki „villámhoz hasonlóan Keletről jön és átragyog Nyugatig”, olyan Megváltót adnának az emberek, aki egyesek számára remete, viszont mások számára a nagyvárosok apostola lenne. Aki tehát olyan feladatokat kapna, amilyenek éppen a kor ízlése szerint szükségeseknek tünnének fel. Az ilyen, pusztán emberi értelmezéssel szemben a teológia még mindig a

legemberszeretőbb tanítója és értelmezője Krisztus képének. Mert a Krisztus, ahogy a katolikus teológia mutatja, valóban Krisztus. Magáráveszi a legnagyobb emberi feladatokat, azonban még mindig nagyobb marad, mint mindezek a feladatok.

Hasznos lesz itt Krisztusról egy képet felmutatni, ami talán újnak tűnik, azonban semmi más, mint alkalmazott teológia, igaz, hogy némelyek szerint talán túlságosan gyorsan és felületesen alkalmazott. Krisztus személyében különbséget szeretnők tenni a között, ami *megismerhető* benne és ami *meg nem ismerhető*. Tehát nem azt mondom — és ezt határozottan meg kell jegyezünk! —: mi Krisztusban *ismert* és mi *ismeretlen*. Balgaság volna az ilyen megkülönböztetés; hiszen az ismeretlen sohasem lehet része valamely szembeállításnak, már csak azért sem, mert ismeretlen.

„Megismerhetőnek és „meg nem ismerhetőnek” azokat a tulajdonságokat szemlélem az Úrban, melyeket a hit róla elismer, melyeket a katolikus Egyház tulajdonít neki, de azokat is, melyek természetük szerint előbb vagy utóbb egyszer kikutathatók lesznek, vagy pedig soha fel nem foghatók. Az ilyen megkülönböztetésnek legfőbb értéke abban a tényben rejlik, hogy a mi krisztológiánkban mind a megismerhetőnek, mind a

meg nem ismerhetőnek nagyon nagy jelentősége van, s talán a meg nem ismerhetőnek még nagyobb, mint a megismerhetőnek.

Melyek tehát azok a tulajdonságok, melyeket mi emberek akár már most itt a földön, akár csak egykor az égben Krisztusban megismerhetünk? Melyek azok a dolgok, melyek Krisztustól jönnek, de bennök az embernek része lehet, s amelyekben való részesedés tudata boldogabbá teszi? Mindezekelőtt bizonyára az Úr emberi élete itt a földön az emberi értelem számára elérhető. Az isteni kegyelem által és egész bizonyosan majd tökéletesen a boldogító szemlélet fényében lehetséges lesz az Úr emberi lényének szépségeibe, cselekvéseinek nagyszerűségeibe, indítóokaiba és érzelmeibe behatolni. Modern aszkétikus nyelven ez így hangzik: Jézus Szívének titkai ki fognak előttünk tárulni és szeretetének titkai nem maradnak örökre titkok. Meg tudjuk azután tapasztalni az Úr imádságának erejét, melyet itt a földön intézett Atyjához. Meghallhatnánk az okokat, melyek az Egyház, a szent Eucharisztia és a többi szakramentumok alapítására indították őt. A megvilágosodás fényében megismerhetnénk továbbá földi életének minden körülményét: a legszentebb Szűzzel való érintkezését, megkísértését a pusztában, sőt lelkiküzdelmeit a Getszemáni-kertben.

Megismerhetjük egészen közelről félelmes szenvedéseit a kereszten. Még azok a csodálatos érzések sem lennének megfoghatatlannak számunkra, melyek feltámadásakor és mennybemenetelekor betöltötték őt. Megismerhető lehetne emberi szellemének működése, ha az feltárulna. Mindez megismerhető lenne nekünk Krisztusban. Azért ismétlem, amit már mondtam, hogy tudniillik az ilyen megismerésekhez ugyan megkívántatik a természetfölötti megvilágosítás, de még nem szükséges a mennyei boldogító szemlélet világossága.

Ennek a felsorolásnak örömdetes eredményét könnyű észrevenni. Ezek mutatják meg a lehetőségek egész nagyságát, melyek a katolikus Egyházban az igazi misztika számára tárva vannak. Ez az az igazi Krisztus-misztika, mely minket lelki-valósággal Krisztus életének résztvevőivé emel fel.

A természetfölöttinek hatalmas birodalma nyílik meg ezzel előttünk. Egy oly nagyszerű és kedves lelki világ, hogy annak birtokában úgy érezzük: semmink sem hiányzik. Ez volt Szent Pál élménye, ki Krisztusban annyira megtalált mindent, hogy vele összehasonlítva, minden más veszteségnek tűnt fel neki:

„Mindent veszteségnek tartok, mert sokkal értékeesebb az én Uram Jézus Krisztus ismerete, amiért én mindent odaadtam. Igen,

mindent valósággal szemétnek tartok, hogy így Krisztust megnyerjem és benne találtsam, nem a törvényből származó megigazulásom által, hanem Jézus Krisztusban való hit által azzal a megigazulással, melyet Isten a hit alapján ad. Őt akarom megismerni és föltámadásának hatalmát s részt akarok venni szenvedésében s hozzá hasonlóvá lenni a halálban. Így gondolom azután, hogy a holtak feltámadására eljutok.” (Fil. 3, 8—11.)

Krisztus személyiségének ezen elemei mindig fellángoltatták az emberek lelkesedését. Szívük legbensejét fogta meg szépségeinek teljessége, de nem egyszer emberi testen kivérzödték szenvedésének jelei.

Éppen nem szól a katolikus tan ellen, hogy egy misztikus lélek teljes valóságában átélheti az Üdvözítő életének egy szakaszát. Voltak katolikus szentek, akik elragadtatásaikban Jézus szenvedésének egész keserűségét megízlelték magukban. Más szent lelkek Jézus emberi életének más-más részeibe hatoltak be. Isten kegyelme által lesznek azzá, akik és ez a kegyelem nem hiábavaló dolog, Krisztus ereje nyilvánul meg bennük. És mégis, Szent Pálnak, aki pedig az Úr Krisztust oly egészen megtalálta, be kell ismernie, hogy vannak dolgok, amiket még nem tudott elérni:

„Nem mintha elértem volna már a célt s

mintha már tökéletes volnék. De utána törtetek és szeretném megragadni, mert engem is megfogott Jézus Krisztus. Testvéreim, nem képzelem, hogy azt már elértem; de egyet megteszek: elfelejtem, ami mögöttem van s az után törekszem, ami előttem áll; szemem előtt a cél, törtetek a küzdelem jutalma után, melyre Isten onnan felülről hívott Krisztus Jézus által." (Fil. 3, 12—14.)

A Krisztus-misztikának a legmagasabb élménye annak megismerése, hogy Krisztust sohasem lehet egészen megismerni.

Ezzel jutunk el Krisztus személyiségének másik eleméhez. Ez végtelenül nagyobb, végtelenül fontosabb, azonban mindig megismerhetetlen marad; legalább is addig, amíg nem jutunk a mennyei szemlélet birtokába. A következőkben meg akarjuk kísérelni ama hatalmas dolgok közül néhánynak felsorolását, melyeket Krisztus meg nem ismerhető tulajdonságainak nevezünk, melyek létét azonban a krisztusi dogmatika igazolja.

Ezeknek a titkoknak legtöbbjét már felmutattuk, mikor felsoroltuk az Újszövetség gazdagságát magyarázó fejezetben. De azt hiszem, hogy ezeket az untató ismétléstől való félelem nélkül is újból felsorolhatjuk, mivel most Krisztus ismeretének nézőpontjából akarjuk szemlélni.

Ide tartozik legelőször a hiposztatikus

egyesülés ténye, az Istenség és emberség egyesülése Krisztus személyében. Ebbe a titokba teremtett értelem be nem hatolhat, amint még Krisztus teremtett értelmébe sem juthat be a boldogító látással való összeköttetés nélkül. Nem lehet tehát azt mondani, hogy Krisztus kiválasztása és hivatása abban állott, hogy egy napon messiási méltóságának tudatára ébredt. Az ilyen magyarázattal mitsem lehet kezdeni a katolikus teológiában. Amit Krisztus a hiposztatikus egyesülésről tudott, annak mindig és kezdettől fogva tudatában volt.

Továbbá: Krisztus főpapsága is mindenkor meghaladja az emberileg megismerhetők területét; ezt a felszentelést az Úr Krisztus magától az ő mennyei Atyjától kapta.

Harmadszor: megismerhetetlen titok a bűnadósságnak Krisztus megváltói műve által való elvétele. Hiszen két *isteni* Személy kölcsönös viszonyáról van itt szó. A Fiú visszaadja Atyjának azt a tiszteletet, melyet a bűn az Atyától elvett.

Negyedszer: az emberek kiválasztása az Úr Krisztus által, a következő szavainak értelmében: „Nem ti választottatok engem, hanem én választottalak titeket, s rendellek arra, hogy elmenvén, gyümölcsöt teremjetelek.” (Ján. 15, 16.)

A megismerhetetlenekre ötödik például a

Szent Eucharisztia misztériumát említem, mint áldozatot és mint a lélek táplálékát. Az Eucharisztia kimeríthetetlenségén azonban nem a lényeg átváltozásának titkát értem s mindazt, ami ezzel összeköttetésben van. Hisz ez Isten alkotóerejének körébe s nem Krisztus személyiségéhez tartozik. De az Eucharishtiában más titkok is vannak elrejtve, nemcsak azok, melyek természeti, fizikai misztériumok. Megismerhetetlen például az az engesztelő erő, mely az eucharisztikus áldozatban rejlik; ez felülmúl minden emberi megtapasztalást. Ugyanígy meghalad minden általunk ismertet a kegyelemnek megsokasodása is, mely az Eucharisztia szakramentumából árad mind az egyesekre, mind az egész Egyházra.

A krisztusi hitnek különös jelességeihez tartozik, hogy éppen olyan tényeket nevezhet magáéinak, melyek végső eredményben kikutathatatlanok maradnak. Mi oly Szövetséghez tartozunk, mely soha sem hagy bizonytalanságban bennünket. Istennek az emberrel való kibéküléséről szóló tanítás csalatkozhatatlanul igaz, de oly mérhetetlenül nagy dolog is, hogy semmi teremtetett szó körül nem írhatja. Emberi értelem egyedül magára utalva — vagyis eltekintve a boldogító szemlélettől a mennyben — egészen megérteni nem tudja. Mármost a krisztusi

hitnek legmagasztosabb előnyeihez tartozik, hogy mindenek ellenére ezekben a megfoghatatlan tényekben egész valóságokat lát. A krisztusi szónokoknak ezért kötelességük lenne, hogy újra és újra rámutassanak a hitnek ezen tényeire. Ezek adják kimeríthetetlen bőségben a krisztusi hit csodálatos erőségét. E mellett azonban éppen nem kell a szónoknak az érzelmet, tapasztalatot s az emberi életfeltételeket figyelmen kívül hagyania. De ezeknek az igazságoknak elhanyagolása lelki kincseink több mint felének fölázdosását jelentené.

Ha például a hiposztatikus egyesülés misztériuma bennünk nem tudatos, akkor Szűz Mária istenanyasága elveszíti eredeti magasztosságát. Az Isten Anyja végül is egy bájos, emberi szentté lesz. Ha csak kelletlenül hisszük, hogy Isten az Úr egyedül határozza meg az ő választottjait, tekintet nélkül érdemeinkre, akkor János és Jakab anyjának tévedésébe esünk, ki arra kérte az Urat, hogy fiait engedje az Isten országában jobbján és balján ülni.

Egyszóval: mindig újra és újra arra jutunk, hogy a krisztusi hit egészen érthetetlen volna, ha éppen azok az elemei hiányoznának, melyek egyedül a láthatatlan Istenhez tartoznak. Tények, melyeknek semmi közük sincsen embernek emberhez, vagy ember-

nek Istenhez való viszonyához, hanem amelyek inkább teljesen Isten legsajátosabb belső életébe tartoznak bele, abba a kölcsönös viszonyba, mely az Egyszülött Fiú és Atyja között áll fenn. Mert az egész krisztusi voltunk a következőkben áll: élő hittel hinni nemcsak Isten Fiában, aki minket szeretett, hanem hinni az Isten Fiában, aki Atyját szerette és annak parancsait megtartotta.

„Hogy a világ megismerje, hogy szeretem az Atyát és úgy cselekszem, ahogy az Atya parancsot adott nekem.” (Ján. 14, 31.)

XII. FEJEZET.

Biztosság és bizonyosság az Úr Krisztusban.

Korunk vallásos gondolkodása két jelenséget mutat, melyek felette jellegzetesek, de amelyek, ha pontosabban megfigyeljük, az Isten Szövetségének igazolását rejtik magukban.

Ezen jelenségek egyike azok körében mutatkozik, akik a krisztusi hit igazságait kevésbé barátságosan fogadják, míg a másik éppen a legjámborabb körökben, az Egyházon belül található.

Nem-katolikus íróknál divat az Úr Krisztust úgy ábrázolni, mint aki a sötétségből a világosságba küzdötte föl magát s megízlelte a kétségnek minden keserűségét, mint aki a lelki bizonytalanság egész nyomorúságát érezte, de akinek azután sikerült a maradéktalanul megvilágosított lelki bizonyosságot megtalálnia. Egy Krisztus — mondják ők —, aki ezeket a lelki harcokat nem élte át, nem lehet nekünk, embereknek vigasztaló példakép. Az Isten Fiának fenségéből hiányoznák a nagyság, ha nem fizette volna ő is meg az árát ennek a békének, ha nem küzdött volna

ő is a kétséggel. Katolikus lélek előtt természetesen helytelennek hangzik az ilyen beszéd. A katolikus tanítás szerint Krisztus mindig az Isten Fia volt és pedig teljes öntudattal.

A másik felfogás azzal akarja az Úr Krisztust emberileg közelebb hozni, hogy azt mondja: Krisztus tevékenysége a földön sikertelen volt. A sikertelenségnek ez a gondolata napjainkban a jámbor irodalomba is mélyen behatolt, ezért nem lehet elég korán ezt a nézetet megvizsgálni s rámutatni, mennyire tarthatók az ilyen kifejezések. Pillanatnyilag elég azonban mindkét áramlatot korunk ismertetőjének nevezni: véleményem szerint mindkét nézetnek — bármennyire is távol esnek egymástól a helyes hithez való helyzetükben — ugyanaz a pszichológiai alapja: a bevégzetlenség többretartásából fakadnak; a drámai iránt való előszeretetből; abból a gondolkozásból, mely nem tudja a lelkivilágban a birtoklás elsőbbségét, a biztosított bevégzettséget többre méltatni.

Első teendőnk az, hogy a nem-katolikus teológusok nézetét megvizsgáljuk, kik kereken megtagadják Krisztustól, az Úrtól az igazság teljes birtoklását, a világosságot és bizonyosságot, abban az értelemben, hogy ez életének első napjától fogva meg lett volna

benne. A katolikus Egyház ezzel szemben mindig tanította, hogy Krisztus telve volt bölcsességgel, telve volt Szentlélekkel és hogy kezdettől fogva emberi természetében a mennyei Atya látásának örvendett. Mindeme dolgok teljes lényegükben csak a kinyilatkoztatás által ismerhetők meg, hiszen Krisztus belső rejtett életéhez tartoznak. De most csak arról van szó, hogy megállapítsuk, hogy Krisztusnak teljes tudata volt életének egész művéről, önmagáról és jövőjéről. Ez az állítás az evangéliumok elbeszéléseiből teljes mértékben igazolható. Itt most éppen azt akarjuk részletesen kimutatni, hogy a kereszténység mind hitében, mind gyakorlatában a legbiztosabb és legszilárdabb létező vallás, vagyis másszóval: a krisztusi vallás valóságos Isten-szövetség.

Krisztus életében és cselekvésében megnyilvánuló bizonyosságot az utóbbi években a katolikus Szentírás-magyarázók gyakran fejtegették. A munkájuk nem volt mindig öröndetes, mert a modern gondolkodás teljességgel idegenkedik lelki dolgok biztosított birtoklásának elfogadásától. Nem volna nehéz itt a katolikus exegézis eredményeit összehordani s abból kimutatni azt a tényt, hogy Krisztus életében megnyilatkozó rendíthetetlen magatartás csak annak a teljes biztosságnak folyománya volt, mellyel ön-

magáról, helyzetéről és feladatáról, valamint jövőjéről bírt. De mégis meg kell elégednünk az evangéliumok ezen részének kevésbé átfogó tanulmányozásával. Nem lehet feladatunk az írás-magyarázás. Csak azt akartuk megmutatni, hogy ez a bizonyosság mennyire az Újszövetség legbensőbb alkotórészeihez tartozik, még pedig éppen azért, mert Krisztusnak is legbensőbb lényéhez tartozott.

Krisztusnak önmagában való biztossága a legvilágosabban az evangéliumok azon helyeiből tűnik ki, hol ő magát „a világ világosságának” nevezi. Semmi önmagáról tett nyilatkozatában nem oly határozott az Üdvözítő; majdnem azt mondhatnók, hogy ebben a kifejezésben dicsekszik. Ez az önmegjelölés: „a világ világossága” egyedülálló az evangéliumban. Egyetlen szó sem korlátozza a legkisebb mértékben sem ezt a kijelentést. Krisztus, a világ világossága, olyan sugárzó, hogy elkápráztatja azokat, akik kihívó elbizakodottságban vele szembeszállnak:

„Ez az ítélet: a világosság a világra jött, de az emberek jobban szerették a sötétséget, mint a világosságot, mert cselekedeteik gonoszak voltak.” (Ján. 3, 19.)

„Ismét szólott nekik Jézus: Én vagyok a világ világossága. Aki engem követ, nem

fog sötétségben járni, hanem az élet világosságát fogja bírni." (Ján. 8, 12.)

„Akkor mondá Jézus: Ítéletre jöttem e világra; a vakok legyenek látókká, a látók legyenek vakokká." (Ján. 9, 39.)

„Felelé nekik Jézus: Csak kevés ideig van a világosság köztetek. Járjatok abban, míg világosságtok van, mert különben a sötétség meglep benneteket. Aki sötétségben jár, nem tudja, hova megy. Míg világosságtok van, higgyetek a világosságban, hogy a világosság gyermekei legyetek . . . Én világossággal jöttem e világra, hogy senki aki bennem hisz, ne maradjon a sötétségben." (Ján. 12, 35, 36, 46.)

Ime: a belső megvilágításnak milyen teljessége volt meg az Úrban, midőn az emberek között tartózkodott. A katolikus teológia arra tanít bennünket, hogy fogantatásának első pillanatától kezdve, a Szűzanya méhében Isten teljes látását bírta. Az imént idézett helyek világos bizonyítékai ennek a tanításnak. Krisztusról való elmélkedésünk mindig azzal a gondolattal történjék, hogy az Istenember tetteit látjuk, aki megszakítás nélkül nézte a mennyei Atya arcát. És ez a látás világosabb és átfogóbb volt, mint az anyaloké, akik ránk vigyáznak.

Ha ezután le akarok még számolni azokkal a modern ábrázolásokkal is Jézus életé-

ről, melyek a legsajátosabb hangsúlyt ebben az életrajzban „a sikertelenségre” helyezik, akkor jól tudom, hogy ezzel a jámborságnak némely gyöngéd virágát is érintenem kell. Emellett azonban természetesen egyáltalán nem szükséges minden résztvevő szeretetet egyetemesen elítélni, mely ezt az Úr úgynevezett „sikertelenségét” teszi elmélkedése állandó tárgyává. Csak akkor kell a katolikus érzelmi élet ilyen megnyilvánulásait elítélni, ha azok Krisztus szerepének méltóságán nyilvánvalóan csorbát ejtenek. Megtörténik néha az is, hogy a szenvedő Úr iránti eleven szeretetet, mely kezdetben egészen megvilágosodott és egészséges volt, lassankint helytelenül fogják fel és helytelenül magyarázzák olyanok, akik „megvilágosodottak”, s akiknél az érzelem hatalmasabb, mint a kellő megfontolás. Ezért egészen nyíltan fel kell tennünk a kérdést: Lehet-e valóban azt mondani, hogy Krisztus élete a földön sikertelen lett volna?

Legelőször körül kell írunk, mi egyáltalán a sikertelenség. Sikertelenségről, kudarcról csak akkor lehet beszélni, ha az eszközök, melyeket valaki egy bizonyos cél elérésére használ, önmagukban alkalmatlannak a kívánt eredmény előidézésére. Nem lehet tehát szó sikertelenségről, mihielyt a dolgok csak nem egészen súrlódás nélkül

alakulnak. A kudarc^ohoz hozzátartozik a siker kifejezett akarása. Így nem mondhatjuk, hogy Krisztus élete kudarc volt, mert őt élete folyamán Athénben, vagy Rómában nem ismerték el; vagy, még általánosabban véve, mert az egész emberiség mennybe-menetelekor még nem tért meg. Semmiképpen sincs megalapozva az a hiedelem, mintha Krisztusnak szándéka lett volna az egész pogány világot még életében megtéríteni. Az evangéliumok tudósításaiban nem találni semmi nyomát ilyen szándéknak, vagy éppen ennek a célnak elérésére irányuló igyekezetnek. Ezért sem lehet egyáltalán azt mondani, hogy élete sikertelen lett volna, bármily sajnálatos is legyen egyébként, hogy a világ őt nem fogadta be.

Kudarc tehát mindenesetre azokban a feladatokban lehetett volna, melyek teljesítését erősen föltette volna magában.

Egy feladatot mégis biztosan teljesített: a saját megszentülését, mégpedig a legfenségesebb és legbefejezettebb módon. Még a legérzelmesebb misztikus sem sajnálhatná az Urat azért, hogy szentségének mértékét nem érte el. Az ilyen részvét nem jámborság lenne, hanem Isten-káromlás:

„Érettük szentelem meg magamat, hogy ők is meg legyenek szentelve az igazságban.” (Ján. 17, 19.)

Figyelmünket tehát azokra az eseményekre kell irányítanunk, melyek az Úrnak külsőleg látható feladatait világítják meg, hátha itt megállapítható valami kudarc? Ebben a kérdésben egészen bizonytalan talajon vagyunk, mert az evangéliumokban nem találunk célzást az Úr ajakáról arra vonatkozólag, hogy mit gondolt, mit akart életében elérni. Hogy egy művet véghezvitt, azt tudjuk, mert többször mondotta, mégpedig egész világosan. Hogy azonban mi volt ez a mű, erre vonatkozólag sohasem nyilatkozott határozottan. Ellenben ismét nagyon határozott volt, midőn arról biztosított bennünket, hogy a művet, amely miatt jött, befejezte:

„Én megdicsőítettelek téged a földön, a munkát elvégeztem, melynek teljesítését rámbíztad.” (Ján. 17, 4.)

A legközelebbfekvő értelmezés kétségkívül az volna, hogy Krisztus műve az akkor Palesztinában élt zsidók megtérítésében állott. Velük kellett volna elismertetni az ő isteni Messiásként való küldetését. Ennél fogva élete teljes sikerének talán így kellett volna megnyilvánulnia: földi pályafutásának egy megadott időpontjában minden palesztinai zsidónak Isten Fiaként kellett volna őt imádnia. Mondhatjuk már most, hogy az Úr Krisztus ugyan hozzáfogott egy

ilyen feladathoz, de nem teljesíthette éppen azért, mert az tényleg kivihetetlen feladat volt? Az evangélium tudósítása ebben a tekintetben nem ad nekünk támpontot. Semmi esetre sem tudjuk, hogy az Atya ilyen feladatot adott-e neki? Mindenesetre többízben mondta, hogy Izrael házának tévelygő juhaihoz küldetett. Ez azonban nem egyértelmű az egész népnek még életében való megtérítésével.

Amennyire mi tudjuk, Krisztus nem törekedett egészen határozott időponthoz kötött, ésszel-kézzel felfogható győzelem elérésére. Egy ilyen nem is akart siker be nem következése nem nevezhető tehát sikertelenségnek vagy megvalósulatlan reménynek. Nyilvános élete oly rövid volt, szentföldi utazásai oly keveset mutatnak az egész nép tervszerű megragadásából, hogy nyugodtan mondhatjuk: Krisztus egyáltalán nem várta az egész zsidó népnek általános hozzátérését. Mikor egyszer a tömeg jött, hogy királlyá tegye őt, visszavonult a hegyekbe, a magányba: „Jézus észrevette, hogy jönni akarnak, hogy erőszakkal elvigyék és királlyá tegyék. Ezért ismét a hegyre ment vissza, egészen egyedül.” (Ján. 6, 15.)

Nagyon jellemző e tekintetben az a mód, ahogy őt „testvérei” gáncsolják:

„Ezalatt közeledett a zsidó sátorosünnep.

Akkor mondták neki testvérei: Távozz innét és menj Judeába, hogy tanítványaid is lássák cselekedeteidet, melyeket művelsz; mert aki nyilvánosan ismert akar lenni, nem működik rejtekben. Ha te ilyen dolgokat tudsz cselekedni, mutasd meg magadat nyíltan a világnak. Ugyanis testvérei sem hittek benne." (Ján. 7, 2—5.)

Az Úr elnéző felelete egyúttal egészen határozott szándékot nyilvánít:

„Jézus válaszolta nekik: Az én időm még nem jött el; a ti időtök mindig jelen van." (Ján. 7, 6.)

Jézus a táborhegyi színeváltozásnál megdicsőülésének tanuit hallgatásra kötelezi:

„Mialatt lejöttek a hegyről, megparancsolta nekik Jézus: Senkinek ne beszéljeteek e jelenésről, míg az Emberfia halottaiból föl nem támad." (Máté 17, 9.)

Épp így hallgatást parancsolt azoknak az embereknek, akik az ő kézzrátétele által csodás módon meggyógyultak. Ellenben kétségkívül igaz, hogy bizonyosszámú embert már életében kiképzett, hogy küldetését legalább részben megértsék. De semmi sem jogosít fel bennünket annak elfogadására, hogy Izrael egész népének megtérítésén fáradozott volna, s azért, hogy ezt nem érte el, életének kudarca lett volna. Életének vége semmiesetre sem nevezhető sikertelenség-

nek. Hiszen éppen itt mutatta ellenségei előtt felsőbbségének oly nagy jelét, hogy tanítványai közül a legfélénkebbek sem gondolhattak balsikerre. Természetesen nem voltak képesek mindjárt megérteni, hogy halálát hogyan lehet összeegyeztetni hatalmával. De halála nem a gyöngeségnek jele, inkább a régi Egyház nyelvén „hatalmának jele”. Ezenfelül halála és föltámadása között oly rövid időköz — alig harmincnyolc óra — van, hogy tényleg nem lehet modern értelemben vett sikertelenségre következtetni.

Tehát legfeljebb életének az a másik oldala marad hátra, ahol talán kudarcról, csalódott reményekről, vagy sikertelenségről lehetne beszélni. Azok részéről való csalódásra gondolunk — nem tudjuk, sokan voltak-e, vagy kevesen —, akiket meg akart nyerni magának, de akik vonakodtak őt követni, vagy éppen elárulták. Lényegében azonban ez a kegyelem sikertelenségének tűnik fel. Ezen azt értem, hogy ezeknek az embereknek bár túláradó mértékben kínálta Isten a kegyelmet, mégis elzárkóztak előle, sőt még azzal ellenségesen szembehelyezkedtek. Azonban ezekre a titokzatos lelki eseményekre a „kudarc” szót alkalmazni az Isten gondolataiba és terveibe való beavatkozást jelentené. Ebben az értelemben Krisztus ereje még ma is „csődöt mond”,

sőt „sikertelen” magának az Istennek az ereje is, mert az emberek még mindig személye ellen is, meg parancsai ellen is lázadnak.

Ezeknek a jelenségeknek legmélyebb oka egészen más területen van. Az isteni kegyelem és az emberi szabad akarat együttműködésének megoldatlan kérdésében kell ezt keresnünk; nem tekinthetjük tehát Krisztus földi élete különös jelenségének. Ez a probléma mindent átfogó, nem ismer teret és időt. Bizonyos, hogy az Úr nem egyszer beszél szomorúan, sőt könnyezve erről a kikerülhetetlen tényről. De ebből nem szabad azt a következtetést levonni, mintha ő a maga művét sikertelennek tekintette volna, még pedig csak azért, mert az emberek tőle eltávoztak. Az Úr, vagy az evangélista rendszerint még mélyebb magyarázatát adja az emberek kemény-nyakúságának. Az isteni előretudásnak és ítéletnek nagy misztériuma világosít fel minket. A legjobb példa rá: Júdás esete. Maga az Úr nevezi ezt a szomorú esetet egy isteni ítélet teljesülésének és sohasem tartja személyes sikertelenségnek. Az apostolok kiválasztását kifejezetten olyan feladatnak nevezi, mellyel őt az Atya külön megbízta:

„Kijelentettem a te nevedet az embereknek, kiket nekem adtál e világból. A tieid

voltak s rámbíztad őket s ők a te szavaidat megtartották. Most megismerték, hogy minden, amit nekem adtál, tőled van.” (Ján. 17, 6—7.)

Az egyik apostolnak aposztaziája, Krisztust elárulása, még pedig úgyszólván az Úr szemeláttára, még leginkább vethetné fel a sikertelenség gondolatát. Hiszen a tizenketőnek a megnyerése volt az Emberfiának egyik lényeges célja. De éppen ennél az esetről látjuk, hogy Krisztus ezen tény magyarázatánál hogyan tér vissza a jövőbelésekre, melyeket a próféták már sokkal előbb adtak:

„Míg velük voltam, megtartottam őket a te nevedben, akiket nekem adtál. Megőriztem őket, senki sem vezett el közülük, kivéve a kárhozat fiát, akin az írásnak be kellett teljesednie.” (Ján. 17, 12.)

Maga Szent János is mély betekintést ad fejtegetéseiben, miért maradtak meg a zsidók hitetlenségükben:

„Jóllehet ily nagy csodákat művelt előttük, mégsem hittek benne. Így kellett beteljesednie Izajás próféta szavainak: Uram, ki hitt a mi üzenetünknek? És kinek lett az Úr karja kijelentve? Azért nem hihettek, mert Izaiás továbbá ezt mondta: Megvakította szemeiket és megkeményítette szívüket, hogy szemeikkel ne lássanak és szívük-

kel ne értsenek, hogy meg ne térjenek és gyógyulást nálam ne találjanak. Ezt mondotta Izaiás, midőn látta dicsőségét és róla szólott." (Ján. 12, 37—41.)

Kétségkívül az Úr szomorú volt; halálosan szomorította őt az emberek vaksága; de azután az a kifejezhetetlen nyomor is, mely vaksága miatt a zsidó népre fog szakadni. Ám ez nem azt jelenti, hogy művét eredménytelennek tartotta volna. Az evangéliumba való mélyebb behatolás inkább más szempontot hoz napfényre: az Úr Krisztus meg volt győződve, hogy ítéletre jött e világra; meg volt győződve, hogy a jónak és rossznak elválasztása személyében már megkezdődött. Ezért az ünnepélyes intés is, melyet fentebb már idéztünk:

„Akkor mondá Jézus: Ítéletre jöttem e világra; a vakok legyenek látókká, a látók legyenek vakokká." (Ján. 9, 39.)

Az ilyen szavak Krisztus küldetésének élénk tudatát jelzik. Egyetlen pillanatban sem lehetett meglepve, vagy legyőzve, mikor ő maga adta beleegyezését. Tudatos ellentétben állt a rossznak minden formájával. És emberileg szólva éppen Jézusnak ragyogó szentségétől kellett a zsidóknak megvakulniok, amikor visszautasították annak megvilágítását.

„Ezt hallották némelyek a farizeusok kö-

zül, akik nála voltak és kérdezték: Talán mi is vakok vagyunk? Jézus ezt felelte nekik: Ha vakok volnátok, nem lenne bűnötök. Ám ti azt mondjátok: látunk; így bűnötök megmarad. (Ján. 9, 40—41.)

Krisztus küldetésének gondolatánál talán kevés súlyt helyezünk arra a rendkívül fontos tényre, hogy személyében már az első naptól fogva, hogy a földön megjelent, megkezdődött az embereknel a jó és rossz közötti nagy elválasztás. Keresztelő Szent János Krisztusnak a rossz felett döntő erejére vonatkozólag egy rendkívül szemléletes gondolatot fejez ki. Leírja Krisztust, amint szórólapáttal a kezében, a még el nem különített gabonaszemeket a szélnek szórja, hogy így a polyvát a búzától elválassza.

„Szórólapáttal a kezében fogja megtisztítani szérűjét: a búzát csűrbe fogja gyűjteni, a polyvát azonban olthatatlan tűzben égeti el.” (Luk. 3, 17.)

Keresztelő Szent János felfogása szerint az Úr eme ítélő tevékenységének azonnal meg kell kezdődnie, amint ő, a Szent, az emberek között látható alakban megjelenik.

Egyet kell még megemlíteni. Bármennyire is akadályozta az emberek rosszakarata az Úrnak földi tevékenységét, mindennek ellenére a megváltás műve a lehető legnagyobb bevégzettségben teljesedett. Ebben egyetlen

krisztusi hívő sem kételkedhetik. S mindaz, amit közben szenvedett, csak a dicsőség elérésére volt rendelve:

„Ekkor mondá nekik: Ó, ti értelmetlenek, mily csüggeteg a szívetek azoknak elhívésére, miket a próféták mondtak! Nem kellett-e Krisztusnak ezeket szenvednie és úgy menni be dicsőségébe? És elkezdve Mózesen és mind a prófétákon, fejtegette nekik, mind amik az írásokban róla szólnak.” (Luk. 24, 25—27.)

Az apostolok csakhamar megtanulták Krisztus életének eredményeit megérteni. Megismerték az isteni tervet, az Isten megengedését és Isten szándékainak teljesülését. Csak ebben az értelemben érhetette a katolikus hagyomány a „sikertelenséget” az Üdvözítő életében.

„Őt Istennek elvégzett tanácsa és előre látása szerint kiszolgáltattátok, az istentelenek keze által a keresztre feszítettétek és megöltétek.” (Ap. cs. 2, 23.)

„De én mondom, testvéreim, hogy tudatlanságból cselekedtétek ezt, mint előljáróitok is. De Isten ezen a módon hagyta teljesülni, amit a próféták szája által előre hirdetett, azt ugyanis, hogy az ő Felkentje szenvedni fog.” (Ap. cs. 3, 17—18.)

Szent Péter ezen szavaival, melyeket éppen a Szentlélek vétele után mondott, sze-

retnénk bevégezni ezt a fejezetet. Az Úr szenvedéseiben való részvétel valóban szent karizma a katolikusok lelki életében. De nemkevésbé értékes és fontos az a bizonyosság és biztosság is, mely az Egyházat az Úr szenvedéséről való tanításában áthatja. Mert mélyen át van hatva attól a meggyőződéstől, hogy az Úr élete minden pillanatában életsorsának valóban ura és mestere volt.

XIII. FEJEZET.

Az Isten családja.

Az egyik legalattomosabb s egyszersmind legnagyobb veszély, mely manapság az Isten Szövetségében való hitünket fenyegeti, a katolicizmus lényegének hamis felfogása.

A 16. század vallási szakadása a szorosan vett nemzeti és állami egyházak különböző formájában végződött. Ma azonban mindeütt a tágasabb iránti igény támad fel a korlátozásokkal szemben. A protestantizmusban szaporodnak azok a törekvések, melyek az évszázadok óta gyakorolt partikularizmus ellen megindultak, pedig bizony ez a protestantizmus egyetlen ismert és ortodox formája. Bizonyos katolicitásra való törekvés nyilvánul meg némely modern embernél az államegyház szolgasága elleni fellázadásban.

Mégis a világi hatalomnak a vallási dolgokban való kényuralma ellen való lázadás mindenekelőtt csak valami negatív dolog, bármily öröndetes tényeket is tartalmaz a vallásos kortörekvések elfogulatlan szemlélője számára. A veszély benne a következő: a „katolikus” fogalomból ebben a mozgalomban csak a kiterjedés van meg, de nincs meg

a mélység. A nagy közösség, melyről oly sokat szónokolnak, mégis csak nagyon felületes közösség. Mert eme közösség eredeti dogmatikus tartalma annyira fel van hígítva mindenféle, tisztán természetes színézetű humanisztikus eszmékkal, hogy csak a legnagyobb aggodalommal nézhetünk ezen mozgalom fejlődése elébe.

Ilyen körülmények között az igazi katolicitásra — ami mély és egyúttal kiterjedt is — sürgősebb szükség van, mint valaha. Szükségünk van olyan katolicitásra, olyan katolicizmusra, mely egy katolikus népben alapszik. A római Egyháznak azt az igényét, hogy ő legyen a katolikus Egyház, és pedig az egyetlen katolikus Egyház, sokan jogtalan követelőzésnek tekintik. De a római Egyház kitart emellett. Egyedül neki vannak olyan tanításai és tervei, melyek minden ember számára alkalmasak. Egyedül ő támasztja azt az igényt is, hogy népe az egész emberiség legyen. Egyedül ő tekinti magát annak az Egyháznak, melyről a Te Deumban azt énekeljük: „Te per orbem terrarum sancta confitetur Ecclesia”, „Téged dicsér, Uram, az egész földkerekségen a szent Egyház.” A római Egyház abban a meggyőződésben él, hogy ez a nagy, mindent átfogó és közös himnusz az Istenhez ma is még olyan igaz, mint a 4. vagy 5. században.

Mert csak ő egyedül, kétségkívül ma is az az Egyház, mely a földkerekséget átfogja, az „ecclesia orbis terrarum“.

A katolicizmus fogalma a Szentírásban a következő jellemző kifejezésekben jelenik meg: „Isten családja“, vagy „Isten népe“. Ellenben ezt a kifejezést: „katolikus“, bármely gazdag is és bármily mély jelentőségű is, nem találjuk az Írásban. Maga az eszme azonban a Szentírásban ezen fogalmak által: „Isten családja“, „Isten háza“, vagy „Isten népe“ a lehető legvilágosabban meg van jelölve. Kiegészítésül legfeljebb még az „örökség“ kifejezést találjuk a Szentírásban. Ebben a megvilágításban azt az akarati aktust jelöli meg, mely által egyik nemzedék a másiknak tulajdonát teljes jogérvénnyel átadja. Ám mindjárt látjuk, hogy az „Isten családja“, „Isten népe“ fogalom közvetlen ellentétben áll korunk sok vallásirodalmi művének felfogásával. Úgy tűnik, mintha egy ilyen ideálban kételkednénk. Mi úgy látjuk, mintha ez az eszmény a vallási önzés egyik alakja lenne. Néha halljuk ezt a kérdést: „Miert kellene olyan emberek, kik magukat Isten népének nevezhetik, minden más ember kizárásával? Nem visszatérés ez a protestánsveretű, szűk szektavalláshoz? Az „Isten népe“ fogalom vajjon nem egyenesen a katolicizmusnak szétrombolása?“

Másrészt azonban az is világos, hogy a katolikusok, kik egy lelki család tagjainak, egy lelki birodalom polgárainak tekintik magukat, ezzel egyúttal vallásos életük és gondolkodásuk számára mélyre hatoló indítást kapnak. Mindjárt érzi a hívő, hogy biztos örökséget foglal el, hogy egészen határozott lelki hagyományt vesz át. És átlátja, hogy a Lélek élete sohasem lehet számára olyasmi, amihez csak egyedül neki van köze.

Az Isten lelki családjáról szóló tanítás egyszerű elfogadásának manapság egyik nagy nehézsége a természettudomány gondolatainak nagy elterjedtsége és népszerűsége. Az emberiség őstörténetét a természettudós más világításban látja, mint a teológus. Még katolikus körökben is észlelhető ennek hatása. A kinyilatkoztatás tényeit, mint például az ember teremtését és bukását, nem fogadják el teljes valóságukban. A bibliai elbeszélések alapjainak többé nem adnak teljes hitelt. Sőt a modern leszámazástan még a teológusok körében is okozott károkat. Mintha csak nem is tudós mondaná: „A származás módján nem akarjuk a fejünket törni. Jobb, ha mindjárt úgy foglalkozunk a körülményekkel, ahogy manapság állnak. Itt van elég bizonyítékunk. Létezésük már a ténnyel önmagában eléggé igazolva van.”

Ha azonban jobban nézzük a dolgot, azt kell mondanunk, hogy a kereszténységnek itt határozottan kell védekeznie. A krisztusi hitnek feltétlenül síkra kell szállnia azért a tényért, hogy az Úristen az emberiség történetének egészen meghatározott pontján az emberi nemzedéket mint az ő családját, mint az ő népét hívta életre.

A mai katolikus Egyházat nem tudjuk megmagyarázni és megérteni, ha nem hozzuk közvetlen vonatkozásba azzal az Egyházzal, mely az utolsó vacsora termében a Szentlelket fogadta. Époly kevésbé tudjuk azonban az utolsó vacsora termékének Egyházát megérteni, vagy csak Jézus Anyjának szerepét is helyesen értelmezni annak „a százhusznak gyülekezetében”, ha a Biblia tudósítását Ábrahámról, Ádámról és Éváról el nem ismerjük és nem hisszük. Mert lényegében kezdettől végig átvonul az emberiség történetén — hogy a liturgia szavaival éljünk — a „magnum hereditatis mysterium”: az örökség nagy titka, a családi örökség, a jogfolytonosság és embereknek, népeknek kölcsönös összeköttetése.

Az ember származásáról szóló tan mellett egy másik mai tudományos kérdés is módosította az Isten népéről való felfogást. A kérdésnek, amire gondolok, több köze van a teológiához, mint a természettudományhoz.

Ez a hitetlenek üdvözülésének kérdése. Nagyon nehéz és igen sötét probléma rejlik emögött. Napjainkban sokkal behatóbban foglalkoznak ezzel a kérdéssel, mint valaha a múltban. Természetesen csak a hívőket foglalkoztatja, mert egyetlen hitetlent — feltéve, hogy valaki egyáltalán annak tartja magát — nem kínoznak ilyen kétségek. Ebbe egy pszichológiai momentum játszik bele. A hitetlenek üdvözülésének kérdését mindekelőtt azok vetik fel, akik a saját üdvözülésükkel törődnek. De nem történhetik-e megfordítva is, hogy t. i. egy nemkatolikus, aki még hűségesen ragaszkodik saját hitéhez, egészen komolyan teszi fel a kérdést, hogy a krisztusiak vajjon üdvözülnek-e? Egy példa kínálkozik erre más téren.

Némely jóindulatú és hagyományaihoz hű luteránus már komolyan felvetette a kérdést, hogy a katolikusok, mint katolikusok, egyáltalán hogyan üdvözülhetnek. Csak azért foglalkoztatja a kérdés, mert fél a saját üdvössége miatt. Mintha a régebbi keresztény századokat kevésbé érintette volna ez a fogós kérdés, habár természetesen sohasem tévesztették szem elől a hitetlenek sorsáért való aggodalmat. Mégsem volt sohasem annyira előtérben ez a probléma, mint ma van. Nem hagyjuk magunkat megingatni abban a meggyőződésünkben, hogy Isten családja,

Isten népe vagyunk s így kegyelemteljes kiválasztás külön tárgyai. Szent Pál írásai világosan mutatják az ő lelki állásfoglalását azokkal szemben, kik az Ó vagy Újszövetség megígért kegyelmeit nem fogják fel. Ide vonatkozik különösen a rómaiakhoz írt levél ismert része:

„Ha a pogányok, kiknek nincs törvényük, természetes ösztönből teljesítik a törvény követelményeit, így ezek, kiknek törvényük nincs, önmaguk törvényük maguknak. Hiszen bizonyítják, hogy a törvény lényege szívükbe van írva. Lelkiismeretük bizonyítja ezt gondolataik által, melyek egymást vádolják, vagy védik azon a napon, mikor Isten az emberek rejtett szándékait az én evangéliumom szerint, Jézus Krisztus által megítéli.” (Róm. 2, 14—16.)

Egy más helyen, a korinthusiakhoz írt első levélben átengedi azokat, akik „kívül” állnak, Isten ítéletének, mert neki, Krisztus apostolának csak azok fölött van hatalma, kik „hozzánk tartoznak”:

„Hogyan ítélem meg a kívülállókat is? Nem azokat kell-e ítélnetek, akik hozzánk tartoznak? A kívülállókat Isten fogja megítélni.” (I. Kor. 5, 12—13.)

Timóteushoz intézett levelében azután Szent Pál még egy pontos utasítást ad, hogy hogyan viselkedjék a krisztusi hívő a nagy

tömeggel, s annak minden tévedésével és tudatlanságával szemben:

„Az Úr szolgálja pedig ne vitatkozzék, hanem legyen mindenkivel szemben szíves, a tanításban jártas és türelmes. Szelíden kell útbaigazítania az igazság ellenségeit. Talán mégis megadja nekik Isten, hogy nézetüket megváltoztassák, az igazságot elismerjék, meggondolják magukat s az ördög töréből kimeneküljenek, mely fogva tartja őket, hogy szándékát teljesítsék.” (II. Tim. 2, 24—26.)

Minden krisztusi már eleve elfogadja, hogy Isten minden emberrel szemben kegyesnek és irgalmasnak akar mutatkozni. Ez a meggyőződés majd elég is volna, mert ez a felfogás nem mond ellen annak a másiknak, hogy tudniillik van Istennek egy családja és hogy ennek a mennyországot kell örökölnie.

Am úgy látszik, mintha egyes újabb teológusok ennél tovább mennének. Ez az általános elnéző és jóságos felfogás őket nem elégíti ki. Egyrészt szeretnék tudni, hogy miként hatol be a kegyelem azok szívébe is, kik nem tartoznak láthatólag Isten népéhez. Másrészt szeretnék kifürkészni, hogy akiket valamilyen rejtett módon megérint az Isten kegyelme, szintén valóban Isten családjához tartoznak-e. Készséggel elismerjük, hogy a szám hatalmában való bábónás tisztelet na-

gyon kedvezőtlenül hatott azokra, akik a természetfölötti dolgok értékelésében nem megfelelően iskoláztak. Ha azoknak a ropant nagy számára gondolnak, akik Isten országán kívül állnak, ez a gondolat leveri őket. Mégis közelebbről nézve a dolgot, a probléma ugyanaz, akár sokmillió kívülállóról van szó, mint a jelenben, akár csak kevésről. Nekem úgy tűnik, bármilyen megoldást is adjunk ennek a kérdésnek, az Isten népének kiváltságos helyzetét ez nem érinti. Nincs semmi olyan magyarázat, mely a mi lelki családi összeköttetésünket valamilyen módon kisebb értékűvé tehetné. Mi egy családdhoz tartozunk az Úr Krisztussal, az ő apostolaival, édesanyjával, a prófétákkal, a pátriárkákkal s minden idők igazaival együtt.

„Így nem vagytok többé jövevények és zsellérek, hanem a szentek polgártársai és Isten házanépe. Az apostolok és próféták alapjára vagytok ráépítve s a szegletkö Krisztus. Benne lesz eggyé az egész épület és növekszik fel az Úrban szent templommá. Benne épültök ti is együtt az Isten lakóhelyévé a Lélek által.” (Ef. 2, 19—22.)

El sem lehet gondolni ennél világosabb beszédet a katolikus Egyház nagy lelki közösségének körülírására. Legfeljebb ezt a kérdést lehet fölvetni: van-e valahol a vilá-

gon a számos vallási megnyilvánulás között csak egy is, amely csak távolról is fogható volna az imént adott körülíráshoz? A katolikusok számára a felelet világos. Csak az ő Egyházában és őbenne valósul meg napról-napra ez az eszmény. Éppen a lelki közösségben való összetartozásnak ez az érzése hiányzik különös mértékben a nem-katolikusoknál. Az eretnokség vagy szakadás első ismertetőjele a lényeges vallásos dolgokban való laza összeköttetés. Ezért nem túlzó állítás, ha azt mondom, hogy az erős vagy másrészt csak laza összetartás a lényeges hitbeli dolgokban megkülönböztető ismertetőjel katolikusok és nem-katolikusok között. A mult hívő nemzedékei lelki örökséget hagytak ránk, még pedig oly módon, ahogy az emberi nemzedékek természetes átadásából elgondolható nem volna. Az a száz-húsz, aki Máriával, Jézus anyjával és testvéreivel az utolsó vacsora termében a Szentlélek jövetelére várt, minden ígéretnek befogadója volt, amit az Úr a pátriárkáknak adott: „Ábrahámnak és az ő ivadékaának örökre.” Minden következő krisztusi nemzedék csak kiegészítése ennek a már magában teljes családnak: új gyermekek születnek benne. Oly lelki áthagyományozás van itt, mely soha, egy pillanatra sem ismer megszakítást. Erre és semmi másra nem gondo-

lunk, mikor az Egyházzól azt mondjuk, hogy „apostoli” Egyház. Ez a kifejezés jelzi a természetfeletti rendnek nagy biológiai tényét, hogy mi mind az Isten családjában születünk.

A természetfölötti átöröklés ezen törvényszerűségében látjuk helyesen az Isten Anyjának helyzetét. Csak őáltala lett természetes örököse Krisztus mindannak, ami őelőtte volt. Mária által jutott jogaiba Dávid háza:

„Az Úristen neki adja atyjának. Dávidnak trónját s uralkodni fog örökre Jákob háza fölött és az ő uralkodásának nem lesz vége.” (Luk. 1, 32—33.)

Mert az Isten Fia nemcsak testet vett Máriától. Tőle és rajta keresztül megkapta mindazt a lelki jogot, mely a paradicsomig visszanyúlik. Ezek a jogok tették Krisztust a szó teljes értelmében a „világ örökösévé”. Krisztus emberrélevése nemcsak az emberi természet elfogadását jelenti, hanem az emberekre kirótt összes kötelezettségek átvételét.

A katolicizmus a legtágabb értelemben véve ismeri a lelki dolgok élő folytonosságát és fennmaradását. Tulajdonképpen értelemben egyikünk sem kezdő. Mindnyájan már határozott hagyományokba lépünk be. Senki sem kívánja tőlünk a szentségnek új útjait, mert mi lényegileg az Isten családjá-

hoz tartozunk és ennek a családnak hagyománya lépten-nyomon körülvesz bennünket. Belehelyeztetünk a hagyományba s az mindig nagyobb, mint mi. Krisztus birodalmában való használhatóságunk sem önmagában álló elszigetelt valami. Akár akarjuk, akár nem, mindig mások nyomdokaiba lépünk, az ő munkájuk tehát a mienk lesz. Az Úrnak szavai apostolaihoz, hogy „ők ott aratnak, ahol mások vetettek”, bámulatba ejthetnének. Hogyan is van? Mások vetettek volna és az apostolok szedik le a gyümölcsöt!? Mi éppen az ellenkezőjét gondolnánk. De az Úr szavai világosak és biztosak:

„Nemde azt mondjátok: még néhány hónap és következik az aratás? Íme, én mondom nektek: emeljétek föl szemeiteket és nézzétek a földeket, már megérték az aratásra. Az arató megkapja jutalmát és terményt gyűjt az örök életre, hogy aki vet és arat, együtt örüljenek. Mert itt igaza van a közmondásnak: Az egyik vet, a másik arat. Én titeket aratni küldtelek, amit nem ti munkáltatok meg, mások végezték a munkát s ti álltok be az ő munkájukba.” (Ján. 4, 35—38.)

A minket megelőző évszázadok fáradságos lelki munkája lényegileg épűgy a krisztusi örökséghez tartozik, mint az Egyháznak minden szentsége, mely az első pünkösdtől

kezdve összegyűlt. Az Isten birodalmának egyik munkása sem pionír, nem felfedező, vagy feltaláló, — csak örökös. Mindenesetre tíz talentumnyi gazdag örökséget kap, de saját munkájával további tízet kell hozzá szereznie.

XIV. FEJEZET.

Az isteni ígéretek.

Az „ígéret” szó a Szentírásban gyakran fordul elő. Érdeemes volna erről külön értekezést írni. Az ígéret tulajdonképpen a Szövetséghez tartozik, melyet az Úristen az emberekkel kötött, legyen az akár az Ó-, akár az Újszövetség.

Az Ószövetség ígéreteken alapszik. Az ó törvény hívőit az ígéretek gyermekeinek nevezik. Isten ígéreteinek megmásíthatatlansága volt a kiválasztott nép számára a teocentrikus nagy tény. Ez minduntalan visszatér náluk. A pátriárkák hitének, reményének és szeretetének végső próbaköve: nem kételkedni Isten ígéreteinek teljesedésében minden ellenkező látszat ellenére sem. Isten ígéreteiben kételkedni mindjárt Istentől való elszakadást jelent:

„Ő (Ábrahám) minden remény ellen bizalommal hitte, hogy sok nép atyja lesz, mert megmondattott neki: Így lesz a te ivadékod. Hite nem gyöngült meg, habár tudta, hogy teste csaknem elhalt — csaknem százesztendőss volt — és Sárának méhe is. Nem hagyta magát bizalmatlanság által eltántorítani Is-

ten ígérete teljesedésének hitétől, sőt bebizonyította erős hitét; dicsőítette Istent és teljesen meg volt győződve, hogy van hatalma ígéreteinek teljesítésére. Ezért is tudott ez be neki megigazulásul." (Róm. 4, 18—22.)

Az Újszövetségre vonatkozólag, amely tulajdonképpen Krisztus, Szent Pál ismert szavait bírjuk:

„Isten minden ígérete benne igenlésre talált, azért mondunk Átala dicsőséget Istennek, az Amennak." (2. Kor. 1, 20.)

Nem kell csodálkoznunk azon, hogy oly fölséges jutalom jár az ígéletben való hűséges hitért s annak állandó emlékezetben tartásáért. Különösen, ha tekintetbe vesszük az idő hosszúságát, melynek az ígélet hírüladásától annak beteljesedéséig kellett eltelnie. Ezen ígérek változatlan alapvonalai adják az Ószövetségnek rendíthetetlen szilárdságát. Az Ószövetség népe történetének minden változandóságán, hűtlenségén, sorscsapásán átvonuló és egységet adó gondolat: az ígélet, mely az atyáknak adatott. Ha volt valaha egy önmagában megalapozott vallás, úgy az a zsidó népé volt, melyet a mindent átható ígéletnek köszönt:

„Isten Ábrahámnak ígéletet téve, mint-hogy senki nagyobbra nem esküdhetett, ön-

magára esküdött s ezt mondta: Bizonyára áldással áldalak meg téged és megsokasítva megsokasítlak téged. Így ő türelemmel várt és megnyerte a megígértet. Ugyanis az emberek maguknál nagyobbra esküsznek s az eskü bizonyosságot ad s véget vet minden vetekedésnek. Mivel Isten az ígélet örökösének egészen különös módon akarta megmutatni végzéseinek változhatatlanságát, esküt tett, hogy így két változhatatlan tény által, melyekben Isten nem ámíthat, erős támaszunk legyen, melyekkel a nekünk nyújtott reménységbe kapaszkodunk. Ebben biztos, erős horgonya van lelkünknek, mely elér a kárpit belsejéig. Oda ment be Jézus, a mi előljárónk érettünk, mint Melkizedek rendje szerinti örök főpap." (Zsid. 6, 16—20.)

Tehát az ígélet természetéhez tartozik, hogy változhatatlan legyen. Abban minden szó a maga eredeti értelmében döntő értékű. Ha abból csak egyet is meg akarnának változtatni — ha mindjárt jobbal is akarnák helyettesíteni — elenyészne annak ereje, mert éppen ezáltal a változtatás által válnék nyilvánvalóvá az ígéletadó gondolatának és akaratának megváltozása. Minden ígélet lényege tehát a változhatatlanság.

Mármost milyen szerepet játszik az ígélet az Újszövetségben? A legkevesebb, amit mondhatunk, ez: éppoly nagy helyet

foglal el, mint egykor a pátriárkák hitében. Mert Krisztus valóban beteljesülése az ígéreteknek, melyeket az atyák kaptak. Istennek minden ígérete benne valósul meg. Ezenkívül ő maga is valóban nagy ígéreteket tesz. S mivel ő maga az Ígélet, annál jobban az ígélet vezetése alatt élünk. Ámbar itt természetesen különbség is van. Mi már az ígélet zálogát is bírjuk, mely az Újszövetség kizárólagos tulajdona: mienk az ígélet Szentlelke:

„Miután az igazság ígését, üdvösségtek jóhírért hallottátok s abban hittetek, benne a megígért Szentlélekkel meg vagytok pecsételve. Ő a záloga a mi örökségünknek.” (Ef. 1, 13—14.)

Az Újszövetség ígéretei kétfélék: dogmatikusak és személyiek.

Dogmatikus ígéreten értjük azokat, amelyek megvalósulása a jövőben van. Olyan ígéreteket tehát, melyek az utolsó dolgokra vonatkoznak, például az Udvözítő visszatérésére, a test feltámadására és az örök életre. Ide tartoznak azok az ígéretek is, melyeket az Úr Egyházának adott: hogy a pokol kapui nem vesznek erőt rajta, hogy vele lesz mindennap, az idők végéig. Katolikusnak kötelessége, hogy ezekben az ígéretekben higgyen. Ebben ingadozóvá válni a kezdődő hanyatlás jele.

„Mindenekelőtt tudjátok, hogy az utolsó napokon gúnyolódók gúnyos beszédekkel lépnek fel, emberek, akik saját kívánságait követik s ezt mondják: Hol marad az ígért eljövétel? Mióta az atyák elaludtak, minden úgy maradt, mint a teremtés kezdete óta volt.” (2. Pét. 3, 3—4.)

Továbbá a dogmatikus ígéretekhez tartozik, hogy mindazoknak megadatik az örök élet, akik az Űrban elaludtak:

„Legyen dicsőítve Isten, a mi Urunk Jézus Krisztus atyja! Ő nagy irgalmasságában Jézus Krisztus feltámadása által a halálból újrászült élő reménységre, halhatatlan, fertőzetlen és hervadhatatlan örökségre. Ez az égben el van téve nektek, kik Isten erejével a hit által az üdvösségre megőrizettek vagytok.” (1. Pét. 1, 3—5.)

Minden igazi krisztusi hívőt mélységesen átjárnak ezek az isteni ígéretek, ezért a mi istentiszteletünknek és vallásosságunknak egészen és teljesen Isten hűségéről való eleven meggyőződésen kell alapulnia. Az adott ígéretek ténye azonban meg kellene hogy őrizzen bennünket minden dogmatikus túlzástól és a vallási fejlődésben való helytelen hittől. Haladásunk csak az ígéretek teljesülését és elérését jelentheti, de sohasem egy új vallás kifejlődését. A mi hitünk nem valami filozófia, hanem eskü-

vel megerősített Szövetség. Mert a jövőendő boldogság, amit hittel várunk, az ígéretek beteljesülésében fog állni, nem pedig valamely elmélet vagy okoskodás megvalósulásában. Minél inkább haladunk előre, annál jobban megértjük és szeretjük az ígéreteket, de újabb ígéreteket már nem kapunk, Isten, az Úr nem vesz újabb kötelezettségeket magára az embereket illetőleg, Az ígéretek, melyeket kaptunk, oly nagyok és fölségesek, hogy Szent Péter szavai szerint semmit a világon azokhoz hasonlítani nem lehet. Egy gondolatot kell ehhez még hozzáfűzni. Úgy látszik, hogy napjaink vallásos életének — és nem utolsó sorban áhítatgyakorlatainak — elsekélyesedése is közvetlenül arra vezethető vissza, hogy elfelejtettük ezeket a most ismertetett nagy krisztusi ígéreteket.

Most még egy szót a személyi ígéretekről. Mindenekelőtt egy előzetes megjegyzést kell tennünk. Minden kísérletnek, mely a nagy ígéretektől független, egyéni vallásos élet felépítésére irányul, kudarccal kell járnia. Sohasem kapunk vagy kérhetünk Istentől valamit azonkívül, amit ő már nekünk megígért. Egyéni vallásos életünk épűgy az ígéretek törvénye alatt áll, mint az Egyház közös élete. A dogmatikus és személyes ígéretek között itt csak a világos megértés

kedvéért tettünk különbséget s nem azért, mintha az valóban fennállna. Személyes ígéreteken nem olyanokat értek, melyeket valaki közvetlenül kapott. Az evangélisták értesítése szerint Krisztus, az Úr csak az apostoloknak adott közvetlen módon ígéreteket. És itt Szent Pálnak ismét különleges szerepe van. Neki Krisztus ígéretet tett egészen egyéni segítségre:

„Mondá pedig az Úr éjtszaka látomásban Pálnak: Ne félj, beszélj csak tovább és ne hallgass. Én veled vagyok, senki sem fog hozzád nyúlni, hogy neked ártsen, mert nekem sok népem van ebben a városban.” (Ap. Csel. 18, 9—10.)

Később Krisztus ismét a végleges győzelem biztosítékát adja Szent Pálnak:

„A következő éjtszakán megjelent neki az Úr és ezt mondta: Légy bátor! Ahogy Jeruzsálemben tanuságot tettél rólam, úgy tegyél Rómában is.” (Ap. Csel. 23, 11.)

Egyéni ígéreteken itt olyanokat értek, melyeket minden krisztusi hívőnek saját egyéni élete számára adott segítségül Krisztus, az Úr. Ezek nem egyes kiváltságosaknak, hanem minden hívőnek szólnak. Céljuk, hogy biztonságot nyujtsanak az önmegszentelés nagy művéhez.

„Aki én bennem marad és én őbenne, az sok gyümölcsöt terem.” (Ján. 15, 5.)

„Aki pedig engem szeret, azt az Atya is szeretni fogja és én is, és kinyilatkoztatom magam neki.” (Ján. 14, 21.)

Íme néhány azokból az ígéretekből, melyek lelkiéletünk alapját alkotják. Ezek határozott biztosítékát adják lelkiéletünk növekedésének, ha bizonyos természetfeletti feltételeket teljesítünk.

Továbbá vannak ígéreteink, melyek minden baj ellen védelmet biztosítanak:

„De egy hajszál sem vesz el a fejeteokről.” (Luk. 21, 18.)

„Ezeket mondtam nektek, hogy bennem békességték legyen. E világban szorongatások lesz, de vigasztalódjatok, én meggyőztem a világot.” (Ján. 16, 33.)

Krisztusnak — kinek hatalma van az égben és a földön — oltalmazásunkra vonatkozó ígéretei számtalan krisztusi nemzedék részére a vigasztalásnak bőséges forrásaivá váltak sok és nagy szenvedéseik közepette. A segítő készségnek felette világos bizonyítékai ezek és Krisztus erejének is, aki egyedül tud minket minden bajtól megvédeni.

Második fajtája a személyes ígéreteknek azok, melyek a tökéletes életet követőknek adattak, tehát mindazoknak, akik Krisztus iránti szeretetből mindent elhagytak s szűkebb értelemben vett tanítványai lettek:

„Akkor felelvén Péter, ezt mondta neki: Íme, mi mindent elhagytunk és követtünk téged, mi lesz ezért a mi részünk? Jézus mondá nekik: Bizony, mondom nektek, ti, kik engem követtetek a világ újjáalakításában, mikor az Emberfia fölséges trónján fog ülni, ugyancsak tizenkét trónon fogtok ülni s megítéletek Izráel tizenkét nemzetségét. Mert mindaz, aki elhagyja házát, testvérét, nővérét, atyját, anyját, feleségét, gyermekét és szántóföldjét az én nevemért, az sokkal többet fog bírni helyette és az örök életet örökli.” (Máté 19, 27—29.)

A százszoros jutalom ígérete több az Úr részéről, mint jámbor kívánság. Ez teljes igazság. Ez az alapítási okmány, melyen az az evangéliumi szegénység hatalmas műve felépül. Az evangéliumi tanácsok szerinti szerzetes életnek elengedhetetlen feltételei éppen ezek az isteni ígéreték.

Az Úr Krisztus az ő Egyházának nagy lelki adományokat és értékes kegyelmeket ígért; Egyházát mérték felett gazdaggá tette:

„Fölmenvén a magasságba, fogva vitte a fogságot s kiosztotta az embereknek adományait.” (Ef. 4, 8.)

Ajándékainak mértéke, melyeket egyes lelkeknek ad, valóban sehol sincs meghatározva. Itt hívása és kiválasztása dönt egyedül:

„Mindezt ugyanaz a Lélek eszközli, ki mindenkinek akarata szerint adja ajándékait.” (1. Kor. 12, 11.)

A kegyelmek mértéke teljesen Isten szabad elhatározásától függ. Egy krisztusi hívő sem támaszthat igényt valamely cselekedete miatt több kegyelemre, mint amennyit neki az Úr kimért. A rendkívüli adományokat, melyeket a szenteknél megcsodálunk, mindig Isten szabad ajándékainak kell tekintennünk. A nyert adományok iránti hűség is — a legszentebb embereknek is — csak arra a jutalomra ad igényt, mely minden jócselekedetért meg van ígérve. Egy krisztusi hívő sem teheti magát méltóvá nagyobb kegyelmekre, mint amelyeket neki az Úr megszabott s az Úr adja meg a rendkívüli adományok befogadására előkészítő kegyelmet.

Ebben az összefüggésben jegyezzünk meg egy tényt, mely különösen manapság figyelemreméltó, mikor oly sok elméletet képzelnek el a lelkiéletről.

Van-e olyan ígéret, mely szerint a Lélek adományait elérhetjük, ha bizonyos meghatározott aszkétikus gyakorlatokat végzünk? Van-e az aszkétikus életnek nemzedékeken keresztül kialakult olyan hagyománya, hogy nagy megvilágításokban részesülnek azok, kik elszántan megjárták a krisztusi élet tisztulási útját?

Egyetlen teológiai szabály sem tud erre megdönthetetlen feleletet adni. Az mindenestre bizonyos, hogy semmi, pusztán testi aszkétikus gyakorlat nem képes soha kegyelmeket kieszközölni. E mellett mégis bizonyos, hogy az ilyen gyakorlatok nagy lelki fenkötséget és sok boldogságot tudnak adni. Ez azonban egy újplatonikusnak épúgy élménye lehet, mint a krisztusi hívőnek. Mert az ilyen megélések akkor nem a kegyelemből származnak, hanem természetes adományok, a nehéz fáradságnak gazdag jutalmát adják.

A dolgok természetfeletti rendjében azonban csak egy kérdés lehet: Isten, az Úr, a misztikus megélések nagy kegyelmeit hozzá kötötte-e aszkétikus cselekedetek hűséges gyakorlásához? (De ez esetben is csak természetfelettiokről lehet szó!) S a felelet: Igen is, van ilyen hagyomány és a tényleges krisztusi szentségre törekvés hosszú tapasztalatai igazolják ezt s én szívesen teszem hozzá, hogy vannak e tekintetben az Úrnak megíratlan ígéretei. Ezek következtében a misztikus élet gyönyörűségei és a Szentlélek vigasztalásai megadatnak mindazoknak, akik hűségben járják az Egyház által elismert aszkézis útját.

XV. FEJEZET.

Isteni feltételek.

Egy előbbi fejezetben már kifejtettük azt a gondolatot, hogy az isteni Szövetség egyes részeit helyesen nevezhetjük isteni feltételeknek is. Mindennapi természetfeletti életünk igen sok magasztos valóságot tételez fel, melyeket a hívők mint magától értetődőket vesznek tudomásul s melyekről alig beszélnek.

Mi is cselekszünk s buzdítunk másokat is cselekvésre s mindez annak hallgatólagos feltételezésével történik, hogy minden cselekvés, természetfeletti szempontból tekintve, bennünk is, másokban is az okok végtelen láncolatának eredménye, mely láncnak egyetlen szeme sincs a kezünkben. Igazhitőségünket ilyen feltételezések védik. Ha mi valaha úgy tekintenénk az ember lelkiéletét, mint önmagában zárt tényt, teljesen függetlenül és érintetlenül egyéb tényektől s nem inkább úgy, mint egy fának a gyümölcsét, melynek gyökerei mélyen lenyúlnak a teremtetlen valóságokba, — akkor igazhitőségünkön komolyan kellene kételkedni. Bár könyvet könyvre írjanak az

emberek lelkiéletéről, erényre való törekvéséről és erkölcsi erőfeszítéseiről: csak akkor fognak helyeset írni, ha az isteni feltételekben hisznek. Akkor ugyanis azzal a meggyőződéssel írnak, hogy az emberek minden fáradozása olyan kezdeményezést és erőket tételez fel, melyek nagyobbak, mint az emberéi, mert Istentől származnak és ezek egyedüli tényleges okai az emberi lélek termékenységének. Aki nem hisz ezekben a feltételekben, az legjobb esetben pogány moralista lehet, de nem krisztusi tanító. A szónok legnyomatékosabb intéseinek mindig feltételeken kell alapulniuk, hiszen mindazok a követelések, melyeket a bűnösökkel és igazakkal szemben támaszt, csak az isteni, természetfölötti kegyelem segítségével teljesíthetők. Azzal a lelkes misszionáriussal, aki Krisztus követségében megy a pogány országokba, egész csapat láthatatlan munkatárs halad együtt. Elkísérik őt és munkáját a siralmas kudarc-tól megóvják.

Könnyű összehasonlítást tenni a természetes és természetfeletti rend feltételei között. Látjuk, hogy mindennapi ténykedéseink számtalan, sokszor egészen jelentékeny feltételt kívánnak. A természetfölötti életben való minden haladás azonban sokkal nagyobb feltételeken nyugszik, melyeket gyak-

ran egészen maguktól értetődőknek tekintünk. Ha például megígérem, hogy barátomat egy határozott napon meglátogatom, ígéretem oly sok adott dolgot tételez fel, hogy azoknak felsorolása elképesztene bennünket, — már amennyiben az egyáltalán egész teljességében lehetséges volna. Sokan közülünk egyáltalán nem is tesznek ígéretet a nélkül, hogy előre ne bocsátanak: ha Isten akarja. Ez a rövid mondás azonban roppant sokat foglal magában. Valójában azt mondja, hogy a nap, a hold és a csillagok pályájukon tovább kell, hogy fussanak, s hogy millió egyéb ténynek változatlannak kell maradnia. Mindez a legkisebb mértékben sincs az én hatalmamban, s mégis szándékom teljesen tőlük függ. Pedig talán sohasem említünk semmit ezekből az okokból, vagy még csak nem is gondolunk rájuk. Néha, alkalomadtán gondolunk egészen határozott lehetőségekre, mint például hirtelen megbetegedésre, vagy akár a halálra, hogy csak a legrosszabbakat említsük meg, de az ilyen lehetőségektől való félelem akkor szándékainkban kicsinyekké és szerényekké tesz bennünket. De önmagában véve az sem volna különös, ha délutáni sétánknál például a nehézkedés törvényére gondolnánk, mert hisz e nélkül egyetlen lépést sem tehetnénk. Ez a hasonlat termé-

szetesen kissé szokatlanul hangzik, ha teljesen helyes is, mert ezzel mindennapi életünkbe belenyúló tényt fejeztünk ki. De egyáltalán nem szokatlan egy ilyen hasonlat, mihelyt a természetfölötti életre gondolunk. Épúgy, mint a földön való járásban, a lelkiéletben is minden lépés ezernyi föltételtől függ. Csak az a különbség, hogy míg fizikai haladásunk föltételeiről világos fogalmunk van, a lelki haladás föltételei homályosak előttünk. A különbség nem az erők számában, közelebbi vagy távolabbi mivoltában, hanem csak azok megmagyarázásának lehetőségében van. Ha nem is minden, de igen sok természetes erőt tapasztalásszerűen figyelhetünk meg. Mintegy belélegezzük azokat. Azonban éppen ebben különbözik a természetfeletti a természetestől.

A nagy, természetfeletti feltételeket nem érinthetjük, nem láthatjuk, és semmi más módon nem esnek megfigyelésünk alá. Minden létező életerő között ezek a legelrejtettebbek. S itt az alapja annak, miért van az ember állandóan abban a veszélyben, hogy önmagát tekintse minden jótulajdon-sága végső forrásának és egyedüli okának. Csak az imádságban, s főleg a kérőimádságban veszi észre az ember teljes függé-

sét azoktól az erőktől, melyek közül egy sincs hatalmában.

Olykor-olykor egy szentnek a lelkét megvilágosítja Isten és az isteni kinyilatkoztatásban látja azokat a mélyen rejlő életerőket, melyek lehetővé teszik az ő személyes, körülhatárolt életének Istenben való létezését. Ezek a teljes megsemmisülés pillanatai, melyekre csak egy szent képes. Ugyanabban a pillanatban azonban legmélyebb természetes levertségéből és kétségbeeséséből felemelkedik a lélek az isteni dolgok reményének és várásának legnagyobb magasságába. Tudja, hogy Isten nélkül minden el volna veszve, de teljes egészében megérti azt is, hogy valóban „Isten minden mindenben”. Az embernek egész jelentéktelensége érthetővé válik, de semmiesetre sem abban az értelemben, mintha az ember élete nem érne semmit. Ez valótlanság volna. Hanem abban az értelemben, hogy az embernek minden tevékenysége semmi azokhoz a roppant életerőkhöz képest, melyek egyedül teszik lehetővé ezt az életet. A szent egészen elmerül az alázatosságban. Nem azért, mert a végtelen semmit nézi, hanem mert a végtelen teljességet látja, amely teljesen rajta kívül áll s melyben csak teljesen érdemetlenül, a végtelen Jóság kegyéből van része. Ilyen

lelki tapasztalatok egy önmagában megelégedett, pogányszínezetű erkölcstanító számára teljesen elgondolhatatlanok.

A kegyelem nem a legnagyobb az isteni feltételek között, de a kegyelem az, amely leginkább behatol mindennapi életünkbe. Alapja mindennek, amit a lelkiéletben teszünk vagy remélünk, vagy amik abban egyáltalán vannak. A katolikus tan, a katolikus beszéd, a katolikus érzület a legmélyéig át van hatva a kegyelem gondolatától. Az isteni kegyelem szükségessége, mint minden lelkiéletnek szükséges feltétele, oly mélyen hatolt bele az Egyház gondolkodásába, hogy talán túlságosan könnyen is vesszük. Szónokok inthetnek, írók vizsgálódásaikat végezhetik s lelkivezetők gyakorolhatják a vezetést a nélkül, hogy mindig eléggé gondolnának a kegyelem tényére, igen, talán a nélkül, hogy arról egyáltalán beszélnének. Ezzel azonban nem akarjuk azt mondani, hogy a pelágiánizmus vagy a szemipelágiánizmus tévedéseibe estünk volna vissza, azonban az emberi közreműködésnek a lelkiéletben való hangsúlyozása csak akkor egészen helyes, ha mélyen gyökerezik bennünk a meggyőződés, hogy minden fáradozásnak csak annyiban van értelme, amennyiben az a természetfeletti kegyelembe, mint szükséges fel-

tételébe kapcsolódik. Hogy mily erősen ragaszkodik az Egyház ehhez a meggyőződéshez, az minden katolikust meglep, aki egyszer nem sajnálja a fáradságot és a kegyelemtant áttanulmányozza.

Nekünk legyen elég annyi, hogy a kegyelemnek valóságától, mint minden természetfeletti élet feltételétől teljesen át vagyunk hatva. Itt nem lehet az a feladatunk, hogy a kegyelemtant minden oldaláról kifejtsük. A kegyelem, mibenlétének megfelelően, teljességgel kívül esik minden emberi tapasztalaton. Még ha teljesen természetfeletti szempontok szerint cselekszünk, akkor sem tudjuk a döntő tényt, a kegyelmet hatásában megfigyelni és megmérni. Csak mennyei megvilágosítás tehetné ezt számunkra lehetővé.

De azért vannak egyes tapasztalatok a lelkiéletben, melyek természetüknél fogva a megfigyelés törvényei alapján megközelíthetők. Ezekből akarunk egyet-kettőt felsorolni.

Az imádság nagyfokú kegyelme már természeténél fogva tapasztalatszerűen megfigyelhető. A Szentlélek vigasztalásainak megérezhetőeknek kell lenniök, ha azok egyáltalán vigasztalások. De az ilyen kegyelem a természetfelettiek gazdag világának csak egy kis kiszakított része. A kegye-

lem, mely egyáltalán lehetővé teszi a természetfeletti cselekvést, teljesen kiesik az emberi megtapasztalás köréből, de a hit azt mondja nekünk, hogy működése nemcsak igen fontos, hanem egyenesen nélkülözhetetlen lelkiéletünk számára.

Már említettük, hogy a katolikus Egyház a kegyelem szükségességéről szóló tannak teljes és biztos birtokában van. A VI. század óta az Egyházon belül többé senki sem merte kétségbevonni a kegyelemnek feltétlen szükségességét az ember lelkiéletében. Másfelől azonban az utolsó három században egyenest gigászi harcokról hallunk a kegyelemtan miatt. Ennek a harcnak nincsen semmi köze a kegyelem feltétlen szükségességének kérdéséhez, mert inkább a kegyelem természete körül folyik, vagy közelebbről: ama pont körül, hogy az Isten tevékenysége és az ember tevékenysége a lélek mélyén hol s milyen „infinitezimális” pontban találkoznak. A vitának az érdekessége éppen azzal függ össze, hogy a kegyelem maga is teljesen kiesik a tudatos megfigyelés köréből. Mindazok az iskolák, melyek tanításaikban ezen kérdésben vitatkoznak, azzal a feltétellel kezdik — vagy legalább is azzal kellene kezdeniök —, hogy a kegyelemről való beszédnél tisztán hitbeli ténnyel van dolgunk. Ennek következtében

a kegyelem hatásának módja is teljesen kívül esik a megfogható dolgok világán. Bármikép is hangozzék egyes iskolák hypotézise, egy biztos: a természetfeletti rendben az embernek egyetlen szabad cselekedete sem lehetséges közvetlen isteni segítség — *auxilium* — isteni közreműködés nélkül, melyet kegyelemnek nevezünk. Természetesen akkor ezen természetfeletti közreműködés — *auxilium* — metafizikai megalapozására vonatkozólag elfogadjuk akár ezt, akár azt a teóriát, mert tulajdonképpen egyik sem fér hozzá katolikus magatartásunkhoz, egyik sem befolyásolhatja életünket, fáradozásunkat. A katolikus tan szerint a kegyelem mindig minden cselekedetünk előtt hat, sokkal előbb, mint mi cselekszünk, sokkal előbb, mint elhatározzuk a cselekvést s bizonyára annál is sokkal előbb, mint mi cselekvésünk természetfeletti alkotóelemeit vizsgáljuk. Minden gondolatunknak, beszédünknek és tettünknek alapja a kegyelem mindent átfogó hatása. Akkor azután keveset számít, milyen metafizikai vizsgálatokat végzünk még ebben a tekintetben. Az ilyen vizsgálatoknak természetük szerint pusztá teóriáknak kell maradniok. Sem cselekvésünket, sem imádságainkat nem érinthetik, épúgy, mint ahogy a természetes életben a nehézkedési

törvényről alkotott legkülönbözőbb vélemények sem tarthatnak vissza egy testet sem attól, hogy egyszerűen a föld közép-pontja felé ne törekedjék.

Mondhatják ugyan, hogy a kegyelem természetéről való megállapításokat nem szabad figyelmen kívül hagynunk, mert így ellenkezésbe jutunk más, világosan körülírt katolikus hitbeli tanítással, mint talán az emberi cselekvés szabadsága vagy az isteni ok elsőbrendű hatékonysága. Az élességet, sőt elkeseredést, mellyel a különböző iskolák ezen kérdésben harcoltak, éppen ez a két megfontolás hozta létre. Az egyik oldalon azon aggódtak, hogy az ilyen spekulációk egyrészt az emberi akaratot az isteni akarat rabszolgájává tehetnék, a másik oldalon azt gondolják, hogy Istennek, mint első és döntő oknak minden teremtményre gyakorolt hatása lehetne ezáltal kisebbitve. Vagyis más szóval: a nagy háború a körül forgott, hogy az isteni kegyelem működésének ne tulajdonítsunk sem sokat, sem keveset.

Mi mindnyájan nehézség nélkül elismerjük, hogy teljesen az isteni kegyelem működésétől függünk, de éppen az a kérdés támasztott ilyen viharos küzdelmeket, hogy ez a működés hogyan történik. És most sincsen még béke, de talán soha nem is lesz

béke, mert egy teremtettt értelem sem tudja elgondolni és megmagyarázni, hogyan működik Isten az ő teremtményeiben. Isten működését, mint adott feltételt el kell fogadni, de nem lehet megfejtenünk. Isten nem úgy cselekszik, mint egy idegen, aki durván belenyúl az életünkbe, hanem ellenkezően. Ő a mi szabadságunk oka. Az ő segítségével sohasem fog lenyomni bennünket, hanem megengedi, hogy mi munkatársai legyünk. A legjobb beállítás, ha Istent minden teremtettt valóság, minden szabadság és minden tökéletesség forrásának tekintjük. Nem szabad úgy tekintenünk, mint idegent, aki hozzánk jön, hogy bennünk működjék, hanem ő létünk igazi otthona. Sohasem vagyunk jobban Istenben, mint mikor a kegyelemben szentül és szabadon cselekszünk.

Az isteni feltételeknek, s ezek közül a legfontosabbnak: a kegyelemnek szemlélése beletartozik az isteni Szövetségről való elmélkedésekbe. A katolikus lelkiélet legmagasztosabb oldalai minden tapasztalatszerűen megfogható vizsgálat alól ki vannak vonva. Ebben veszély is lehetne számunkra, amennyiben elfeledkezhetnénk Istennek bennünk való működéséről. Az a látszat merülhetne fel, mintha a Krisztus vérében való Szövetség csak emlékezés volna a multa és nem mindig jelenlévő valóság.

Ha azonban Isten dolgaiban, mint szabad emberek teszünk-veszünk és nem mint rab-szolgák, ezt azért tesszük, mert az új, lelki Szövetség döntő tényét feltételezzük, és ez a döntő tény az, hogy: szabadokká lettünk:

„Az Úr lélek, ahol pedig az Úr lelke van, ott a szabadság.” (2. Kor. 3, 17.)

XVI. FEJEZET.

A Szövetség rejtett fölsége.

A reformáció és ellenreformáció kora hozta a nagy teológiai vitákat az embernek a kegyelem által való megigazulása körül. Ezzel a legbensőbb összeköttetésben volt a tudatosnak és tudattalannak klasszikus fejtegetése a lelkiéletet illetőleg.

A tridenti zsinat döntéseiben a vitás kérdéseket világosan meghatározta. E szerint biztosan katolikus tanítás az, hogy külön kinyilatkoztatás nélkül senki sem lehet biztos abban, hogy a kegyelem állapotában van-e. A luteránus tanításnak a vonzóereje ezzel szemben éppen abban a tanításban van, mely szerint az ember a hitnek egy aktusa által bizonyossá lehet Krisztus által való megigazulásáról.

Azóta Nyugat vallásos pszichológiája ezen két pólus között mozog. Egyrészt nem találják a tridenti határozat világos józanságát kielégítőnek a modern embernek a fogható valóságok után való éhezése és vágyakozása számára. Másrészt nem merik a lutheri ígéreteket sem szószerint venni, mert az élet kemény tényei azokkal ellentétben állnak.

Amikor vallásos pszichológiáról beszélek, nem veszem ki ebből a meghatározásból a katolikusokat sem, mert katolikus körökbe is bebocsáttatást talált napjainknak tisztán hangulatszerű érzelme és gondolkodása. Oly törekvések lépnek itt is fel, melyek állandó ellenőrzést és a katolikus hittanítás által való szakadatlan helyesbítést tesznek szükségessé. A katolikusok gondolkozását az Egyház tanhatározatai biztosítják a szélsőségek ellen. Ezek oly természetfölötti igazságokat nyújtanak lelkünknek, melyek vallásos képzelődések lábrakapását lehetetlenné teszik. S ezt különösen napjainkban kell nagy örömmel üdvözölni, amikor a képzelőerő ilyen világos fogalmak nélkül a legszélsőségesebb gondolatokba és képzeletekbe téved.

Ez a nagy pszichológiai probléma, mely Luther tanításának egyoldalúsága következtében annyira előtérbe került, annál inkább érdekel bennünket, mert a katolikus tanítás szerint is a dogmatikus tantételek ragyogó napját kevésbé világos tanítások koszorúja veszi körül. A tridenti zsinat határozottan azt mondja, hogy az ember külön ki nyilatkoztatás nélkül nem lehet biztos végső megigazulásáról. Ezzel szemben a zsinat nem akarja a legkülönbözőbb lehetőségeket és fokokat kizárni. Egyedül azt a tant akarja

a zsinat kizárni, mely szerint minden krisztusi ember személyes biztonsággal bír, hogy okvetlenül Krisztus kegyelmében van. Luther kívánta ezt a biztonságot a maga hite számára. Ha megelégedett volna valószínűségekkel, akár a legnagyobb fokban, senki ellen nem mondott volna neki.

Már most a természetfeletti életről való katolikus felfogásban miért szerepel, hogy a kegyelem által való megigazulás végső tényei kiesnek a biztos tudás és pontos megfigyelés köréből? Nem egyenesen az ellenkezőjét várnánk, mert éppen a katolikus tanításnak megfelelő dolog a lelkiéletben a személyes tevékenységet határozottan aláhúzni?

A felelet egyszerű. A megigazultság állapota olyan magasztos dolog, annyira teljességgel természetfölötti, hogy egyedülálló tökéletessége kiesik a tudható dolgok megszokott mértékének keretéből.

A megigazulás a lélek igaz voltának az a teljessége, mely Szent Pál klasszikus meghatározása szerint bővelkedik dicsőségben, amely azonban éppen kiváló fölsége következtében semmi látható nyomot nem hagy maga után:

„Mert az a dicsőség (az Ószövetségé) teljesen elhalványul ettől a kiváltképpen való dicsőségtől.” (2. Kor. 3, 10.)

Ha az emberben a megigazulás tényét érzékeinkkel vagy eszünkkel észlelhethetnénk, ez azt jelentené, hogy isteni tényt tudnánk megtapasztalni, ám ilyen megtapasztaláshoz hiányzik minden képességünk. De megfordítva: tisztán emberi cselekvések „ipso facto” maguktól sohasem tudják az emberrel az igazzátevő kegyelmet közvetíteni. Istentől magától közvetlenül küldött isteni elemnek kell hozzá társulnia. A végső folyamat a lélekben, a titokteljes remegés a szükséges megfordulás és megtérés előtt egyedül a Szentlélek hatalmában van. És éppen ezt a bizonytalanságot és meghatározatlanságot nevezte az Úr Krisztus a Szentlélek lényeges ismertetőjelének:

„A szél ott fúj, ahol akar; hallod zúgását, de nem tudod, honnan jön és hová megy. Így van ez mindazokkal, kik a Lélekből születtek.” (Ján. 3, 8.)

Egy kis történelmi anekdotát kell itt közbeszúrnunk, mely eléggé tanulságos. Mikor a tridenti zsinat ebben a kérdésben megkezdte a tanácskozásokat, a bíboros legátus saját személyes nézeteként azt vallotta, hogy az ember elérhet valamilyen bizonyosságot afelől, vajjon a megigazulás állapotában van-e vagy sem. Azonban minden oldalról mentől jobban behatoltak ebbe a kérdésbe, annál világosabbá vált az eredmény: hogy

egy emberi lélek sem juthat el megigazulása felől bizonyosságra.

Egy ténynek kiváló jelentősége van a lelkiéletben: és ez a kegyelmi állapotnak mindent felülmuló tökéletessége. A szenttétevő kegyelem bírása olyan isteni adomány, melyet emberi szem ki nem fürkészhetsz. Isten és a lélek a megigazulás pillanatában a lélek mélyén találkoznak, amint a misztikusok mondják. Az ember a földi életben tehát sohasem tud saját lelkének ezekbe a mélységeibe behatolni. Mert ha a lélek minden tudatos cselekvése annak mélységéből származik is, mégsem tér többé oda vissza, amint a folyam sem tér vissza forrásához.

Ám egy nehézség merül fel a szentségről szóló tanítással szemben, ha a szentség tudatosan nem fogható: és ez a nehézség a szentségnek látszólagos haszonnélkülisége. Mit használ ugyanis az embernek, hogy ilyen titokzatos módon szentté lesz? Jobb lesz azáltal, hogy hiszi azt a tökéletességet, mely mindig túl van minden megfoghatóságon? A katolikus teológia egészen pontos választ ad erre. Az ember számára a legnagyobb lelki előny, ha hisz olyan szentségben, mely úgyszólván nagyobb, mint ő maga. Igen nagy érték teljesen és tökéletesen abban a meggyőződésben élni az embernek, hogy ő a kiválasztott edény, még pedig oly módon, me-

lyet maga nem tud megérteni, mert csak az angyalok értik. Nagy vigasztalás az ember számára az Egyháztól hallani, hogy olyan életnek örököse, mely végtelenül nagyobb természetes életénél. Ha mindazt, amivel bírunk, teljesen fel is fognánk, tökéletesen és teljes egészében szemlélhetnénk, mintegy a kezünkben tarthatnánk s minden oldalról megvizsgálhatnánk, hol volna akkor az igazi nagyság? A kegyelmi helyzetünk nemismeréséről szóló katolikus tanban igazi pszichológia és mélységes belátás nyilvánul meg, mert ezáltal törekvésünknek nincs határ szabva. Az emberi méltóság, melyet a kegyelemnek köszönünk, katolikus szemmel nézve valóban mérhetetlen marad. A szentség elpusztíthatatlan, mert a lélek Krisztusban való életének titka áthatolhatatlan.

A még mindig fennálló bizonytalanság azonban afelől, hogy valóban bírjuk-e a megigazulás legnagyobb kegyelmét — semmiképpen sem csökkenti az előbb említett előnyöket. A bizonytalanság nem abból a kételeből származik, hogy Isten mindent megtesz megigazulásunkért, hanem egyedül a mi alkalmatlanságunk tudatából, vagy pontosabban meghatározva a kétségből, hogy a megigazulásunkhoz szükséges előfeltételeket teljesítettük-e. Az ilyen kétség nem a gyengeség jele, hanem a lelki egészségé.

A gyermekek a keresztség által szentekké lesznek; merjük ezt a kifejezést használni, mert ez a legmerészebb tény, amit a tudatlan megszentülésre vonatkozóan tanít az Egyház. A gyermekkeresztséget joggal nevezhetjük a láthatatlan és foghatatlan dolgok érvényességére és valóságára vonatkozó katolikus hit legszélsőbb formájának. Hogy a krisztusi nép a gyermekkeresztségről szóló tant elfogadja, ez világos bizonyíték a Szentléleknek az Egyházban való működéséről. Valóban ezért adta az értelem adományát a hívőknek. Ebben tényleg valóra vált, amit a próféta megjövendölt: „A föld Isten ismertetével van tele, mint a tenger mindent betöltő vizével.” (Iz. 11, 9.) Mert az újonnan keresztelek szentségéről való tényleges hitben, melyet minden katolikus század vallott, nem lehet kételkedni.

Az a bizonyosság, hogyha a gyermek eszének használata előtt hal meg, Isten szentjeihez tartozik, egészen új megtapasztalás az emberiség számára, misztikus tény, mely egyedül a krisztusi vallás sajátja. Ezzel az embernek olyan rejtett dicsőség lett kinyilatkoztatva, melyet előbb soha nem is sejtett volna. A krisztusi gyermek lelkének újjászületése hitünknek hatalmas valósága.

A protestantizmus itt is más felfogást ho-

zott be. Nem mond ugyan teljesen ellen a gyermekkeresztelésnek, bár soraiban hatalmas mozgalom indult annak tagadására. De ezen azután nem lehet csodálkozni: ahol a vallásos életben minden hangsúly a személyes törekvésen van az Isten Szövetségének kegyelme és ereje helyett, ott előbb-utóbb nincs helye többé olyan tanításnak, melynek lényege nélkülöz minden személyes tevékenységet, amint ez a gyermekkeresztésnél van.

A katolikus tanítás szerint a gyermekkeresztésről illetően egyáltalán semmi bizonytalanság nem áll fenn. A keresztség érvényes kiszolgáltatása fogható valóság. A szakramentumok erejében való hitünk tehát bizonyítja, hogy a megkeresztelt gyermek valóban bírja a megigazulttá tevő kegyelmet. A tridenti zsinat fentebb említett meghatározása csak azokra az emberekre vonatkozik, akik már lelki képességeik teljes birtokában vannak. Ezek a képességek lehetnek itt-ott korlátozottak, de a gyermekkeresztés hatása nem lehet korlátozott. Így válik mind biztosabb meggyőződésünkkel, hogy a természetfölötti lényeges jegye nem annak meglétében való bizonytalanság, hanem kimagasló nagysága és tökéletessége, melyet különös felvilágosítás nélkül természetesen fel nem fedezhetünk. Ez azonban nem jelenti

azt, hogy a katolikus különösen örül kiválasztottságát és természetfölötti kegyelmi állapotát illető bizonytalanságának. Alázatosan és bizalommal viseli el ezt a bizonytalanságot, mint a jelenlegi kegyelmi rend egy részét. Az egészséges katolikus tele van örömmel és lelki bizonyossággal Isten csodálatos adományainak, az ő Szövetsége rejtett nagyszerűségeinek láttára.

Nagyon ritka eset, hogy hívők, vagy akár misztikusok a kegyelmi állapotukat illető állandó bizonytalanság miatt lehangoltak volnának. Ilyen megnyilvánulások csak beteges belső életből, egészségtelen aggályosságból származhatnak. A katolikus rendes magatartása, ha nem nyomja lelkét tudatosan és akarva elkövetett bűn, mégis a bizonyosság, hogy Krisztusban van, tehát Isten barátja. Az isteni kegyelem csodálatos hatásában a katolikus mégis azt a bizonyosságot nyeri, amelyet keresett, — de mindenesetre nem úgy nyeri, mint a protestáns. Olyan úton lett ennek a bizonyosságnak részesévé, melynek semmi köze sincs a személyes kiválasztottság és megmentettség bizonyítékai után való én-es kutatáshoz.

XVII. FEJEZET.

A megigazultság gyümölcsei.

Egy különös feladatot kell még megoldani. Ki kell még fejtenünk, hogyan tartoznak az emberek jócselekedetei az isteni Szövetség természetfölötti birodalmába.

Sajátos jelentősége van annak a hasonlatnak, melyet csaknem általánosan használnak a kegyelem hatása alatt végbevitt emberi tevékenység magyarázására: és ez a gyümölcstermő fáról való hasonlat:

„Én vagyok az igazi szőlőtő és Atyám a szőlőműves. Minden szőlővesszőt, mely rajtam gyümölcsöt nem hoz, lemetsz; s minden gyümölcsöthozót megtisztít, hogy még több gyümölcsöt teremjen.” (Ján. 15, 1—2.)

Egy más hely még világosabban leírja termékenységüket, mint az Úr kitüntetését és értünk való fáradozásának eredményét:

„Nem ti választottatok engem, hanem én választottalak titeket és arra rendelvelek, hogy elmenvén, gyümölcsöt teremjete és a ti gyümölcsötök maradandó legyen.” (Ján. 15, 16.)

Ez az ember természetfölötti tevékenységének határozottságot ad, melyet egyéb-

ként nem várhatnánk. Ezáltal a krisztusi életszentségretörekvés hatalmas történetének egész lefolyása egyenletességet ér el, mely a modern ember előtt gyakran különösnek tűnik fel. A mai ember mindig új gondolatok, a megigazulás új művei után vágyódik. Majdnem úgy tűnik, hogy olyan dolgok utáni éhségében, melyek még sohasem voltak, új bűnök után is vágynék. Az életszentség műveire még inkább áll, mint minden más emberi tevékenységre az Ecclesiastes szava:

„Ami volt, az ugyanaz, ami most van, s ami történt, ugyanaz, ami most történik. Semmi sem új a nap alatt. És senki sem mondhatja: íme, ez új. Mert az már megvolt abban az időben, mely előttünk volt.” (Pred. 1, 9—10.)

Biztosaknak kell lennünk, hogy a krisztusi életszentségre törekvés gyümölcsei a jövőben is mindig ugyanazok lesznek, amik a múltban voltak. Semmi újat nem kíván Isten az embertől, semmi olyan új terhet nem ró rá, melyet az elmúlt idők krisztusi hívői ne viseltek volna. Sohasem lesz olyan természetfölötti tapasztalat, mely már valami képpen szentjeink tapasztalatainak hosszú során itt vagy ott fel ne merülhetett volna.

Dehát nem volna lehetséges, hogy Isten az ő Egyházának olyan lelkiéletet adjon,

mely különbözne mindattól, amit eddig ismert? Erre a kérdésre ne válaszoljunk elhamarkodva. Mindenesetre Isten Egyházának ebben bizonyosságot adott, mégpedig azáltal, hogy ő maga vonta meg a határokat és a Szentlélek adományainak kiosztását egészen határozott formákhoz kötötte. Minden egyes krisztusi hívő személyes életszentségre törekvése a kinyilatkoztatott üdvigazságok kereteibe van beillesztve és csak az isteni Szövetség értelmében tölthető be.

A katolikus életszentségre törekvés gyümölcseiben ez az állandó egyformaság nem jelent azonban egyhangúságot, vagy a vállalkozó szellem hiányát. Annak a győzelmes ténynek megfontolásával kezdtük tárgyalásunkat, hogy az Isten Fia emberrélevése által nemcsak „egy” ember lett, hanem azzal együtt magára vette az emberiség egyetemét is. Semmi sem tanulságosabb, mint a krisztusi tannak nagy józansága az emberrélett Isten Fiának földi pályafutásáról. Az emberi élet megszokott keretein belül széles teret talált az Isten-ember számára a korlátlan életszentségre törekvés gyakorlására. Az Isten-ember tudott cselekedni, tudott szabadon mozogni, s tudott azokból a dolgokból, melyek miatt szenvedett, engedelmisséget tanulni és tanusítani.

„Mert azért, hogy ő maga is kísértést állott ki és szenvedett, tud azoknak segíteni, akik kísértésben vannak.” (Zsid. 2, 18.)

Semmi sem idegenebb az evangélium szellemétől, mint a csodák hajhászása. Az Úr csodái teljesen emberi síkon mozognak. Az evangélisták éppen ezen a téren oly mérsékletet és tartózkodást tanusítanak, ami valamennyiüknek becsületére válik. Nagyon figyelemreméltó az a határozottság, sőt merészség, mellyel az Úr elítéltetéséről és haláláról adnak tudósítást. Az Úr szenvedéstörténetében a túlzások semmit nem használnak a krisztusiak lelkiéletének. Jézus földi életútjának ránk nézve mélységes jelentősége a mindennapos emberi élet belső lehetőségeinek feltárásában áll. Mindenesetre vannak emberek, akik titokban állandóan olyan életmód után vágynak, mely más lenne, mint amit egyszer reánk megmásíthatatlanul kiróttak. Az Isten Fia azonban teljességgel beleállt a mindennapos emberi életbe. Ezzel világos tanítást adott, hogy felforgató idealizmus nem jelent életünkben semmi hasznot. Bizonyos, hogy az Udvözítő személyes életét az isteni Gondviselés irányította s teljesen az Isten akaratának volt alávetve. Az Atya szabta azt meg világosan alapvonalaiiban s mindenhatóságának újjával megvonta annak kezdetét és végét. Szabadság,

és idealizmus van ennek az életnek közép-pontjában, de sohasem azon kívül. Krisztus megváltói érdemeinek kincsei valóban mérhetetlenek, de mind Krisztus földi életének könnyen megszámlálható napjain és könnyen áttekinthető keretein belül vannak.

Az Egyháznak állandóan ismételt tanítása, hogy a krisztusi hívők minden fáradozása a lelkiélet terén csak Mesterünk előképének, Krisztus példájának korlátolt ismételése, utánzása. Cselekedeteink érdemszerzők éppen azért, mert misztikusan szólva Krisztus műveinek ismételései. Ez a felfogás a lelkiélet gyümölcsözéséről nem ismer a krisztusi életszentségre való törekvésben tulajdonképpen újdonosságokat. Egyenlőségnek kell uralkodnia épp úgy, mint ahogy egyformaság uralkodik az évszakok váltakozásában, a természet eseményeiben, az emberi történelem történéseiben. Mindenesetre olyan egyformaság, mely nem a terméketlenségből származik, hanem éppen az élet bőségéből, teljességéből.

Az életművészet valódi katolikus értelmében gyakorolva, könnyűvé teszi, hogy minden körülmények között a legnagyobb biztonsággal megtaláljuk a helyest. Nekünk nincs szükségünk semmi különös civilizációra. Gazdagság és jólét sem kívántatik

meg. Még politikai biztonságra és békére sincsen szükségünk, hogy a megigazultság gyümölcseit érleljük. Mi minden égtáj és éghajlat alatt eligazodunk. Sőt az életszentség gyümölcseit termő fa mindenfajta viharral tud dacolni és épp, mert jó fa, nem hozhat rossz gyümölcsöt akármilyen rossz idők járnak is fölötte.

Egyike a legfontosabb igazságoknak, melyet a mi időnknek ismét meg kell tanulnia: a krisztus életszentségre törekvésnek, valamint annak gyümölcseinek erősen körvonalazott és az Isten Szövetségbe horgonyzott jellege. Az értelem sejtett kevélysége következtében, mely most mindent átjár, talán öntudatlanul is megvetéssel nézünk le a katolikus szentek életének egyhangúságára.

„Jámbor” nyelvezetük elijeszt bennünket. A szent életrajzoknak nincs kilátásuk sikerre még akkor sem, ha az eredetiség öltözetében jelennek meg. A lélekbúvár folyton új jelenségek után kutat. A hagyományos, az átszármazottban gyökerező lelki magatartását Freund kifejezésével gúnyosan „complexum”-nak nevezi. Semmi más tudomány nem ássa alá oly rendszeresen a krisztusi alázatosságot, mint a pszichologia. Az állandó újdonság utáni rendetlen vágy sok lélekben nagy kárt okozott, még olyanoknál

is, kik a lelkiélet kezdetén az isteni kegyelem hatása alatt állottak.

Mégegyszer vissza kell térnünk a gyümölcst hozó fa alapvető hasonlatára. Az állandóság és egyformaság a természetfölötti, krisztusi gondolkozásban lényegében hozzátartozik az Úr Krisztusnak a tökéletességről, a benne való teljességről szóló tanításához. Krisztus magábafoglal minden tökéletességet. Egyházának végső és teremtettsége minden egyes tagjában mindig csak Krisztus életének egy-egy megnyilatkozása.

A katolikus erkölcsi fogalom tisztaságán felt eshetik a nélkül, hogy tulajdonképpen herezis, valóban alapjábanvéve hamis tanítás merülne fel. Már idegen erkölcsi rendszerek átvétele is elhomályosíthatja, ha azok önmagukbanvéve nem is hamisak, de nem természetfölötti alapon nyugszanak. Nagyon tanulságos volna megvizsgálni, hogy a tisztán természetes etikai szisztémák milyen hatást gyakoroltak a katolikus erkölcsi tanításra. Ellenben a katolikus dogmára való hatásuk — ha nem is akarjuk egészen lekicsinyelni — természetesen sohasem volt jelentékeny. Mert a dogma egész lényege szerint elvileg idegenkedik a dolgoknak minden, tisztán természetes felfogásától. Az etika talaján a mindennapi élet legtöbb dolgában mégis

meglehetősen egyforma álláspontot foglal el a katolikus és a nemes felfogású pogány moralista. Ha van mégis különbség, ez nem magában a cselekvésben nyilvánul meg, hanem csak a szándékban, mely az egyiknél magasabb, a másiknál alacsonyabb lesz. Ezért nem kell csodálkozni azon, hogy egy eredményes erkölcsi rendszer, mely az ember legnemesebb tulajdonságaira épít, a katolikus Egyházban vendégjogot nyer akkor is, ha egészen idegen talajon nőtt volna is, feltéve természetesen, hogy nem áll közvetlen ellentétben a keresztény erkölccsal. A katolicizmusnak a századok folyamán való mélyreható tanulmányozása rendkívül finom érzést mutat minden erkölcsi kérdés iránt, melyet valaha a legkülönbözőbb bölcséleti rendszerekben tárgyaltak. Ezt a képességet a hatások befogadására — ha szabad így mondanunk — a leggoúdosabb megfigyelés tárgyává kell tennünk, ha a katolikus életalakulást a századok folyamán helyesen akarjuk méltatni. A hívőknél a cselekvés indítóokai mindig sokkal többfélék voltak, mint a hit indítóokai. Erkölcsi magatartásukban és mindennapi életükben a katolikusok sokkal kevésbé különböztek a világ gyermekeitől, mint hitéletükben. A nehézség nemcsak abban van, hogy minden embernek — keresztényeket sem véve ki —

ugyanazok a gyengéi és szenvedélyei vannak, hogy tehát minden ember bűnös. Ennek az erkölcsi cselekvésben való viszonylagos bizonytalanságnak az oka rejtettebben és mélyebben fekszik: ugyanis nagyon könnyű a mindennapi életben olyan elveket követni, melyek egészen igazak, emberiek és becsületesek, ha nem is természetfölöttiek. És ezt tették hosszú időn át a krisztusiak is, ha nem is mindig kizárólag. A sztoikusok, Aristoteles követői, újplatonikusok régi és újabb alakjukban éppen a krisztusiak között találtak számtalan követőt. Az ő elveiket ismételték és nagyratartották, azok is, kik Krisztust imádják, az ő Testét eszik és Vérért isszák. Minden nemes megmozdulás az idők folyamán gyors visszhangra talál a katolikus szívekben akkor is, ha ezeknek a kezdeményezéseknek indítóokai teljesen természetesek.

A valóságban azonban az egyszerű ténnyt, hogy egész krisztusi erkölcsi életünk Krisztusnak, a Tőnek gyümölcseinek kell lennie és hogy ez valóban így is van, talán a legnehezebb jelenleg elevenen tartani: igen sokszor talán olyan környezetben, mely egyébként teljesen a természetfölöttire van beállítva, például egy zárdában. Azonban ennek ellenére nem szabadulhatunk meg attól a ténytől, hogy minden krisztusi hívő

állandóan Krisztus életének és lelkének hatása alatt áll, hogy jótetteik az isteni Életfának gyümölcsei. A katolikus gondolatot teljesen és tökéletesen élő kor és olyan kor között, melyben az nem eleven erő, a különbség talán éppen abban áll, hogy a krisztusi hívők a hitbuzgó korban teljesen és tökéletesen bírták az erőt, hogy a mindennapi eseményben szerinte igazodjanak. Ezt megismerni és teljesíteni is valami egészen nagy dolog; nem is minden katolikus kor volt egyenlő mértékben képes erre.

Milyen indítások bíztatták a katolikusokat a magasabb életre való törekvésben? A szónokok milyen indítóokokat tárnak elébük? Kinek a nevében adattak parancsok és történt azok teljesítése? Ezekre a kérdésekre adott válaszban benne van minden korszak igazi katolikus lelkiéletre való törekvésének döntő ismertetőjele. Ha a Szent-sír védelmére való felhívás a régebbi századokban az egész világot egy emberként mozgósította, éppen azért, mert Krisztus sírjáról volt szó, akkor annak a világnak kétségkívül magas fogalma voltak az igazi keresztény értékekről akkor is, ha emellett egyéb indítóokok is játszottak közre. Ellenben ha azokat a műveket, melyeket egy krisztusi hívőtől elvárnánk, a szónok és erkölcstanító olyan motivumokkal alapozza

meg, melyek nem Krisztuson nyugosznak, — ha egyébként egészen tiszteletreméltó indítóokokról van szó —, úgy az ilyen kor-nak lelkiéletét kevésbbé magasanállónak kell neveznünk.

Ha Szent Pál írásait átolvassuk ezekre a gondolatokra vonatkozóan, kifejezéseiben egész új szempontokat találunk, pedig egyébként egészen megszokottak nekünk. Ez a kifejezés: „a hitnek mértéke” pontosan visszaadja azt az alapvető tény-t, hogy lelki gyümölcsökért való fáradozásunkban is teljesen az Istentől rendelt Szövetségbe illesz-kedünk bele. Az erényes cselekedetek gya-korlása nemkevésbbé tartozik Krisztus Szö-vetségének misztériumába, mint a szakra-mentumok kiszolgáltatása. A kegyelem meg-nyilvánulásai a mindennapi krisztusi életben nem bizonytalan véletlenek, hanem Krisztus misztikus teste életének határozott megnyil-vánulásai. Ha tehát most a rómaiaknak írt levél 12. fejezetét ideiktatjuk, ezért nem kell elnézést kérnünk, mert mindenképpen meg-felelő volna, hogy ezen fejtegetések után az Újszövetséghez nyúljunk, hogy a krisztusi erényretörekvésről szóló igazságokat s azok természetfölötti gyümölcseit bennük is meg-találjuk. Ebben a fejezetben Szent Pál a krisztusi erkölcstannak teljes programját

adja, mint Aristoteles a természetes erkölcs-tanét adja meg Etikájában.

„Testvéreim, kérlek titeket az Isten irgalmasságára, hogy adjátok testeteket élő, szent, Istennek tetsző áldozatul. Így istenszolgálatotok lelki lesz. Ne hasonuljatok e világhoz, hanem értelmetek megújulása által változzatok meg, hogy megismerjétek, mi tetszik Istennek, mi jó, illő és tökéletes.

A kegyelem erejénél fogva, mely nekem adatott, mondom mindnyájatoknak, senki se gondoljon többet magáról, mint ami helyes, inkább szerényen vélekedjék önmagáról, úgy, amint Isten mindegyiknek a hit mértékét adta. Mert ahogy testünkön sok tag van, de nem minden tagnak ugyanaz a működése, úgy sokan egy testet alkotunk Krisztusban, de egyenkint egymásnak tagjai vagyunk. Így vannak ajándékaink is, mely a nekünk adott kegyelem szerint különböző. Aki a jövendülés adományát bírja, használja a hittel egyezően. Akinek hivatala van, annak szentelje magát. Akinek a tanításhoz van adománya, tanítson. Akinek az intésre van adománya, intsen. Aki adakozik, egyszerűen tegye. Aki előljáró, gondos legyen. Aki irgalmasságot gyakorol, vidáman tegye.

A szeretet hamisság nélkül legyen. Megvetvén a gonoszt, erősen ragaszkodjatok a jóhoz. Testvéri szeretettel ragaszkodjatok

egymáshoz és tisztelettel előzzétek meg egymást. Ne fogyatzatok meg a buzgalomban! Legyetek tüzes lelkek! Szolgáljatok az Úrnak! Örvendezetek a reménységben, legyetek türelmesek a szomorúságban s állhatatosak az imádságban. A szenteknek szükségükben adakozzatok és a vendégszeretetet buzgón gyakoroljátok. Áldjátok, kik titeket üldöznek, áldjátok és ne átkozzátok! Örüljétek az örvendezőkkel és sírjátok a sírókkal. Éljetek egymással egyetértésben. Ne legyetek fennhéjázók, hanem alkalmazkodjatok az alázatosakhoz. Ne tartsátok magatokat bölcseknek.

Senkinek rosszal a rosszért ne fizessetek. Jóra törekedjétek, ne csak Isten előtt, hanem az emberek előtt is. Amennyiben lehetséges és rajtatok áll, minden emberrel békében éljétek. Szeretteim, ne szolgáltatassatok önmagatoknak igazságot, hanem hagyjátok azt a harag ítéletének. Mert írva van: „Enyém a bosszú, én akarok megfizetni”, — mondja az Úr. Ha ellenséged éhezik, adj neki enni, ha szomjazik, adj neki inni. Ha ezt teszed, tüzes szénét raksz a fejére. Ne hagyd tehát magad meggyőzni a gonosztól, hanem győzd meg a gonoszt a jó által.”

XVIII. FEJEZET.

Az imádságnak Isten által adott rendje.

Minden vallásos érzelmű egyén gondolatvilágában mindenkor előtérben áll az imádság. A fejlődés során azonban, kiváltképen az újabb időkben az a vélemény terjedt el, mintha imádság közben az ember elhagyná az Isten által kinyilatkoztatott Szövetségben megalapozott birodalmat, hogy a lelki felemelkedés szárnyain egészen és egyedül maga közeledjék Istenhez. Nem akarom ezzel azt mondani, hogy az imádságot a természetfölöttitől, a kegyelemtől elválasztották. A katolikus felfogás legalább egy ilyen végzetes tévedéstől ment maradt. Azonban számtalan vallásíró nyilatkozatai azt a véleményt adják, hogy ők az imádságot mint önmagáért való dolgot tekintik, mint olyant, ami például a szakramentumoktól teljességgel különbözik. Szerintük a fő különbség abban áll, hogy az imádság egészen külön törvényeknek engedelmeskedik, habár minden bizonnyal a Szentlélek vezetése alatt áll is.

Mivel ez a nézőpont mindig újból előtérbe nyomul, valóban érdemes egyszer utánanézni, hogy az imádság — és mi a termé-

szetfölötti imádságra gondolunk —, valóban önmagáért való dolog-e? Olyan terület-e tehát, mely teljesen az egyénekre van bízva? Olyan dolog-e, mely csupán isteni sugallat alatt áll s nem annyira Isten által kinyilatkoztatott intézmény? Az intézményt abban az értelemben véve, ahogy ezt a fogalmat ebben a könyvben tárgyaljuk, vagyis a Szövetség szinonimájaként; azaz olyan intézményként, melyben lényegileg van valami a Szövetség jellegéből s melynek rendjét Isten állapította meg.

Ennél a vizsgálatnál elsősorban annak az alaptételnek kell a mértékadónak lennie, melyet egyszer már alkalmaztunk s amely a teológia más területein is érvényes. Ez az alaptétel a következő: Az imádság Isten meghatározott rendelkezése szerint való végzésében Isten akarata a mértékadó és Isten jószágos elfogadása és tetszése a döntő. Semmi emberi cselekedet, egyáltalán bármely teremtménynek cselekvése sem képes az embert Istenhez közelebbvinni, vagy fordítva, az Istent az emberhez közelebbhozni, kivéve, ha Isten szabad elhatározásából akarná, hogy ez megtörténjék. Ha Isten bizonyos meghatározott célból adja kegyelmét, akkor hogy úgy mondjuk, ezt az eredményt már előre akarta. Akkor a kegyelmet is olyan mértékben adja, ahogy azt akarja.

Seholsem tehet valamit egy teremtmény, ha Isten mindent átfogó előrelátásában ezt a teremtményt arra előre nem rendeli. Ezért ha azt mondjuk: a szeretet ereje az emberek részéről megnyeri az Isten szívét, vagy: az imádság hatalma megindítja Isten mindenhatóságát, akkor ezzel sok mindent feltételezünk. Nevezetesen Isten előkészítő kegyelmét, a megnyerendő kegyelmet és az ajándék elfogadását, melyet akkor áldozatul akarunk hozni. Ezt mind magától értetődően előre kell bocsátanunk, ha a fentjelzett módon fejezzük ki magunkat. Maga az Úr Krisztus sem tudta volna megváltani a világot kereszthalála által, ha az Atya ezt a nagy művet már előre ebben az értelemben el nem fogadta volna.

Ha jámbor aszketikus írók lelkesültségükben szentéletű emberekről azt állítják, hogy erejük lett volna akaratukat mintegy ráerőszakolni Istenre, imádságuk erejével lehetőségessé vált volna számukra Istent legyőzni, akkor az ilyen kifejezéseket csak képletesen kell vennünk. Még pedig olyan katolikus gondolkozásból fakadó képletes kifejezéseknek, mely a teológiai gondolatok minden feltételét és belső összefüggését ismeri. Az imádságnak minden fajtája — tehát nemcsak a szemlélődő imádság, hanem egyszerű, kérő-imádság is — Isten szabad kegyelmi adomá-

nyán alapszik. Kérésünk által nyerjük meg Istentől azt a dolgot, melyért akarja, hogy könyörögjünk. Nem a teremtménynek lelki erőfeszítése nyeri meg Istent és győzi le mintegy: egyedül az isteni rendelkezés teljesítése képesíti az embert arra, hogy Istenhez imádkozzék s hogy Istennél meghallgatásra találjon.

Ez az alapvető teológiai tény segítsen minket az imádság különböző formáinak helyes értékelésében. Csak így maradunk helyes összeköttetésben a krisztusi hittanítás általános alapjaival.

Miért lenne lényegbeli különbség a lelki valóságok különböző fajtái között? Ha már eleve kimutathatjuk, hogy az imádság is, legteljesebb és legkiterjedtebb értelmében az Isten által elrendelt s nem csak általunk személyesen érzett dolgokhoz tartozik, akkor tudásunk a krisztusi üdvösségtan lényegéről mást is fog nekünk mondani. Nevezetesen azt, hogy az imádság valóban a Krisztus által közvetlenül beiktatott üdvösségtényekhez tartozik, olyan világosan és olyan határozottan, mint például a szent Eucharisztia.

Nem áll fenn semmi belső nehézség annak elfogadásánál, hogy a Szentlélek minden működése az emberek lelkében egy nagy, szerves egésznek a része. Annak elfogadása, hogy hatásának éppoly egyesítő, mint meg-

világosító ereje van, teljesen összhangban áll mindazzal, amit a Szentléleknek az Egyházban szétárasztott éltető erejéről tudunk.

„Istennek szétszéledt gyermekeit is összegyűjtse és egyesítse.” (Ján. 11, 52.)

Nem nehéz tehát a Szentlélek sugallásait, melyek a lelkeket azok legbensejéig örömmre hangolják, úgy tekintenünk, mint egyetlen, hatalmas dicsőítő éneknek különböző részeit. Szent Terézia Hispániában és Szent Néri Fülöp Rómában a Szentléleknek ugyanazt az énekét zengik:

„Az Úr Lelke betölti a föld kerekességét és ő, ki mindeneket összetart, megért minden nyelvet. (Pünkösddvasárnap Introitusa.)

Ezeket a fenséges gondolatokat még továbbfűzhetjük. A krisztusiak legbensőbb imádsága itt a földön a diadalmas Egyház hatalmas életének része. Ahogy a Szentlélek az összes kiválasztottakat tanítja, hogy hasonlíthatatlan erővel az ő imádságát imádkozzák, úgy kellene nekünk az imádságról szóló minden olyan elmélet ellen fordulnunk, mely ezt a Szentlélektől irányított lelki közösségét ki akarná kapcsolni. Ha a Szentlélek minden egyesnek úgy ad, ahogy akar, akkor ennek csak egy értelme lehet: ez egy hatalmas tényért történik, Krisztus testének kiépítéséért. Ha a remete a legtávolabbi magányban, távol minden embertől, szívét

imádságban Istenhez emeli, mégis benne van az Egyház életének közepében. Ez katolikus felfogás. Nincs magánimádság, csak abban a nagyon korlátolt értelemben, hogy külsőleg egyedül és magányosan végzi valaki. Minden imádság legbensőbb lényegénél fogva az Isten városának amaz aranyútjain mozog, hol minden lélek, — a Szentlélek mindenhol való jelenlétének erejében — egyesül: „Te-rei és falai a legtisztább aranyból vannak.” Ez Szent Pálnak a véleménye, mikor azt mondja, hogy a Szentlélek az Istennél a szentekért közbenjár:

„Éppen így a Lélek is gyöngeségünk segítségére jön, mert mi nem tudjuk, hogy illő módon mit kérjünk. Ekkor maga a Lélek könyörög értünk kifejezhetetlen sóhajtasokkal. És ő, aki a szíveket vizsgálja, tudja, mit óhajt a Lélek, mert Isten akarata szerint jár közbe a szentekért.” (Róm. 8, 26—27.)

Ezzel egy lényeges pont van világosan kitüntetve. E felett nem lehet többé vitatkozni. Az imádságról szóló, bármilyen tisztán lélektani magyarázat nem használhat a krisztusiaknak semmit. A lelkipvilágban nincs semmi jelentősége az értelem és akarat természetes erőlködésének. Egyedül a természetfölötti imádságnak adattak az ígéretek. Abban a pillanatban azonban, mikor a természetfölöttibe belépünk, már az Isten által

meghatározott rendnek a gondolatait is kapjuk.

Az imádság nemcsak Istennek egy kegyelme, hanem sokkal inkább Istentől megállapított rend. Sőt még több is: az imádság egy része a krisztusi üdvösségrendnek, egy része azoknak az isteni dolgoknak, melyek nekünk Krisztus által adtak, melyek a Szövetség lényegéhez tartoznak. Fontosabb nekünk, hogy Krisztus Lelkében imádkozunk, mint hogy valami magas misztikus adományunk legyen, melyhez Krisztustól függetlenül jutunk — ha ilyesmi egyáltalán lehetséges volna. És most egy egész különös dologra jutunk rá. Az imádságnak Krisztus által beiktatott rendje valami végtelenül értékesebb dolog, mint bármely személyes lelkitelenség, egyéni adottság, amennyiben mi ilyeneket Krisztus misztikus testétől függetlenül feltételezhetnénk:

„Eddig semmit sem kértetek az én nevemben. Kérjétek és megnyeritek és örömtök teljes lesz.” (Ján. 16, 24.)

A krisztusi hívőnek épp úgy kellene imádkoznia, ahogyan hisz, mint ahogy az Isten Fiának testét eszi, ahogy az ő véréből issza; olyan bizonyossággal kellene imádkoznia, mely nemcsak a kérés bensőségéből ered, hanem amely még sokkal inkább az isteni

ígéretnek biztosságában bírja okát, vagyis az Istentől adott rendben gyökerezik.

Isten Fia az imádságnak megtestesülésével adott különleges nyomatékot:

„Én az Atyához megyek. És amiért az Atyát az én nevemben kérni fogjátok, azt megteszem, hogy az Atya dicsőíttessék a Fiúban. Amit kértek tőlem az én nevemben, azt megteszem.” (Ján. 14, 12—14.)

Lelkiéletünk számára fontosabb azt tudnunk, hogy imádságunkban Krisztus szeretetreméltó akaratát teljesítjük és hogy az általa adott rend keretében mozgunk, mint hogy az aszketikus módszerekben legyünk járatosak és begyakoroltak. Ha az Isten által megalapozott rendet elfelejtjük s csak saját értelmünk erejében bízunk, akkor egészen veszélyes tévedésben vagyunk. A szentmise szövegének egy helye mélységes jelentőségű ebben a tekintetben. Oly gyakran halljuk, hogy talán nem is fogjuk fel teljesen egész értelmét: „*Praeceptis salutaribus moniti et divina institutione formati, audemus dicere* — isteni parancs által tanítva és az Isten által adott rendről felvilágosítva, merjük mondani...” A Miatyánknek ez a csodálatos előszava a krisztusi teológiának egész világát foglalja magában. Ebben nyilvánul meg a katolikus Egyháznak az imádságban való legbensőbb és legigazabb magatartása.

Amikor imádkozik, parancsot teljesít, mely megváltása művének egy része. És ezért tud olyan merész lenni imádságában. Merészel imádkozni, mert hinni is merész s mivel Isten maga adta ehhez neki az első buzdításokat. Mindez oly távoleső az imádságnak attól a sekélyes, modern felfogásától, mely, ha jól megnézzük, semmi más, mint a lélektannak egy része.

Jellemző az igazi katolikus felfogásra, hogy az Egyház hivatalos imádságára helyezi a legnagyobb súlyt: a közös imádságra, a meghatározott formák szerinti imádságra, a hangos imádságra, az elénekelt imádságra. Mert midőn mindezt tesszük, az Isten által adott rendet és előírást teljesítjük.

Régóta s mindig újból ismétlik nekünk azt a gondolatot, hogy az imádságnál a legfontosabb a tiszta lelkiesség, még pedig abban az értelemben, hogy az imádság annál tökéletesebb, minél kevesebb a külső cselekvés, minél kevesebb, hogy úgy mondjuk, anyagi jelenik meg benne, minél kevesebb a hangos imádság. Ez azonban, ha jól szemügyre vesszük, huzamos időre kétséges mérték lenne az imádság értékének megállapítására, mert a tisztán lelkiinek túlzott hangsúlyozása előbb-utóbb teljes naturalizmushoz vezet. Sokkal fontosabb imádságunkban az, hogy azt Jézus Krisztus nevében végezzük. Mert mi

most már tudjuk, hogy Jézus szava: „az én nevemben” egész lelki forradalmat jelent. Nem mást mond, mint az emberből Krisztus tagjáválevésnek misztériumát és ez a misztérium jelenti továbbá az összes kiválasztottak lelki közösségét is. A szóbeli imádság ebben az értelemben tökéletesebb, mint a csendes, elmélkedő imádság, hogy modern kifejezéssel éljünk. Ahol bizonyos számú ember közös, szóbeli imában egyesül, Krisztussal való kapcsolatuk, éppen imádságuk közös volta által, tökéletesebben jut kifejezésre. Imádságuk sokkal jobban megfelel Krisztus imádságának, mint egyes magában álló misztikusoknak legmagasabb elragadtatása (—ha ilyen magábaszállás egyáltalán lehető volna!).

A Miatyánk „az” imádság; — „par excellence” az üdvösség Isten által adott rendjének imádsága. Ebben bírjuk Krisztus imádságát csaknem sakramentális alakban. A Miatyánk kérései közvetlenül nem egyesek ajkára vannak adva, hanem azok a közösség kérései; örökké érvényes szükségleteket fejeznek ki. Ezekből a kérésekből soha egy sem válhat fölöslegessé; soha abban az általánosan érvényes formában, melyben adva van, nem tartalmazhat olyasmit, ami Isten akaratának ne felelne meg. Egyetlen Miatyánk sem marad meghallgatatlanul, melyet

bárhol egy krisztusi hívő igaz hittel elimádkozik. Minden Miatyánkkal növekszik az Egyház azokban a kegyelmekben, melyeket ott kérünk. Az Isten neve jobban megszenteltetik; országa mindjobban kiterjed; akaratja teljeseedik; az Élet Kenyere megszaporodik; bűnök megbocsátást nyernek; a kísértéseknek ellenállnak; a gonosz az egész Egyház területén legyőzetik. Bárki közülünk emeli fel kezét a Miatyánk elimádkozására, vagy eléneklésére, az valóban „Christianus orans”, imádkozó krisztusi lélek. Nem valami lelki ügyben fáradozunk, hanem jogot gyakorolunk, mely minket a Krisztus által adott üdvösségrendnél fogva megillet.

XIX. FEJEZET.

A Szövetség, mint vigasztaló.

A zsidókhoz intézett levél a krisztusi lelki-élet kifejlődésének egy jelentős időszakát jelöli meg. Bármikor is fogalmazták, egy bizonyos: a nagy lelki levertség időszaka számára jött, mert ez a nagy lelki felemelkedések visszahatása. A levél ez ellen a levertség ellen fordul, de a levertségnek sajátos fajtája ellen.

A levél fontos teológiai igazságokat ad elő a hívőknek Krisztus személyét illetően. A levél szerzője reméli, hogy a krisztusiak ezekben a gondolatokban, melyek eddig nekik talán ismeretlenek voltak, most vigasztalást fognak találni. Ha valaki tud a sorok között olvasni, az apostoli iratokban olyan dolgokat fedez fel, melyeknek későbbi időkben is megvan a fontosságuk. A nagy lelki örömök és emelkedettségek napjaira általában bizonytalan szomorúság és levertség napjai következnek. „A Lélekkel megittasodottan” — ez a kifejezés a Szentírásból származik — az első krisztusiak egyszerre oly valóságokkal kerültek szembe, melyek az ő lelkesült hangulatukkal egészen ellentét-

ben állottak. Az erre beállott csüggedés ellen orvossággént írja az apostol a levelet és a szerző ebben a vigasztalásban valóban mesternek bizonyul.

Még egyet kell megemlítenünk. Az egész apostoli irodalom — természetesen a sugalmazott írásokra gondolunk — lényegében csak egy feladatot ismer: a krisztusiak gondolatvilágát át- meg átítatni a megtestesülés nagy dogmatikai tényével. Ebben kell azután megtalálniok az állandó erőt hitük számára.

A lelkiadományok, a Szentlélek vigasztalásai, az Egyház karizmái az első krisztusiak számára olyan közeli valóságok voltak, melyeket nem volt szükséges különösen hangsúlyozni. Tények voltak, naponkint megfigyelhető jelenségek, látható jelek nemcsak a hívők, hanem még a hitetlenek számára is. Az Egyháznak egyetlen feladata úgyszólván abban állott, hogy ebben a bőségben rendet teremtsen és azt a rendben megtartsa:

„Azért, testvéreim, törekedjete az Isten által megvilágosított beszéd adományára, de a nyelveken való szólást se akadályozzátok. Csak minden illendően és rendben történjék.” (1. Kor. 14, 39—40.)

Csakhamar mégis új kötelességük támadt az új hit nagy tanítóinak. Meg kellett mutatniok elméletileg és gyakorlatban a hívőknek, hogy van egy út, mely magasabb a

karizmák útjánál, egy út, mely fenségesebb a szívnek vigasztalásainál:

„Törekedjetez mégis magasabb kegyelem-ajándékokra. Én azonban kiválóbb utat akarok nektek mutatni.” (1. Kor. 12, 31.)

A kánoni levelekben magasztos fejtegetések vannak az Úrnak, mint az Egyház fejének és főpapnak hatalmas küldetéséről. Úgy mutatják nekünk az Egyházat, mint Isten misztériumos építményét. A szeretetet úgy tüntetik fel, mint magának Istennek az életét. A levelek minden intelme mindig valamiképpen ezekre a magasabb dolgokra vonatkozik. Az apostolok tanításai csak ritkán haladnak más irányban. Az intelmek, mint már mondtuk, mindig azt célozzák, hogy a legmagasabb hitigazságok felett ne menjünk el észrevétlenül, hanem mindig jobban és jobban megfontoljuk azokat.

Ezt a tárgyat minden levélen keresztül követhetjük, sőt még a Titkos Jelenések könyvében is láthatjuk. Legjobb kifejtése azonban a zsidókhoz intézett levélben van. Célja, mint már szintén mondtuk, a krisztusiak buzgóságát átfogó dogmatikus fejtegetések által újra felélesztetni. A levél megértésének kulcsa úgy gondoljuk, az 5-ik fejezet következő helye:

„Erről (Krisztusról mint főpapról) sok mondanivalónk volna; azonban nehéz meg-

értetni, mert erőtlének lettetek a hallásra. Az időhöz képest már tanítóknak kellene lennetek; e helyett azonban arra van szükségtek, hogy az isteni tanítás elemei adaszanak nektek elő, igen, csak tejjel tudtok élni, nem szilárd eledellel. Akinek még tej szükséges, az tapasztalatlan az igaz beszédben, az még nem teljeskorú. A felnőttekhez szilárd eledel való. Értelmük gyakorlat által iskolázott a jó és rossz megkülönböztetésére.” (Zsid. 5, 11—14.)

A szerző tehát egészen nyíltan mondja, hogy még sok mondanivalója van Krisztusról és hogy ezt a tanítást nehezen lehet érthetővé tenni. Ez a vallomás megnyugtató lehetne mindazok számára, akiknek ma kell a krisztusi hívőkhöz beszélniök, egy olyan nemzedékhez, mely szintén erőtlen lett a hallásra. Azok a nagy igazságok, melyeket a szerző mint biztos vigasztalást akar a krisztusiaknak adni, Krisztus papságáról szóló tanítások, melyek a zsidókhoz írt levelet oly híressé tették. Mielőtt azonban a főpapságról szóló fölséges gondolatmenetet kifejtené a szerző, megmutatja azt a szomorú lelkiállapotot, melybe az Egyháznak egy része abban az időben belekerült.

„Mert akik már egyszer megvilágosítottak, akik a mennyei ajándékokból már kaptak valamit és a Szentlelket fogadták, az

Isten fölséges szavát és a jövőendő élet erejét megízlelték és mégis elestek, azokat lehetetlen ismét visszatéríteni. Amennyiben rajtuk állott, az Isten Fiát újból megfeszítették és csúfot üztek belőle. Ha a föld a bőségesen áradó esőt beissza és azoknak, akik azt művelik, a kívánt gyümölcsöt termi, akkor áldást nyer Istentől. Ha azonban csak tövist és bojtort hoz, akkor értéktelen és közel van az átokhoz s végül megégetik.” (Zsid. 6, 4—8.)

Erről a komor részről sokat beszéltek és írtak. Sok szónok ezt a helyet a kegyelemmel szemben való hanyagság következményeinek megvilágítására használta fel. Eretnekek azon állításuk igazolására idézték, hogy vannak bűnök, melyeket nem lehet megbocsátani. Egyáltalán: a rigoristáknak klasszikus helye.

Valójában ez a rész arra látszik rámutatni, hogy némely krisztusi abban az időben a legnagyobb közönyösség állapotába esett. Az Evangélium ezek számára elvesztette erejét. Mindenesetre úgy látszik, a szerző jelzi, hogy itt olyan krisztusi hívőkről van szó, akik inkább csüggedtek, mint rosszak voltak. S valóban ez volt az eset. Ezek a szegény emberek továbbra is végezték a szeretet műveit. Régi jócselekedeteikre való emlékezés mindenütt előtűnik a levélből:

„Habár így beszélünk, szeretteim, a jobbat hisszük rólatok és meg vagyunk győződve róla, hogy az üdvösséget elnyeritek. Isten nem igazságtalan, hogy jót cselekvő szeretetekről megfélemedkezzék, melyet az ő nevéért és akaratából gyakoroltatok, mikor a szenteknek szolgáltatok és szolgáltok most is.” (Zsid. 6, 9—10.)

Ám feltehetnénk a kérdést, mit mond ez a rettenetes kifejezés: „az Isten Fiát újból keresztrefeszíteni és csúfot üzni belőle.” Nem okvetlenül egy egész különös gonoszságra valló bünt tételez fel. Ez a kifejezés inkább a keresztényeknek Krisztus szenvedése és halála erejébe vetett hitével van összefüggésben. Szent Pál beszédében már valahol említ bizonyos habozást Krisztus megváltó erejének bizonyossága és visszavonhatatlanságára vonatkozólag, az egyszeri történelmi kereszthalál hiába való tevését. Így üzünk gúnyt ezzel a világmegrendítő eseménnyel. A galatákhoz intézett levélben hasonló kifejezéseket találunk:

„Nem akarom kisebbíteni a kegyelmet; mert ha van megigazulás a törvény által, akkor Krisztus hiába halt volna meg.” (Gal. 2, 21.)

„Ha a törvényben keresitek a megigazulást, akkor elszakadtatok Krisztustól, s elvesztettétek a kegyelmet.” (Gal. 5, 4.)

Szent Pál lelkét teljesen betöltötte az a gondolat, hogy Krisztus földi műve teljesen bevégezett. Az Isten Fia iránti bizalom hiánya előtte úgy tűnik fel, mint visszaesés az ember megváltatlanságának állapotába, mint egy vágy új megváltás után. A krisztusi számára, aki egyszer már a hit teljes ismerete fényességének örült, de azután kételkedni kezdett, csak egy út van: meg kell próbálnia, hogy ismét mélyebb megismerésre és nagyobb kizárólagosságra jusson a megváltás titkát illetőleg, mélyebbre és nagyobbra, mint amilyennel azelőtt bírt, mielőtt a lelki kifáradás nyomása alatt el-lanyhult.

Felmerül azonban a nagy kérdés, mégis hogyan lehetséges a visszatérés. A zsidókhoz írt levél szerzője valóban azt mondja, hogy ez nem lehetséges. Úgy érti azonban ez esetben a lehetetlenséget, hogy azokhoz a fenséges igazságokhoz vezető utat, melyekről most beszélni akar nekik, nem találják meg ismét. Ezzel minden időknek egy lelki problémáját fejtegeti. A fiatalos lelkesedés, a „fervor novitius“, melyet még hozzá egy egészen különös kedvesség vesz körül, hamar elszállhat. Ámde azután csak akkor nem töltheti be a szíveket lelkesültség s nincs többé igazi bánat az emberek szívében, mikor nem találják többé az Úr

Krisztusnak magasabb dolgaihoz vezető utat.

A Krisztus papságáról való teológiai értekezés tökéletessége — ez mégis lényegileg a zsidókhoz írt levél tartalma — abban áll, hogy itt az Ó- és Újszövetség intézménye oly találóan van egybeillesztve. Így a levél valóban az Új és Örök Szövetség fejtegetése, melyet Isten, az Úr, Krisztus vérében az emberekkel kötött. Ezekben a nagy dogmatikai tényekben „biztos, erős horgonya van lelkünknek, mely belülhatol a kárpiton.” (Zsid. 6, 19.) Messze túlhaladná ennek a könyvnek kereteit, ha a krisztológia egész kifejtését adnánk, amint az ebben a levélben foglaltatik. Tartalma átment a liturgia mindennapi nyelvébe. Csúcspontja ezekben a szavakban van:

„Krisztus azonban csak egyetlen áldozatot mutatott be a bűnökért s azután mindörökre az Isten jobbjára ült. Ám várja még, hogy ellenségei lábai zsámolyává tétessenek. Ezzel az egy áldozattal mindörökre tökéletesekké tette azokat, akik megszenteltetnek. Erről pedig bizonytságot tesz a Szentlélek is. Mert e szavak után: Ez a Szövetség, melyet velük kötök ama napok után, folytatja az Úr: Az én törvényemet szívükbe helyezem s bensejükbe írom. Bűneikre és

gonoszságaikra nem akarok többé gondolni." (Zsid. 10, 12—17.)

Ennek a nagyszerű levélnek gondolatmenete a következő: A zsidóságból jövő krisztusi hívők lelkiekről való gondolkodásának alapja legyen új. Legyenek szabaddá őket a zsinagógához fűző erős köteléktől. Az új, krisztusi hitnek az alapja azonban olyan erős legyen, hogy biztonságot adjon minden lelki levertség és szomorúság ellen. Ezért a megható intelem, mely mindennapi életünkre nézve is mély jelentőséggel bír:

„Testvéreim, Krisztus vére által biztos reménységünk van a szentélybe való bemenetelre. Új életutat nyitott nekünk a kárpiton, azaz testén keresztül. Fenséges főpapunk van, ki az Isten háza fölött uralkodik. Járuljunk tehát hozzá őszinte szívvel és hittel telve, miután szívünk a rossz lelkiismerettől megtisztult s testünket tiszta víz mosta meg. Rendíthetetlenül ragaszkodjatok reménységünk vallásához; mert hű az, aki az ígéretet tette. Ügyeljünk arra, hogy egymást szeretetre és jócselekedetre buzdítsuk." (Zsid. 10, 19—24.)

Krisztus papsága gondolatának kidolgozása mellett a zsidókhoz intézett levél még más tekintetben is értékes dolgokat mond. A hit természetéről szóló fejtegetései mélyen bevésődtek a krisztusi gondolkodásba.

„A hit erős bizodalom abban, amit reménylünk, meggyőződés arról, amit nem látunk.” (Zsid. 11, 1.)

Majdnem úgy tűnik fel, mintha a szerző maga tapasztalat által keresztülment volna azon, amit minden buzgó krisztusi léleknek egyszer meg kell tennie. A láthatatlanoknak magasabbra értékelése a lelki életben ki kell hogy szorítsa azt a felfogást, mely jobban megelégszik a fogható lelki tapasztalatokkal. Ezen a nevezetes helyen a szerző mintha annak a győzedelmes hitnek a történetét adná, mely királyságokat győzött le, megigazulást adott és a legnagyobb ígéreteket elnyerte. Minél jobban gondolkozik rajta az ember, annál inkább szeretne ebből a kiérett krisztusi örökségből itt átélni. Ez az írás elejétől végig egyetlen győzelmi himnusz.

Egységet ad a kegyelem minden sokféleségében. Békét hoz azoknak, akik azt hiszik, hogy hiába dolgoztak s ezért mélységesen leverteknek érzik magukat. Tisztán és világosan mutatja, hogy minden krisztusi számára lehetséges Isten legmélységesebb titkait naponkint és óránként látni, abban a bizonyosságban, hogy mi Krisztus vérének erejénél fogva a szentek szentjébe beléphetünk. Bármely oldalról is közeledjünk azonban ehhez a levélhez, egy bizonyos:

tanítása kizárólag dogmára van alapítva, nem pedig valamely tapasztalatra vagy puszta érzésre. Nem mintha ezek a megtapasztalások és érzések a szerző előtt ismeretlenek lennének. Ő is „megízlelte a menyyei adományt és fogadta a Szentlelket.” (Zsid. 6, 4.) Mégis, az élet magaslatán, távol minden bűntől, Jézusban látta mindenekelőtt „a hitnek megalapítóját és beteljesítőjét.” (Zsid. 12, 2.)

XX. FEJEZET.

Külsőség?

Ennek a könyvnek tartalma és célja kényszerít arra, hogy egy ellenvetésre kitérjünk, melyet szívesen hoznak fel minden vallás ellen. Ha ennek a szemrehányásnak igaza lenne, akkor a katolikus életnek egy jórésze tiszta külsőség volna. Mert ez az a szemrehányás, amit tesznek: külsőséggéválás, „formalizmus”.

Nem képmutatást értenek ezen, mert ez ellen könnyen lehetne védekezni. A vád veszedelmesebb.

A képmutató, a farizeus a legnagyobb pontossággal és kínos buzgósággal tartja meg az összes külső vallásos formákat. Szívében mégis, ha rejtve is, de tudatosan, egészen más gondolatok vannak, egészen más úton, rossz úton jár. De itt mégsem ilyen képmutatásról van szó.

A külsőségessé vált ember lelki felfogása más. Nem törekszik szándékosan a csalásra. A jámborság számára nem a bűnök palástja. Nem hasonlít „meszelt sírokhoz, melyek kívülről szépek, belül azonban telve vannak csontokkal és undokságokkal.” (Máté

23, 27.) A külsőségességnek a rosszasága inkább abban áll, hogy valaki éveken át teljesített külső vallási formákban és ceremóniákban azoknak lelkét elvesztette és e külső formák jelentését nem érti. Az ilyen ember nagyon tökéletlen lehet. Azonban még mindig megtartja, bizonyos konzervatívizmusból a külső formákat. Ennyiben magatartása nem teljesen rossz. Csak nem tart hat számot arra, hogy lelkiéletet éljen, akkor sem, ha vallásos gyakorlatai mégoly sokfélék is, sőt bizonyos tekintetben épülésre szolgálnának. Egy ilyen külsőségessé vált embert bizonyára nem dicsérünk és nem csodálunk. Ahol ilyen külszínesség van, az elítélendő. Az ilyen lelki magatartásnak legerősebb elítélése Izaiás próféta hatalmas üzenetének bevezető szavaiban található:

„Mit törődöm én áldozataitok sokaságával? — mondja az Úr. Megelégettem azokat; a kosok égőáldozatát, a kövér állatok zsíráját, a borjúk, bárányok és bakok vérének kívánom. Ha színem elé léptek, ki követeli tőletek, hogy tornácaimban járjatok köröskörül? Ne hozzatok többé hasztalan áldozatot; a tömjénáldozat iszonyat nekem; az újholdat, szombatot és egyéb ünnepeket nem tudom többé elviselni; gyülekezeteitek istentelenek. Újholdatokat és ünnepségeiteket utálja lelkem; terhemre lettek, megelé-

geltem azoknak elviselését. És ha kezeiteket kinyújtjátok, elfordítom arcomat tőletek; és ha akármilyen sokat imádkoztok, mégsem foglak meghallgatni benneteket, mert kezeitek telve vannak vérbűnnel. Mosakodjatok meg, tisztuljatok meg, terveitek gonoszságát vigyétek szemem elől, hagyjatok fel azzal, hogy megfordítva cselekedtek! Tanuljatok jót tenni; igyekezzetek az után, ami igazságos; legyetek az elnyomottak segítségére, tegyetek igazságot az árváknak, védjétek meg az özvegyeket! Azután jöjjetek és kérjétek igazságot tőlem! mondja az Úr. Ha bűneitek olyanok voltak, mint a skarlát, olyan fehérekké lesznek, mint a hó; ha olyan pirosak, mint a bíbor, fehérekké lesznek, mint a gyapjú. Ha készségesen hallgattok rám, úgy a föld javait fogjátok élvezni. Ha azonban ezt nem akarjátok és engem haragra ingereltek, úgy kard fog benneteket kiirtani; mert az Úr szája szólott.” (Iz. 1, 11—20.)

Felmerülhet az a kérdés, hogy Krisztus a farizeusok elleni harcában a külsőségségre vagy a képmutatásra gondolt? A modern bibliakritika — mely egyébként akár elismerjük, akár nem, legalább is angol földön a puritanizmus örököse —, azt állítja, hogy küzdelmét a külsőségség ellen irányította, mert Krisztus határozott ellensége

volt minden megmerevedett, élettelen vallási formának. Azt hiszem azonban, hogy ilyen értelmezést nem olvashatunk bele a bibliai tudósításokba. Semmiképpen sincs bebizonyítva, hogy Jézus idejében ilyen vallási külsőségesség uralkodott volna, amint ezt most igazolni akarják. Ha ilyesmi létezett is, azonban az Úr mégsem hivatkozott erre sohasem. Ő maga sokkal jobban ügyelt a szükséges vallási formák megtartására, semhogy háborút idezett volna fel ellenük. Az ilyen eljárás könnyen félreértésre vezethetett volna. A farizeusok elleni harcában az Úr inkább a tudatos, nyilvánvaló és visszataszító képmutatás ellen lépett fel.

Éppen most mondtuk, hogy a vallási külszín könnyen elítélhető, senki sem fog érte síkra szállani. Enyhén szólva: ez a külsőséges vallásosság nagy tökéletlenség a lelki életben.

Sokkal nehezebb azonban eldönteni, hogy a külsőségesség elleni vádak ebben vagy abban az esetben valóban indokoltak és igazoltak-e. Hiszen sokszor a régi, hagyományos formákhoz való egyszerű hűségre és ragaszkodásra is rásütötték az élettelen külszíniesség bélyegét, noha alaposabb szemlélő számára még sok lélek és élet volt található az ilyen vallásos hagyományok-

ban. Főleg mi katolikusok legyünk nagyon tartózkodók az egyháztörténelem egyik vagy másik időszakára vonatkozóan a külszínesség vádjával szemben. Ilyen vádat valószínűleg csak azért fognak reánk erőszakolni, mert abban az időben a vallásos életnek nem azokat a formáit találják, melyekhez ma vagyunk szokva.

Voltak, akik a kereszténységet három osztályra osztották: az ortodox egyház megmerevedett külszínessége, a nyugati protestáns egyházak és szekták túlhajtott individualizmusa és ezen két szélsőség között áll középen a katolicizmus. Ennek a felosztásnak katolikus részről kell származnia. Nemkatolikus szemlélők másképpen ítélnék. Ők azt mondják, hogy az egész Egyház reménytelen külszínességbe merült. De az Egyházon belül is egyik vagy másik irányzat, mely egészen különös aszkétikus ideálnak hódol, könnyen teszi ki magát a veszélynek, hogy más időket az ő egészen más eszményeikkel, külszínességgel vádoljon meg. A kölcsönös megértés lélektani mozzanatának kell itt szerepet játszania. Mindazok számára, kik egész lélekkel egydolognak adják magukat, fennforog az a nagy veszély, hogy mindent, ami nem egyezik az ő véleményükkel, teljesen és alapjában kárhóztatnak. Itt nyilvánul meg az

emberi gondolkodásnak egyik legmélyebben gyökerező hibája. Ezért nem kell nagyon csodálkozni, ha látjuk, mily sok, egyébként eszes ember hibázik ebben. Mert valóban minden embernek át kell élnie ezt a tapasztalatot és abból megtanulnia mindekelőtt azt, hogy lelkesedésében nem szabad megvetnie azokat, akik nincsenek az ő véleményén. Amíg egy katolikus történetbűvár ezt a tapasztalatot magáévá nem tette, lehetetlen megértenie az egyháztörténelemnek sok korszakát és problémáját, s még kevésbé azt ecsetelnie. Ítélete époly elfogult lenne, mint egy nemkatolikus kutatóé.

A külsőségesség, a formalizmus tulajdonképpeni lélektani problémája a következő kérdésben van: Egy már régóta tartó szokás mennyire tudja lélektelenné tenni a külső vallásos gyakorlatok végzését? A felelet az, hogy az ilyen cselekedetek csak akkor válnak lélektelenné, ha eredeti vallásos értelmüket teljesen elvesztették. Az a tény azonban, hogy bizonyos vallásos szokások tartósan ismétlődnek, sőt egyesek egészen jól ismertté, úgyszólván meghitté válnak, hogy a mindennapi életben ismeretlen idők óta szokásban vannak, még mind nem bizonyíték igazi felszínességre. Akkor sem lehet külszínességről beszélni,

ha azok az emberek, akik ilyen vallásos formák világában élnek s azokat használják, egyébként nem éppen magas erkölcsi fokon állnak. Külszínességről mindaddig nem lehet szó, míg ezek az emberek ezen szokások belső vallásos tartalmát ismerik.

Hogy egy példát említsünk: egy katolikus faluban a nép még hűségesen ragaszkodik a legméltóságosabb Oltáriszentséghez. Nemcsak hetenkint mennek szentmisére, hanem naponként. Az életben azonban magatartásuk általában nem olyan erkölcsi magaslaton áll, mint azt elvárnánk. Azonban csak akkor lehet ezeket az embereket külszínességgel vádolni, amikor a szentmise számukra valóban nem lesz többé az, mint minden katolikus hívő számára, vagyis Istentől elrendelt áldozat. Külszínességről csak akkor lehetne beszélni, ha ezek az emberek tisztán csak szokásból mennének a szentmisére, a nélkül, hogy sejtelmük volna, mi a szentmise tulajdonképpen s anélkül, hogy a legkevesbbé is igyekeznének azt megismerni. Ellenkezőleg, azonban nincs olyan katolikus nép, mely minden erkölcsi törvényen túltenné magát, azonban vallásos szokásaihoz ragaszkodnék. Ahol katolikus országokban szakadás jön létre az erkölcsi törvény és a tulajdonképpeni hit-

beli felfogás között, ez inkább emberi gyöngeségből történik, sohasem azonban abból a meggyőződésből, hogy az erkölcsi törekvés nem szükséges.

A mi időnknek egy veszélytől kell magát óvnia. A tisztán lelkit annyira előtérbe állította a vallásos életben, hogy a vallásos életnek minden látható, külső megnyilvánulásában, ahogy azt a katolicizmus ismeri, mindjárt külszínességet, formalizmust szimatol. Az ilyen beállításból kifolyólag az elmúlt nemzedékekkel szemben könnyen igazságtalanokká lehetünk. Mi talán azt hisszük, hogy egész vallásos életünk kereszteshadjáratokban, zarándoklatokban és templomépítésekben merült ki. Az a belső szilárdság és külső zártság, melyet a IX. század óta nyert az Egyház, egyesek szemében kevésbé öröndetes világításban tűnik fel s mindenekfelett azok előtt, kiknek az állandó új és friss a vallásos életben egyértelmű a belső komolysággal és igazsággal. Voltak katolikus írók, akiket ebben a tekintetben minden nehézség nélkül a protestáns puritánok közé lehet sorozni.

A katolicizmus azonban éppen az által tünteti ki magát, hogy a vallásos életben a külső dolgoknak, a hit fényében nézve, lelki értéket ad. Hiszen a hitnek magában-

véve egészen mellékes, hogy mily módon nyilvánul meg. Époly nagy, époly magasztos akkor is, ha magyarázatát, értelmezését külső dolgokban bírja, vagy ha csak benső, hitbeli aktusokban nyilvánul. A hitről lehet mondani, hogy nem ismer különbséget belső és külső dolgok között. Ereje abban áll, hogy mindent az Istenben, mennynek és földnek Teremtőjében lát. Roppant hitbeli erő nyilvánul meg az olyan katolikus népben, mely vallásos szokásainak teljesítéséhez évről-évre és évszázadról-évszázadra ragaszkodik, minden változtatás és újítás nélkül. Az újítások hiánya semmiképpen sem jelenti nála azt, hogy lelkileg alacsonyan áll, vagy éppen vallásilag közönyös.

A hit lényegében állandó valami. Újabb jelenségek és újabb nézetek a lényegét sohasem érinthetik. Ezért ha az Egyházon belül új vallásos mozgalmakról beszélünk, azon semmi mást nem értünk, mint a katolikus hit örökké változatlan tényeinek szemléleténél és kezelésénél újabb és hatásosabb lélektani mozzanatok felvillanását.

Továbbá: a krisztusi nemzedékek sorozatában nemcsak pusztán biológiai területén is továbbadja lelkét, szellemét a következő nemzedéknek. Valóban igazi lelki közösség

jön létre. A nagy vallásos megmozdulások látszatra gyakran olyan emberektől származnak, kik maguk nyilvánvalóan nincsenek nagyon megindulva. Megfordítva azonban: az Egyházban sohasem hiányzik a vágy, akarat és törekvés a tökéletesség és bevégzettség után.

A léleknek eleven feltörése nem gyakori, még a szentek életében sem. De nem is várhatunk megbizonyosodást arról, hogy Isten művében veszünk részt és a Szentlélek erejében cselekszünk. Van sokkal világosabb ismertetőjelünk arra nézve, vajjon Isten szándékait teljesítjük-e vagy sem? A szőlőkertnek, melynek munkálására küldettünk, megvannak a maga egészen határozott feladatai. Akkor vagyunk a leglelkibbek, ha a katolikus élet mindennapi megszokott kötelességeit hűségesen teljesítjük: a feladatokat, melyeket a szőlő Ura maga adott nekünk. Nagy tévedés volna, ha valaki azt hinné, hogy életének mindennapos megállapított gyakorlataira megvetéssel nézhet le, s helyette érezhető lelki vigasztalásokat hajráshozhat. Nemcsak a lelket kaptuk Krisztus által, hanem az életet is. Mi az „Úr útját” bírjuk, ahogy az apostolok nevezik a nagy katolikus életstílust és életfelfogást, a liturgiát, az irgalmasság műveit, a katolikus hitéletben való ezerféle megnyilvánu-

lásukkal. Ezeknek a dolgoknak szentelni magát, ezeket cselekedni nem lehet soha külszínesség vagy formalizmus. Egyedül ezek valóban „az Úr útjai”. (Ap. csel. 18, 25.)

XXI. FEJEZET.

Két lelki áramlat.

Még egy feladat vár megoldásra. Milyen volt a krisztusiak mindennapi magatartása az Úr és Örök Szövetség nagy tényeivel szemben, melyeket ez a könyv ad elő? Nem az-e a látszat, hogy tartósan új és más természetű felfogások keletkeztek a katolikus gondolkozásban, melyek a klasszikus teológia ezen megingathatatlan szirtjeit eltakarták? A jámborságnak azok a formái, melyeknél a nyomaték lényegében az egyénin, az emberin van a vallásban, nem nyomták-e el az objektív jámborság régibb formáit? Ezekre a kérdésekre ad választ ez a fejezet.

A katolicizmus szellemtörténetét valóban ezen két lelki áramlat közötti hatalmas harc nézőpontjából tekinthetjük. Ennek a harcnak a méretei oly hatalmasok, az egymással szemben álló erők oly nagyok, hogy a felületes szemlélőnek úgy tűnhetnék, miszerint ez a két áramlat egymással össze nem egyeztethető. A két nagy irányzat: egyrésztől egy adott és változatlan szenttétevő kegyelmi erőben való hit, másrészt hit a cselekvő, a tapasztalható, a szenttétevésre

irányuló akaratban. Egy példával világítjuk meg ezt a két felfogást.

A krisztusi bűnbánó érzelem és a bűnbánat cselekedetei, vagy máskép kifejezve: a személyes törekvés bűnbánatra és bűnbocsánat után az Egyházban módfelett nagygyá lett. Mint valami ár, mindent magukkal ragadtak. Valóban az igazi bűnbánati érzelem adománya mindig oly túláradó volt az Egyházban, hogy úgy tűnhetett fel, mintha a szakramentális bűnbocsánatnak tulajdonképpen már nem volna helye. Tehát mintha nem volna hely már egy tisztító erő számára, mely teljességgel különbözik a bánatkönnyeiktől, melyeket a krisztusi évszázadok ontottak bűneik felett. És még sincs itt ellentét. A bűnök megbocsátása az Egyház által, a kulcsok hatalmánál fogva az Egyház történetében ugyanazzal az értelemmel bír, mint minden személyes bűnbánati gyakorlatnak gyümölcse, mely az istenfélő krisztushívők életében található.

Tehát a különböző erőknek összejátszását vehetjük észre. Az Egyház semmi fáradságot nem kímél, hogy a bűnösöket vezeklésre buzdítsa. Másrészről azonban egy pillanatra sem felejtí el azt a megingathatatlan tényt, hogy minden bűnt, melyet a keresztség után követnek el, előbb vagy utóbb

a szakramentum kötő vagy oldó hatalma alá kell vetni.

Még egy kérdés merülhet itt fel: ebben a kettős kötelezettségben nem nyilvánul meg a katolicizmus megtagadása? Nem ez a felfogás-e az, ami ezer esztendő óta minden szakadást és eretnekséget előidézett? Azt mondjuk: ezer év óta. Mert valóban minden középkori eretnekségnek, jóval a protestantizmus előtt — nagy és hatalmas heretikus mozgalmak voltak ebben az időben — ez a közös tévedése. Ezek mind tudatosan, gőgösen elfordulnak a megszentülésnek minden tárgyilagosan adott és egy Szövetségben lerögzített törvényétől. Mind azt állítják, hogy minden megszentülés csak személyes fáradozásból származhatik. A megszentülésnek erősen körvonalazott és lerögzített törvényei az ő szemükben nyilvánvaló hátrányt jelentenek, sőt botránykozást okozhatnak. Mert lehetséges, hogy emberek, akik feltétlenül hisznek azok érvényességében, nem rendelkeznek nagy, személyes erényekkel. Semmi sem könnyebb azonban az embereknek, mint hogy megvessenek olyan igényeket, melyek a tényleges életben nem nyernek megvalósulást. Ezen botránykozáson tört széjjel a nyugati kerszténység. Ellenben úgy látszik, a keleti egyház kevésbé esett áldo-

zatul ennek a bajnak. Azért ennek az okait valóban nem könnyű megtalálni.

Egy azonban bizonyos. A katolikus Egyház mindig ragaszkodott és mindig ragaszkodni fog a fentemlített felfogáshoz. A lelki vezetés, melyre az Egyház, mint Egyház igényt tart, hatalmas nagyságában változhatatlan marad. Az Egyházat feladatainak gyakorlásánál a legszentebb nevekkel tüntetjük ki. Szakramentális életének érintetlen szentségéről beszélünk. És ugyanakkor az Egyház és az ő szolgálóinak életében megrendítő kiterjedésben vert gyökeret a bűn. A rossz még a szakramentumok szentélyébe is bemerészkedett. Annyira, hogy némely idők szentjei fájdalommal kiáltottak az Úrhoz, hogy jöjjön és csapásokkal tisztítsa meg Egyházát. Ez valóban beteljesedése ezeknek a szavaknak: „Kell, hogy botrányok jöjjenek”. Elháríthatatlan sors ez a folytonos harc. Harc nem az elmélet és gyakorlat között, hanem két életfelfogás között. Itt a hit élete, ott pedig a gyenge, bűnös egyes emberek élete. A krisztusiak életében a botrány nem bizonyíték az ideál és a valóság szétválasztására. Az ilyen szétválasztás nem hagy mély nyomot az emberek lelkiismeretében. Ez inkább két, egészen valóságos dolog közötti ellentét, melyek közül egyik sem mintegy csak a képzeletben

létező, hanem mindegyik fogható világossággal lép be az életünkbe. Megtörténhetik, hogy valaki minden tekintetben vallja a katolikus Egyház kiterjedt hitbeli követelményeit és mégsem él szent életet. Érdeemes volna egész különös vizsgálat tárgyává tenni, hogy ez a botrányt okozó ellentét a mai ember öntudatában mily nagy bajt okozott. Az ilyen vizsgálódás azonban még mást is megvilágítana. Kimutatná annak a manapság nagyon elterjedt nézetnek belső helytelenségét, mely szerint nem fontos, hogy az ember mit hisz, csak az, hogy erkölcsileg mindig jól cselekedjék. Hiszen éppen ez a felfogás tette rendkívül nehézé a rendszeres dogmatikus gondolkodásnak, hogy követelményeit kifejtse. Az ortodox egyházba, mint már mondtam, nem tudta magát ilyen téves felfogás bevenni.

E két különböző lelki áramlatnak szembeállítását a krisztusi tan két alaptényén lehet legjobban megvilágítani: a megváltás misztériumán és a szakramentumok misztériumán. Kétséggkívül ez a két misztérium gyökerénél fogva szoros rokonságban van egymással. Mégis, annak jobb megvilágítása miatt, elkülönítve szemléljük azokat, amiket mondani akarunk.

Megváltáson az Istenember cselekedetét értem, mely által megszentültünk és az örök

életre felemeltettünk. Mi minden nehézség nélkül elismerjük, hogy egész magasabb életünk Krisztustól, jobban mondva Krisztus megváltói tényétől származik. Vannak idők az ember belső életében, mikor Krisztus megváltói tényének tudata erejének egész súlyával és hathatóságával vésődik a lélekbe. Egészen eltölt bennünket a gondolat, hogy nagy váltságáron lettünk megmentve. Minden emberi igyekvés teljes tehetetlensége megráz bennünket. Krisztus vére és nem talán valamely részünkről való erőlködés dönt szívünkben a remény és kétségbeesés között. Majdnem úgy tűnik, mintha tapasztalható érzésünk volna az elkárkozás rettenetességéről. Határozott elfordulással akkor a kereszthez megyünk és belekapaszkodunk, mint a hajótörött a mentőcsónak deszkájába. Ilyen pillanatokban világosan látjuk minden emberi megigazultság hiúságát, minden emberi jószág ürességét. Mégsem tud ilyen percekben a világ bűnössége bennünket egészen elkedvetleníteni. Krisztus tökéletes szentsége úgy túlhaladja a világ rosszását, ahogy a hegy nagysága felülhaladja a marék port. Az ilyen idők meggyőződésünk szerint a krisztusi hit győzelmének napjai. Teljes bizalommal nézünk a jövőbe. Úgy tekintjük az Úr végső győzelmét, mint megmásít-

hatatlan bizonyosságot. A lelki felemelkedés ezen pillanataiban nem gondolunk magunkra és képességünkre. Ellenben tisztán áll lelkünk előtt kötelességünk: Istenhez méltóan élni, kinek fölséges fénye most már körülvesz bennünket.

De vannak azután más időszakok, mikor egészen másképpen viselkedünk. Bizonyos, hogy a kereszt mint annak előtte, kiemelkedően áll életünk partján. De mi magunkat viharos hullámok űznek idestova az élet tengerén. Minden ellentmondás feléled bennünk. A saját tetteink s nem az Úréi foglalják le napi gondolatainkat. Az Isten Fiának cselekedetei talán mintaképpé lesznek számunkra és erőforrássá is. De saját életsorsunk egész komolyságában bontakozik ki előttünk. Ilyenkor a bűnnek egész súlyát érezzük. Azok számunkra félelmes valóságok. Csaknem az Isten országának biztonságáért is remegnénk. Lelkiéletünk kilátásai sötétnek és ziláltnak tűnnek fel előttünk. S könnyen el tudjuk képzelni, hogy Krisztust, az Urat magát még mindig üldözik s az ő tanítását megvetik.

A tisztán emberi gondolkodás vett erőt rajtunk, a jóban épűgy, mint a rosszban.

Minden oldaláról átvizsgáljuk az emberi szentségre törekvés tanát. Minden teória, melyet bölcs és szent emberek valaha bűn-

ról és erényről kigondoltak, felidéződik emlékezetünkben. A pszichológiának e mellett nem szabad hiányoznia. Egész tudományt fejlesztünk ki az imádságról, módszereiről és fokozatairól. Egyszóval úgy tűnik, mintha mind messzebb és messzebb távolodnánk a másik időszaknak attól az egyszerű meggyőződésétől, mely szerint Krisztus, az Úr mindenünk mindenben és mindent ő tesz nekünk. Életpályánk már nem vezet hitünk főmisztériuma, a Krisztus által való megváltás körül. Ellenkezőleg: mint a napot évenkénti járásában, minden téren elveszítjük szemünk előtt. Olyan, mintha kiestünk volna a nagy égitestek vonzási köréből, mintha csupa végnélküliségben akaránk elveszni, hogy a Megváltóhoz soha vissza ne találjunk.

Mindenesetre: a valódi katolikus hit mindezek ellenére is mindig visszatalál, ha mégoly nagy volt is a kerülő, melyet megvilágosítás nélkül, a személyes szentség utáni önakaratú törekvés útján tett meg.

De a tény megmarad. Nemcsak egyesek, hanem egész nemzedékek különböző utakon jártak ebben a tekintetben. Némely időkben a megváltás hatalmas igazságai, melyeket Krisztus által nyertünk, egészen előtérben állottak, míg más időkben a krisztusiak

minden munkája és gondolata a személyes szentség keresésében merült ki.

Mégis azonban, úgy gondoljuk, megvan a lehetőség ennek a két, egymással ellentétes irányzatnak a kiegyenlítődésére. Ez a kiegyenlítődés abból a meggyőződésből fog következni, hogy minden jótettünk az Úr Krisztustól származik, hogy ő a szőlőtő és mi vagyunk a szőlővesszők, hogy mindaz, amit mi a kegyelem erejében teszünk, a keresztfának gyümölcse. Ha azonban ez a meggyőződés hiányoznék, legalább hallgatólagosan, akkor nem nevezhetnénk többé magunkat katolikusoknak.

A különbség tehát nem a dolgok megértésében van, melyek csendben velünk mennek és bennünk vannak, hanem az adott körülmények között történő tény megvalósulásában. Egyik időszakban Krisztus megváltói erejének ténye áll az előtérben, míg másik időszakban a különleges kegyelemnek elnyerése: Isten országának műveit előmozdítani és teljesíteni.

Ha ez a két áramlat valaha elválnék egymástól, ennek eredménye veszedelmes eretnokségek fellépése volna. Tudjuk mindnyájan a történelemből, hogyan lépett be a reformációban ez a szakadás, azonban a tridenti zsinat mennyire igyekezett ezeket

az egymástól széjjel törekvő áramlatokat ismét összehozni.

Ugyanez a kettős megjelenés látható az Egyház sakramentális életében, még pedig kettős értelemben. A sakramentumok már magukban is egész igyekezetünket kívánják. „Opus operantis” és „opus operatum”-ról beszélünk. Mindkét fogalom biztosan világosan van körülírva. Mégsem oly egyszerű a személyes törekvés és az isteni kegyelmi hatás összjátékát apró részletekig kimutatni.

Vannak továbbá liturgikus szertartásaink, melyekkel az Egyház az ő sakramentumait körülveszi. Éppen ennél a ténynél akarunk kissé időzni. Bámulatos, hogy az Egyház a Krisztustól kapott egyszerű isteni kegyelmi erőket, amint azok a sakramentumokban foglaltatnak, teljes szabadsággal, milyen fokban építette és bővítette ki. Vegyük például a keresztséget. Eredeti formájában a legegyszerűbb ritus: egy rövid formula és a keresztelendőnek vízzel való leöntése, — ez az egész. Minden katolikus tudja, hogy ezzel az újjászületés szentsége teljes lelki hatását kifejti, hogy a bűn halálából a kegyelem életére való megszületés végbemegy. A keresztség kiszolgáltatása azonban, ahogy azt ma ismerjük, sokkal gazdagabb képet mutat. Az Egyház a Krisztus által adott formulához

egészen sajátos szertartásokat fűzött. Nagyszámú imádságot mondát, hogy a keresztelendő lelki megújulását biztosítsa, amiért pedig már magában a szentség kiszolgáltatása kezeskedik, akkor is ha az Egyház nem alkalmaz imádságokat. Itt tehát különböző lelki működések látszólagos túlkapásáról van szó. Úgy látszik, mintha az Egyház személyes szentségre törekvése azt akarná megtenni, ami lényegében mégiscsak a szakramentum egyedüli és őseredeti feladata.

Azonban ilyen „túlkapásokról” a szakramentumokról szóló tanításnak minden lapján hallunk. Valóban az a benyomásunk lehetne, mintha az Egyház a szakramentumok kiszolgáltatásánál olyan, emberek által szerkesztett liturgikus imádságokat használna, melyek nem annyira a szakramentumok erejében való hitet fejeznék ki, mint inkább az egyházi imádság hatóerejében való bizalmat.

Ezt a tényt minden nehézség nélkül még jobban ki lehet építeni. Csak elő kell venni a különböző korok Rituáléit s ezen dokumentumok alapján a szakramentumokat sorravenni. A döntő szempont, melyet ennél tekintetbe kell venni, ez: nem a szakramentum felvevője mondja el ezeket az imádságokat, mielőtt a szakramentum felvételéhez odalépne, hanem az Egyház, maga a szakramentum kiszolgáltatója az, aki egyik

imádságot a másikhoz fűzi és így könyörög az Úristenhez, hogy kegyelmében adja meg az Úr azt, amit hitünk mint a szakramentumok változhatatlan hatását ismeri el. Nem lehet a mi feladatunk az Egyháznak ezt az álláspontját védelmezni, avagy azt mondani, mintha ezeknek a rituális szövegeknek hozzáadásában a hitnek hiányossága nyilvánulna meg.

Inkább talán azt a kérdést lehetne felvetni, hogy a szakramentum ezen imádságok által hathatósabbá s mintegy gazdagabbá lesz-e? Úgy hisszük — a nélkül, hogy egy ilyen nehéz kérdést ez által már eldönteni gondolnánk —, hogy a szakramentumok az Egyház segítő imádságai által magukban gazdagabbakká és gyümölcsözőbbekké válnak. Mégis, itt tulajdonképpen más érdekel bennünket. Amire én gondolok, az — ha szabad így neveznünk — ezeknek a tényeknek az Egyház által való lélektani kezelése. Mintha az Egyház nem hagyhatná meg a szakramentumokat eredeti egyszerűségükben. Az Úr Krisztus oly finom érzéket adott neki a szakramentumok kegyelmeinek hatását illetőleg, hogy minden cselekvését és meghatározását teljesen ezeknek a szakramentális kegyelmi hatásoknak a szolgálatába állította. E mellett azonban egy pillanatra sem téveszti szem elől a lényegeset.

Csak körülveszi a drágagyöngyöt, a magasztos kincset, melyet az Úr Krisztus neki hátrahagyott, saját ritusaival, gazdag kegyelmi ismereteinek bőségéből, hogy ez által az ajándék nagysága még pompásabb ragyogásban tündököljön.

Ezt a jelenséget látjuk, ha lehet, még világosabban, a szent Eucharisztianál. Mi sem egyszerűbb, mint ez a fölséges misztérium a maga eredeti alakjában az utolsó vacsoránál. Az átváltozás szavai, melyek a kenyér és bor fölött kimondatnak, Krisztus testének és vérének vétele a pap által: ezek lényeges részei az eucharisztikus áldozatnak. Mégis mennyire különbözik ettől a szentmise! Valóban úgy tűnik fel, mintha a liturgia ebben kifejtette volna minden kibontakozási lehetőségét. Nemcsak imádságokat, könyörgéseket és intelmeket halmoz az Egyház, hogy a nagy misztériumot méltón vegye körül. Hisz nem is lehetne mást várni. Amin inkább csodálkozunk az az, hogy az Egyház formulákat és szavakat használ, melyek megszenteltek s az áldozat szelleme tölti be azokat, de amelyek teljesen az ő saját alkotásai s melyeknek másrészt semmi közük az eucharisztikus áldozathoz, s mégis oly ünnepélyesek és magasztosak, hogy egyetlen pátriárka, vagy próféta sem tudta volna azokat ünnepélyesebben kifejezni.

A megszentelt formuláknak az eucharisztikus áldozatban való emez egymásbafonódása nézetünk szerint az Egyház imádságos szellemének legjelentősebb megnyilatkozása, mely mintegy kényszeríti, hogy az Istentől vett ajándékhoz önmagából annyit tegyen hozzá, amennyit csak tud.

Kell még valamit mondanunk az „opus operatum” együttműködéséről a szakramentális életben. Ezekkel a kifejezésekkel azt akarjuk mondani, hogy minden szakramentumban — ezt a szót most szorosan annak isteni értelmében véve — nagy különbség van a szakramentális hatások között, vagy jobbanmondva, nagy különbség van az okok között, melyek a szakramentális kegyelmi hatásokat létrehozzák. Isten művel valamit és az ember hozzátesz valamit. A lényeges mármost az, hogy az Isten működése az emberi hozzájárulás által bizonyossá válik. Ha pl. egy katolikus nagy szeretettel fogadja az Urat a szentáldozásban, akkor nemcsak ez a nagy szeretet lesz érdeme, hanem maga a Szakramentum, az Úr teste erősebben működik lelkében, mint egy olyan áldozóében, aki kevesebb szeretettel járul oda. A kegyelem általános érvényű törvényeként tekintve, ez a katolikus tan egészen érthető. A kegyelemnek ez a törvénye azoknak a nagy szavaknak teljesülése, melyeket az Úr

többször mondott: „Akinek van, annak adatik, hogy bővelkedjék, akinek azonban nincs, attól az is elvétetik, amije van.” (Mt. 13, 12.)

Ha mármost a személyes és szakramentális kegyelem együttműködését jobban meg akarjuk vizsgálni, végső eredményben mégis egy nagy talány előtt állunk. Jól ismerjük az általános, nagy alapvonásokat, a túlzásokat is mind az egyik, mind a másik oldalon elkerülhetjük, többet azonban nem érhetünk el. Lehet a személyes közreműködést túlzottan hangsúlyozni annyira, hogy úgy tűnhetik, mintha a szakramentumok fellelvője volna a szakramentális kegyelem egyedüli érdemoka, vagy pedig a szakramentumok közönyösen fogadtatnak, hogy azok még a természetes jócselekedet érdemét is levetik. Az Egyház állásfoglalása ezen két szélsőség között állandóan középen van. Vannak idők, amikor természetesen a szakramentális kegyelmi hatást hangsúlyozza jobban, máskor ismét annak szükségességét domborítja ki, hogy a hívők a szentet szentül is fogadják. Azonban sohasem hagyja az Egyház teljesen figyelmen kívül a két szempont egyikét. Jobb kezében tartja a szakramentumokat, baljában pedig a fenytővesszőt, mellyel gyermekeit megtisztítja, s a Szövetség misztériumainak méltó befogadóivá teszi,

XXII. FEJEZET.

Egység a különbözőségben.

Olvasóim egy szemrehányást tehetnének nekem. Azt ugyanis, hogy a hatalmas tények kezelésénél, melyeket szemléltünk, a nézettemmel ellentétben álló pontokat figyelmen kívül hagytam. Idetartoznak mindenekelőtt a Szövetség klasszikus vonalaitól való eltérések, melyek a gyakorlati vallásos életből származnak. Még pedig olyan eltérések, melyeket nem a lanyha katolikusoknál találunk, hanem éppen a buzgóknál és jámboroknál.

A katolikus hit különböző megnyilvánulásai, amint azok a századok folyamán létrejöttek, a vallástudománynak megvilágosításokban leggazdagabb tanulmányi területéhez tartoznak. Ez a tény jobban magára vonta a tudományos világ figyelmét, mint más egyebek. Fáradhatatlanok az Egyház területén belül jelentkező vallásos gondolatok látszólagos változásainak és eltéréseinek kutatásában és tárgyalásában. Egész könyvtárak teltek meg az e fajta vizsgálódásokról szóló művekkel. Ha én még foglalkozni akarok ennek a kérdésnek a taglalásával, ez

nem akar kimerítő áttekintése lenni a jámborság állandóan változó kifejezési módjainak, melyek mindig a változatlan katolikus hit területén belül adódnak. Amit tehetek, egyedül ez: egynéhány alapelvet lefektetni, melyek az olvasót képessé teszik ezeknek a változásoknak helyes megvilágításban és helyes beállításban való szemlésére és azok megértésére. Ezzel jobban e mű keretei között maradunk, mint ha megkísérelnők az összes elágazásokat példákban bemutatni. A biztos katolikus magatartáshoz tartozik mindazon jelenségeknek csak relatív értéket tulajdonítani, melyek nyilvánvalóan időszaki áramlatoknak eredményei, ellenben azokhoz a tényekhez rendíthetetlenül ragaszkodni, melyek alapjukban a Szentlélek működésére vezethetők vissza.

Mindenekelőtt két nagy fejlődési folyamatot mutathatunk fel a katolikus vallási életben. Az egyiket dogmatikus fejlődésnek nevezhetnénk, a másiknak a személyes érezhető, vagy ha tetszik, tapasztalható fejlődés nevet adnánk.

Az első fejlődési módot nem kell itt körülírnunk. A katolikus nép lelkét ez alig érinti. A dogmatika fensége meggátolja ezt. Dogmatikailag tekintve, a katolikus hit nagyon lassan fejlődik ki, míg az érzelmi kifejlődés

időnkint s elég gyakran hatalmas lendületet vesz.

A dogmatikus állandóságnak megfelel a liturgia változatlansága. Ha vannak itt is változások, azok aránylag jelentéktelenek. A miseformulák, melyeket ma használunk, mindent összevéve is kevésbé különböznek az első évszázadok formuláitól. Egy évezred óta alig változtak. Ha Keletre megyünk, még nagyobb állandóságot kell megállapítanunk.

Az érzelmi változások ellenben, melyek ugyanazon időszakban történnek, egészen hatalmasak. Az Egyház liturgiája a gyakorlatba átültetett dogma. Valóban a dogmatikus fejlődést követi, nem pedig az érzelmi felfogásokat. Az a latin mise, mely az eucharisztikus áldozat mellett még egy teljes lelki megszentülési rendszert nyújt, ugyanolyan módon elégíti ki a IX. század kereszteseinek, a XIII. század hittel teljes „kisebb testvérei”-nek, a XV. század képzett humanistáinak, a tridenti teológusoknak, a XVI. század hitvitázóinak s végül a XX. század misszionáriusainak lelki szükségletét. Egy ilyen tény magában véve óvatosakká tehetne bennünket abban a tekintetben, hogy a katolikus hitbuzgalmi élet úgynevezett változásainak túlnagy jelentőséget tulajdonítsunk.

A katolikus gondolatot nagy állandóság jellemzi. Ezt mindennap láthatjuk. Csak dog-

matikai tankönyveink egyikét kell kezünkbe vennünk. Rögtön eligazodunk a századok minden tanítását, véleményét illetően. Egynek érezzük magunkat a skolasztikus iskola férfiaival s egynek az egyházatyákkal. Egyetlen elméletük sem fog nekünk teljesen idegenül hangzani. Ha teóriájukat nem is tudjuk mindig egészen elfogadni, mégis teljesen megértjük gondolkodásuk alapjait és bizonyítékait. Lényegében egy lélek vagyunk. Akkor is, ha elmúlt századok egygyűségén mosolygunk, ez is csak a felnőttnek megértő mosolygása kisebb testvéreink gyermekes ötletein. Egyébként azonban az atyák iratai telve vannak üdeséggel és eredetiséggel, melyek bennünket mindig újra varázskörükbe vonnak. Ha tehát a katolikus gondolkozás változásairól beszélünk, ezen nem a lényeges felfogásban és pontokban való különbözőséget értjük. Nyugodtan mondhatjuk, hogy a katolikusok lelki érdeklődése minden időben ugyanaz.

Ha itt a katolicizmusban a dogmatikai állandóságról beszélünk, hozzáértjük a katolikus hitnek összes erkölcsi előírásait is. Valóban, dogma és erkölcsstan szorosan összetartoznak. Ellenben felvetődik az a kérdés, hogy az aszketikus élet a tisztán erkölcsi előírásoktól eltérően éppen ilyen állandósággal bír-e? A feleletnek igenlőnek kell

lennie. Ha az aszketikus alapelveket vizsgáljuk, amint azok a IV. században mutatkoznak, abban az időben tehát, amikor ezek az alapelvek először nyilatkoztak meg a maguk világot átalakító hatalmukban, akkor csakhamar észrevesszük azoknak közeli rokonságát napjaink felfogásával. Ugyanez áll az Egyház misztikus és imádságos életére. Misem volna könnyebb, mint Szent Ágoston irataiból egész értekezést összeállítani az imádságról. Bizonyára legkisebb nehézségbe sem kerülne, hogy Hippo püspökének a misztikus életről szóló tanát épúgy megértjük, mint Szent Szalézi Ferenc leveleit a lelkiéletről.

Hol találhatók tehát a különbözőségek a katolicizmus vallási kifejezőmódjaiban? Miként különbözik az egyes időszakok katolikus gondolkozása? Hogy a lényegesben nem különböznek, az az elmondottakból világosan látható. Azonban épily világos és történelmi tény az is, hogy vannak azért különbségek. Egyesek talán azt mondják, hogy a különbség a különféle áhítatgyakorlatokban van. Egyik időben ez, másik időben más áhítatgyakorlat a kedvelt. Ez az értelmezés azonban teljesen elégtelen és felületes volna. Vannak évszázadok az Egyház életében, melyek éppen azokat az ájtatosságokat, melyeket ma gyakorolunk, nem ismerték. Mégis

megvan ezeknek az évszázadoknak a maguk egészen sajátos vallásos jellege. Gondoljunk csak a IV. századra, vagy a XI.-re, vagy a XVI.-ra. Egyiknek sincs határozott áhítatgyakorlat-típusa. Mindazonáltal egészen lényegesen különböznek egymástól. De teljes joggal nevezhetjük a XIX. századot a különleges áhítatgyakorlatok századának, még pedig az „áhítatgyakorlat” szót ez esetben pontosan, szószerinti értelemben véve. Ez a külön sajátosság adja meg a XIX. század vallási oldalának bélyegét. Ennek a lelki különlegességnek a hatása oly messzire terjed, hogy az előző századok lelki termékeivel foglalkozva, önkénytelenül azt kérdezik, hogy azok egészen helyesek-e, tekintve, hogy nem ama túlzott vallási kifejezésformák közt mozognak, melyeket a mi ájtatossági gyakorlatainknál megszoktunk. Méltán mondhatjuk, anélkül, hogy megbotránkozást keltenénk, hogy a XVI. század katolikusa V. századbeli testvéreit jobban megértette, mint mi, mai katolikusok, mindkettőt.

Mi tehát azt hinnők, hogy a vallásos életben való változások, melyekről szólunk, időben összeesnek az általános kulturális élet változásaival. Minden korszak saját vallásos kifejezésformákat alkot. Ezek a különböző kifejezés módok azonban nem érintik a hit lényegét. Mindenesetre a különböző idők

embereinek egészen különböző módjaik vannak legbensőbb érzelmeik visszaadására. Ez a változatosság a katolikus Egyházban érezhető a legélénkebben. És ennek így is kell lennie. A mi hitünk ugyanis a legtökéletesebb vallásos kifejezési eszköz, az egyetlen vallás, mely minden ember számára van elgondolva és elrendelve. Ezért kell, hogy minden új nemzedéknek meglegyen a saját vallásos kifejezési világa, épúgy, amint más területeken megvannak a saját gondolatai. Amint azonban minden külső változás mellett is az emberi természet, mint olyan, mindig ugyanaz marad, így a katolikus hit sem változik soha lényegében, ha kifejezésmódja új formákat ölt is.

Nyugodtan lehet mondani, hogy a Szentlélek a szerzője a vallásos élet mindezen új formájának. Mert a Szentlélek jobban ismeri az embert, mint az sajátmagát. A Szentlélek, aki egy gyermekben lakik, ugyanaz, aki a felnőttben lakik, akivé a gyermek kifejlődik. Bizonyos, hogy egy különbségre figyelemmel kell lenni; a gyermek kegyelme egészen lényegesen különbözik attól, ahogyan a felnőtt kapja azt. Hasonló értelemben a Szentlélek, akit egy bizonyos krisztusi korszak bír, ugyanaz a Szentlélek, aki egy előző, vagy későbbi kornak adatik. Ennek ellenére éppen itt van a Szentlélek-

nek — aki az ember legbensejét a legjobban ismeri — a legkülönbélebb lehetősége a különböző adományoknak egészen különféleképpen való kiosztására:

„... mint az értelem *Lelke*, jóságos, erős, bizonyos, biztos, mindenre képes, mindent előrelátó, minden lelket átható, belátással teljes, tiszta, finom *Lélek*.” (Bölcs. 7, 22, 23.)

Mint minden az emberi természetben, úgy az embernek időnkinti természetes és természetfölötti érzelme is az Isten vezetése alatt áll.

Osszefoglalásképpen: Nem tudjuk elszánni magunkat arra, hogy az Egyházon belül jelentkező, többféle kifejezőmódra vonatkozó megkülönböztetéseknek túlnagy jelentőséget tulajdonítsunk. Már többet mondtak és írtak róla, mint amennyit a történeti tények kimutatnak. A történetkutatásban bizonyos romantikus színezés úgy tűntette fel a dolgot, mintha a Szentlélek némely időkben, mint valami új Pünkösdkor, különös módon kinyilvánítaná magát. Mivel tehát a mi időnk hozott létre több ilyenfajta könyvet, mint az előző idők, a mi korunk igen szívesen hiszi azt, hogy tényleg egészen lényegesen különbözik más korszakoktól. Egészen szokatlan mértékben látjuk, hogyan szaporodnak a válásos kifejezésformák, melyek előttünk egészen lényegeseknek tűnnek fel. És a mi ál-

talánosan dívó vallásos irodalmunk ezt a jelenséget az elmúlt idő rovására — amelyet pedig egyáltalán nem ismer — dicséretekkel halmozta el, éigig emelte.

Az újabb katolicizmus vallásos életének karakterisztikus kifejezésformája a legszen-
tebb Oltáriszentség fokozott tisztelete. Ez tulajdonképpen nagyon csodálatotkeltő. Ugyanis éppen a szent Eucharisziánál van az Új- és Örök Szövetség oly alkotórészeivel dolgunk, mely a legváltozhatatlanabb és leg-
állandóbb. Vegyük pl. a nemzetközi Eucharisztikus kongresszusok beiktatását, — mert már így nevezhetjük —, melyeket egy idő óta kétévenként felváltva a föld valamely világvárosában mindazzal a ragyogó pompával tartanak meg, amit csak egy világváros tud kifejezni. Már most azt hihetnők, hogy mondjuk egy V. századbéli katolikus magatartásának semmi köze sincsen az olyan ünnepekhez, aminőkben a csikágói vagy sidneyi, vagy legutóbb a budapesti kongresszus katolikusainak volt részük. Éppen az Eucharisztikus Kongresszusról vett példának kell teljesen megvilágítania ennek a fejezetnek célját, azt t. i., hogy a megnyilvánulások minden különbözősége mellett alapjában egy nagy vallásos egység van azokban. Azok a hatalmas ünnepek, melyeket ezeknél a nagy összejöveteleknél mi hívő

férfiak és nők megélünk, semmiben sem különböznek a korábbi idők megnyilvánulásainak egyszerűbb formáitól. Jóllehet, hogy minden nagyobb méretekben történik, mégis ezek ugyanolyan események, melyek nekünk kezdettől fogva ismerősek és megszokottak. Ahol — mint itt is — a lelkiéletnek csak külső megnyilvánulásairól van szó, jól tesszük, ha emlékezetünkbe idézzük a skolasztikus bölcseletnek egy alapelvét: „Plus aut minus non mutant substantiam rei” = a több vagy kevesebb egy dolog lényegén mitsem változtat. A méret, melyben egy dolog végbemegy, nem lehet döntő annak belső és maradandó erejét illetőleg. Ha egy görög dráma önmagában tökéletes, annak tartalmán semmit sem változtat a ragyogó, vagy kevésbé ragyogó kiállítás. A dráma tökéletes marad a legegyszerűbb rendezésben is. Vagy egy másik példa: egy passiójátékot egészen méltóan adhatnak elő egyszerű jámbor emberek, esetleg valamely egyesület tagjai, ha természetesen jobban meg is csodáljuk egy egész községnek a játékát, gazdag kiállításával és ragyogó előadásával, ahogy azt Oberammergauban látjuk.

Attól a naptól, mikor az Egyház a kenyér és bor átlényegülése után a szent Színeket imádásunk tárgyául adja, egyszersem elmeletben és gyakorlatban helyesnek és mél-

tányosnak ismeri el az úrnapi körmenetnek valamely gazdag világvárosban minden fénnnyel és pompával való megünneplését. Az ilyen körmenetnek lényege már bennfoglaltatik a szentmise Úrfelmutatásában. Minden azután, 'ami a századok folyamán külső tiszteletben hozzájárul, az a „plus aut minus” — a több, vagy kevesebb, melyről fentebb volt szó. Minden idő a maga sajátos módján akar megnyilvánulni. A vallásos gondolat és érzés is a maga idejének sajátos formáiban akarja magát adni. Minden változáson keresztülhúzódik azonban egy nagy egység, az az egység, mely az egyszerű templom építése és a hatalmas katedrális emelése között fennáll.

A különbözőségben való egységnek ezen a törvényén nem változtatnak azok, az Egyházon belül keletkező mozgalmak sem, melyek egész kifejlődésére közvetlen hatással vannak. Egy új szerzetesrendnek a feltünését sohasem szabad új vallásos szellem feltünésének tekinteni. Ebben az értelemben nincs „novitas”, semilyen újítás az Egyházban. Az újításnak az Egyház nyelvén való értelmezésében nincs eretnekséget jelentő mellékíze? Az Egyház mindazokat, akik so-raiba zendülést és békétlenséget hoztak, „novatores” újdonsághajhászóknak nevezte. A XVI. században Angliában a protestantiz-

must az „új” tannak nevezték! Új eszmék magukbanvéve még nem szolgáltatnak okot újításra. De Isten előrelátásából akkor új emberek támadnak, kik új buzgalommal fogják fel az eszméket, melyek az emberekre akkor hatnak. Az ellenreformációnak egyik legjelentősebb ténye ez az általános felszólítás volt: vissza az eredeti lelkiséghez, vissza az első idők alapgondolataihoz.

Még egy másik gondolatot fűzzünk hozzá. A különböző szerzetesrendek szellemi horizontja tényleg bármily különböző is, mégis szintén sok közös vonással bír. A felfogásban és kivitelben való közösség átvonul a legkülönbözőbb berendezkedéseken is, mely a felületes szemlélőt csodálatba ejthetné. A sok rend közötti esetleges különbségek nem vethetők egybe a nagy és lényeges dolgokban való egyezéssel. Még ugyanazon rendi családban is vannak különbségek, melyek az olyan szemlélőnek, ki a körülményeket nem ismeri jól, nagyon jelentékenyeknek tűnhetnek, ennyire alkalmazkodhatik egy zárda, vagy kongregáció a helyi viszonyokhoz. Mindenesetre pl. a legtöbb szerzetes teljesen korának gyermeke. És mégis, több évszázadon át szemlélve, egy általános eszme világít, mely keresztülragyog minden időhöz kötött mellékjelenséget.

A vallástudománnyal foglalkozónak ma,

mikor az a szokás, hogy mindent a fejlődés gondolatán keresztül nézzenek, kétszeresen óvatosnak kell lennie, mert különben könnyen áldozatává lehet ennek a lelki járválynak. Hogy egészen nyíltan beszéljünk: ezt a szót „fejlődés” katolikus dolgokra nem kellene alkalmazni. Mert hiszen ezt a szót mégiscsak a lényegesre alkalmazzák, hogy valamely dolog belső, szerkezeti változását jelezzék vele. Ez az értelmezés azonban egy olyan hitnél sohasem állhat fenn, melynek legbensőbb lényege a tökéletes befejezettség, melynek sohasem volt szüksége sem belső, sem külső kiegészítésre, vagy javításra. Ha már az esetleges változásoknak nevet kell adnunk, más megjelölést választunk. Nevezzük azokat talán Szent Pál kifejezőmódjával „különböző kegyelmeknek, — ha mindjárt ez a kifejezés inkább ezeknek a természetfeletti feltételeit jelöli meg. Mindenesetre Szent Pált magát lehet azoknak a vallásos jelenségeknek megvilágításául odaállítani, melyek egyszer csaknem felületes megnyilvánulásokban látszanak elfecsérelődni, de azután hamarosan újra eredeti lelki mélységükhöz térnek vissza.

„A gyöngének gyöngé lettem, hogy a gyöngéket megnyerjem. Mindenkinél mindegyik lettem, hogy mindenképpen üdvözítsek némelyeket.” (1. Kor. 9. 22.)

A különböző krisztusi századok lelki áramlatainak behatóbb tanulmányozása abban az örvendetes véleményben fog bennünket megerősíteni, hogy az Egyházat minden időben mélységesen betöltötte feladatainak tudata. Teljesen odaadta magát azoknak a feladatoknak teljesítésére, melyeket mindenkor megoldania kellett. Folyton látta a krisztusi üdvösség hirdetésének lényeges feladatait. Mindenekelőtt az Úr Krisztusról szóló tanítása egész teljességében kibontakozott, szakramentumai általánosan ismertekké és a hívők általános tulajdonává lettek. Mind erkölcsi előírásai, mind aszketikus útmutatásai minden bizonytalanságtól mentek voltak, mindkettő erős hordozója volt szentségre való törekvéseinek.

Mindez még bámulatosabbnak tűnik akkor, ha összehasonlításul a profán világtörténelmet vesszük elő. Itt egy eszménynek éppen ilyen fennmaradását, épily hosszú időn keresztül seholsem találjuk. Ellenben a katolikus buzgóság folyama minden századokon keresztül megszakítás nélkül árad. Igen hálátlanok lennénk, ha az elmúlt idők emberei természetfölötti életének dicsőséges szépségét nem vennénk észre, csak azért, mert buzgóságuk más módon nyilvánult meg, mint amilyenhez mi most szokva vagyunk. Emellett sohasem szabad elfelejte-

nünk, hogy ezekben az elmúlt évszázadokban sokszor igen sok hiányzott azokból a külső segédeszközökből és könnyítésekből, melyek ma lelkiéletünkben támaszaink. Igen, az majdnem még nagyobb csoda, hogy a római Egyház azokban a régi időkben, mikor a közlekedés és csere lehetőségei nagyon korlátozottak voltak, mégis keresztülvitte a lelki átalakítás és térítés hatalmas művét. Ennek magyarázatát nem kell messze keresni: a hitnek egysége lényegében Istennek egy ajándéka. Ezért is legmélyebb lényegében független marad a tisztán emberi haladás minden eszközétől.*

* Az angol eredeti most egy fejezetben vázolja az Eucharisztika kultuszának történetét. Ezt a fordító is megírta bővebben és részletesebben, (Az Eucharisztia. Összeállította: Bangha Béla, Budapest, 1938. Korda. — 187—198 lap), azért itt elhagyjuk.

XXIII. FEJEZET.

Keresztény éberség.

Az egész keresztény irodalmon keresztül húzódik valami komoly és szomorú hang. Már az evangéliumokban és az apostolok leveleiben is megtalálható. Abból a megismerésből származik, hogy bár Isten az emberek számára megépítette az Újszövetség fölséges házát, az emberek nagy része ennek a háznak méltatlan lakója, — lakók, kik sajnálatos módon nem annak a méltóságnak megfelelően élnek, amelyre hivatottak. Mert a krisztusi álláspont szerint nincs semmi rosszabb, mint méltatlanná válni Ahhoz, aki bennünket meghívott. Az ember bőséges kincsek közé helyeztetett. Végtelen értékű mű lett reá bízva. Ezzel azonban nincs még minden veszély kizárva. Még mindig elveszítheti a reábízottat. Méltatlanná válnak a nagy bizalomra. Amit Krisztus számunkra elnyert, s azután reánk bízott, a következő szavakban van körülírva:

„Mint az az ember, ki házát elhagyta, hogy útrakeljen s átadta szolgáinak a ház vezetését, utasítást adott mindegyiknek

munkájára s megparancsolta az ajtónállónak, hogy éber legyen." (Márk 13, 34.)

Az utolsó szavak azokat a sajnálatos lehetőségeket jelzik, melyek még mindig megmaradnak, mindannak ellenére, ami már megtéetett és ahová már eljutottunk. Az emberek hanyagokká, közönyöseké válhatnak, átadhatják magukat az alvásnak, sőt Isten házában is átengedhetik magukat a kicsapongásnak és féktelenségnek. Ez a lejtős út Szent Máténál így van körülírva:

„A gonosz szolga pedig szívében azt mondja: uram még soká nem jön. Veri szolgatársait s lakmározik és dőzsöl az iszákosokkal." (Máté, 24, 48—50.)

Abban áll tehát az Egyház feladata ezen a világon, hogy őrködjék a drága kincsek felett. Sohasem lehet biztos afelől, hogy gyermekei bölcsen fel is fogják használni mindazokat a lehetőségeket, melyek rendelkezésükre állnak.

A nagyobb lelkesültség idejének egyszersmind a nagyobb éberség idejének is kell lennie. A feladatok ismeretének és Isten szövetsége jelentőségének el kell mélyülnie. Az éberség erényét összehasonlítva a krisztusi hit más erényeivel, az Úr mindig különösen hangsúlyozta. Az a benyomásunk, mintha ezzel egy emberi tehetség gyakorlására utalna, mely a természetfölötti élet körének

feladataitól különbözik. Épp úgy, mint ahogy a szubjektív az objektívtól, az analízis a szintézistől különbözik, hogy más gondolkörből vegyünk példákat. Bizonyos, hogy nem lehet és nem szabad az éberségnek tisztán emberi formát adni, mintha egyedül az emberek tevékenységén és mozgékonyágán fordulna meg az Isten háza fennállásának megőrzése. Az éberség a kegyelem egyik gyümölcse is, mert a kegyelem mint minden más lelki tevékenységet, úgy az éberséget is kíséri és követi. Ha ennek ellenére azt akarjuk mondani, hogy a természetfölötti működés valamely területén jobban lehet hangsúlyozni az ember tevékenységét, az bizonyára itt történhetik, ahol a lelki éberségről van szó.

Az Egyház nagy szentjei, kiváltképpen azok, akiket megújítóknak neveztek, éppen ezt az adományt bírták kimagasló mértékben. Ez a lélek örködik főképpen az Egyház zsinatain, betölti az egyházi hierarchiát. Valószínűleg nem tévedés a ma annyira elterjedt lelkigyakorlatos mozgalmat ezzel a szellemmel hozni összefüggésbe. A Szentlélek különösképpen örködik a lelkek felett, hogy el ne ámítsa őket a világ s annak ragyogása.

„Vigyázz és erősítsd a többieket, a halófélben lévőket.” (Jel. 3, 2.)

Így beszélt a Lélek a szárdesi egyház püspökéhez, aki ugyan névszerint még élő, a valóságban azonban már halott volt. Ez a vezető, jóllehet, hogy hallott az Isten titkainak híreről s azt magába fogadta, de azután ismét visszaesett a bűn álmába.

„Ha azonban nem vigyázol, úgy jövök el hozzád, mint tolvaj és nem tudod, mely órában jövök.” (Jel. 3, 3.)

Ez az intés sok mindennek a nyitja, ami az Egyház történetében előfordult. Még azokban az időkben is, amikor a hit nagyszerűségei mindenki számára nyilvánvalók voltak, nem feleltek meg teljesen az éberség fontos feladatának. Rendkívül nehéz az ilyen idők lelki struktúráját pontosan kifejtetni. Itt a legkülönbözőbb elemek figyelemreméltó egymásbafonódása uralkodik. Mindenütt teljes fényében világít a hit, remény és szeretet. És mégis e sikerek közepette egy titkos veszély leselkedik. Érezzük egy ijesztő befolyásnak a fennforgását. Hol van a hiba? — kérdezzük. Nem kell-e, hogy ez a gondolatunk jöjjön: A hitnek a háza ugyan még a maga teljes erősségében áll és látszólag mindenki helyén van, mégis a lelki éberség már aggasztóan alábbhagyott és a sötétség hatalmai utat találtak a várba!

„Mint az Úrban fogoly, intlek titeket: a

nektek adott hivatáshoz méltón járjatok.” (Ef. 4. 1.)

Szent Pál minden bizonnyal olyan ember volt, aki a legjobban megérezte, mit jelent egy krisztusi lélek számára, ha hivatásának jelét nem érti meg és így élete kudarcra jár. Úgy járt, mint a művész, akinek szépirodalmi érzékét lépten-nyomon sérti valami. Számára a krisztusi élet a nagyszerűség és a győzelem bizonyosságának teljessége. Ettől az eszménytől való elszakadás volt az egyetlen baj, melyet ismert. Hogy az is, aki magát testvérnek nevezte, iszákos, vagy rágalmozó, vagy pedig kizsákmányoló lehetett, ez volt egyetlen gondja, mely kínozta.

Szent Péter számára a legnagyobb kitüntetés volt, hogy azt mondhatta: „Ti a próféták fiai vagytok és a Szövetséghez tartoztok, melyet Isten atyáitokkal kötött.” (Ap. Csel. 3. 25.) Számára minden jó dolognak csak egy jelentősége volt: „Testvéreim, annál inkább igyekezzetek hivatástokat és kiválasztottságokat jócselekedetek által biztosítani; akkor sohasem fogtok botlani, hanem tágas út nyílik nektek a mi Urunk és üdvözítő Jézus Krisztusunk örökkévaló országába.” (2. Pét. 1, 10—11.)

Egyet semmiesetre se ismerjen a krisztusi ember: a lelki elhagyottság és egyedüllét érzését; azt a félelmes érzést, hogy neki egé-

szen egyedül kell egy magányos úton men-
nie. Az ő útja az Isten országának dicsőségé-
hez valóban pompás és biztos út.

Mármost hogyan tudjuk a legjobban körül-
írni egy olyan ember magatartását, aki a
maga egész teljességében megérti azt a
Szövetséget, melynek tagjául hivatott meg?

Főgondja az, hogy csak olyasmit ne te-
gyen, mely magas hivatására méltatlanná
tehetné. A bűn a legnagyobb rossz. Hűtlen-
séget jelent az Istennel és szentjeivel való
közössége, rangja és állapota ellen s az
Isten családjának dicsőséges hagyományai
ellen, melynek Krisztus tagjává lett. A ter-
mészetfölötti rend határozott tudata második
természetévé vált. Éppoly kevésbé kételke-
dik benne, mint a látható világ természetes
rendjében. Éppoly kevésbé fél állhatatossá-
gát illetően, mint ahogy nem kételkedik az
évszakok visszatérésében. Megváltottságá-
nak tudatában él. Tudja, hogy nagy áron
vásároltatott meg. Állapotának előnyös volta
felől megdönthetetlen bizonyosságban él,
mert meggyőződött róla és ezért szívesen
vállalja a természetfölötti kegyelmi rend
minden kötelezettségét abban a tudatban,
hogy ezáltal lesz számára bizonyossá a ke-
gyelem bősége, a tökéletes világosság és
kiegyensúlyozottság. Azt a mélységes meg-
győződést éli át, hogy életcéljának elérése

számára biztos. Legkevésbé sem kételkedik Istennek jóságában és irgalmasságában minden ember iránt. Nem fog kíváncsian behatolni akarni Istennek végzéseibe másokat illetőleg. Abban a mélységes bizonyosságban él, hogy Isten minden emberrel teljes igazságossággal és egyszerűen fog bánni. Életének nagy vágya az Isten dicsőítése, még pedig nem valami rejtett módon, hanem a részéről lehetséges legünnepélyesebb istendícséret által. Mert szereti a liturgia fönségét; jelentősége világosan áll előtte. A cselekvés embere, bár nincs semmi szentebb előtte, mint hitének alapvető tanításai. Az Egyház Istentől adott berendezésében rendíthetetlen bizonyos és ez ad neki biztosságot az emberi bajokkal szemben, mely biztosság nem lehet meg abban, aki csak alanyi és élményszerű vallásosságot ismer. Tudja, hogy semmiféle emberi bűnösség nem von le semmit az Egyház tökéletességéből, sem az eszményképéből, sem a tényleges valóságból. Ezért felül áll minden megbotránkozáson, nem ismeri azt az elbátortalanodást, melybe azok esnek, kik szemük elől veszítették a krisztusi hit isteni alapjait. A Szövetség számára nem csupán szép eszménykép, hanem világosan és tisztán körülírt valóság, a kegyelem élő megnyilvánulása, mely az egyéni emberi

gyengeségek között érintetlenül, megingathatatlanul, mocsoktalanul fennáll.

Mindenkiben, akit a Szövetség értelme lelke legmélyéig betölt, végső eredményben egy egészen nagy reménykedő örvendezés él, melyet csaknem lelki túláradásnak nevezhetnénk. Az ilyen ember mindig diadalokat lát, még a legnagyobb szomorúság óráiban is új nagyszerűségek feltűnését látja. Csodálatos biztosság él az ilyen emberben a szakramentális kegyelmi rendet illetően, hiszen az a Szövetség kegyelmének legnagyobb megvilágítása. A papságot a maga teljes hatalmával éppoly szívesen fogadja el, mint valamely állami tekintélyt. Az Úr oltára eucharisztikus áldozatával élénkebben él tudatában, mint az emberi civilizáció bármely vívmánya. A boldog lelkek az Isten oltára előtt, az Úr Édesanyja, minden idők kiválasztottjai számára nemcsak távoli valóságok, vagy talán csak történelmi jelenségek, hanem inkább eleven közrehatók abban a nagy életszövetségben, mely őt megragadta és egy másik világ polgárává tette.

U. i. o. gl. D.

TARTALOM

	Oldal
1. A hit szava	5
2. A Szövetség Lelke	18
3. A Szövetség gazdagsága	37
4. Lépjetek bel	55
5. Az ellenkező véglet	65
6. A Lélek záloga	75
7. A liturgia	87
8. A Szövetség vére	104
9. A Szövetség köteléke	121
10. Szakramentális bizonyosság	129
11. Krisztusban való hit	140
12. Biztosság és bizonyosság az Úr Krisztusban	150
13. Az Isten családja	175
14. Az isteni ígéretek	188
15. Isteni feltételek	199
16. A Szövetség rejtett fölsége	211
17. A megigazultság gyümölcsei	220
18. Az imádságnak Isten által adott rendje ..	233
19. A Szövetség, mint vigasztaló	244
20. Külsőség?	255
21. Két lelki áramlat	266
22. Egység a különbözőségben	281
23. Keresztény éberség	296
